

ДОПОМОЖНІ МАТЕРІЯЛИ

ДО ВМІЛОСТИ

КНЯЖИЙ ДРУЖИННИК

ОПРАЦЮВАЛА СІРА ОРЛИЦЯ УЛЯНА СЛАБІЦЬКА

КНЯЖИЙ ДРУЖИННИК

У моїх мандрах я чую як люди говорять про історію. Особливо про княжию добу. Мені ці розмови цікаві. Розповіж мені дещо про княжу добу.

1. Розкажи мені про 10 найславніших князів.
2. Чи у вас були колись королі?
3. Де ваші князі жили? У яких містах?
4. Розкажи мені про війни князів. Проти кого вони воювали?
5. Що таке город і частокіл?
6. Нарисуй мені замок, князя, княгиню, дружинника, коня, щит, меч, лук, сагайдак, панцир і шолом.
7. Збудуй або намалюй замок.
8. Змайструй собі меч і шолом. Покажи мені їх знимку.

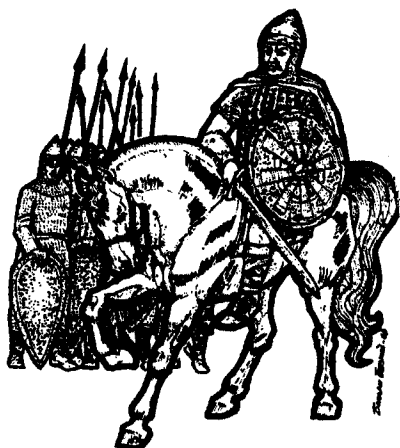
Славні Українські Князі

Кий, Щек, Хорив і їх сестра Либідь -
Заснували Київ ~ 560р.

Аскольд і Дир - Аскольд був перший князь

Олег - 882-912. Поширив торгівлю з Візантією. Загинув з укуси гадюки котра вилізла з черепа його коня.

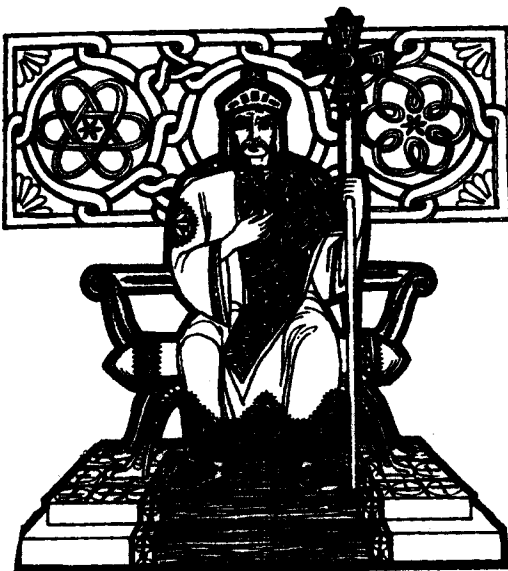
Ігор - 912 - 945. Підписав договір з греками у Києві. Згинув у війні з деревлянами - плем'я котре не хотіло належати до української держави.

Ольга - 945 - 964. Жінка Ігоря (мама Святослава). Прийняла Християнство - 955 у Києві.

Святослав - 964 - 972. Хоробрий лицар. Кликali його "Завойовником". Поширив межі України. Уживав заклик "Готуйтеся, Іду На Вас". Згинув у війні з печенігами котрі відрізали йому голову і зробили з неї чашу на вино.

Володимир Великий - 980 - 1015. Підвищив культурний і господарський рівень української держави. Прийняв християнство - 988р. Охрестив Україну.

Святополк - 1015-1019. Мав хижу вдачу. Київляни покликали Ярослава, щоби Він перебрав Київ. Святополка вигнали з Києва у 1019.

Ярослав Мудрий - 1019 - 1054. З'єднав Україну, відбудував край. Написав "Руську Правду" - український закон.

Володимир Мономах - 1113 - 1125. Описав своє життя у книзі "Поучення Дітям".

Король Данило - 1246 - 1264р. Папські посланці його коронували у 1253.

Де Князі Жили? Проти Кого Воювали?

Князь Місто

Олег	Київ
Ігор	Київ
Ольга	Київ
Святослав	Київ
Володимир	Київ
Ярослав	Київ
Володимир Мономах	Київ
Ростислав	Перемишль
Володимирко	Галич
Володимир	Галич
Роман	Галич
Данило	Галич
Лев	Львів
Юрій	Львів

Князь Вороги

Олег	Греки
Ігор	Греки Деревляни
Ольга	Деревляни
Святослав	Хозари Болгари Греки Печеніги
Володимир	Печеніги
Ярослав	Печеніги
Володимир Мономах	Половці
Володимир	Мадяри
Роман	Поляки
Данило	Мадяри
Юрій	Литовці

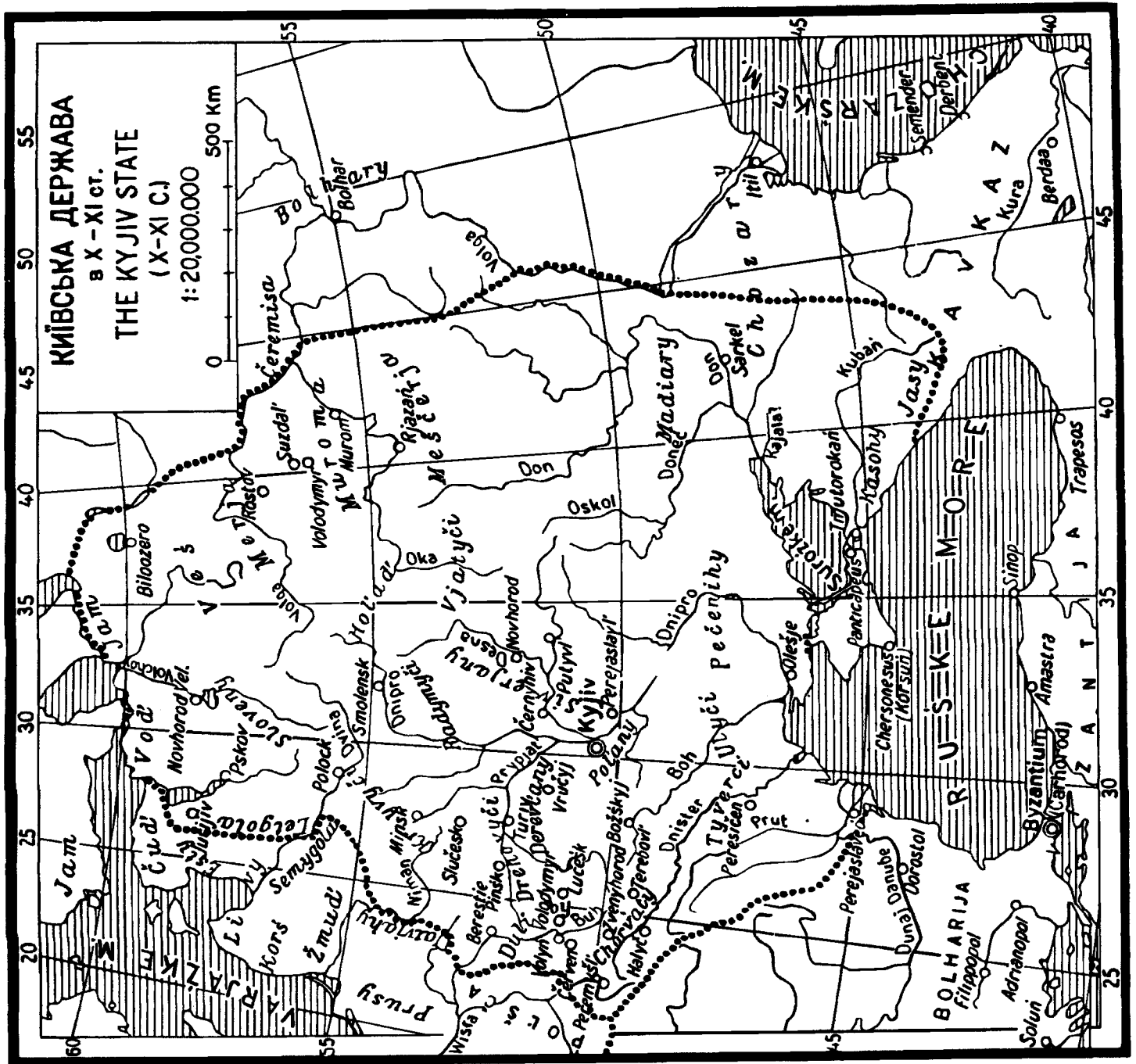

FIGURE 392. THE KIEVAN REALM IN THE TENTH AND ELEVENTH CENTURIES

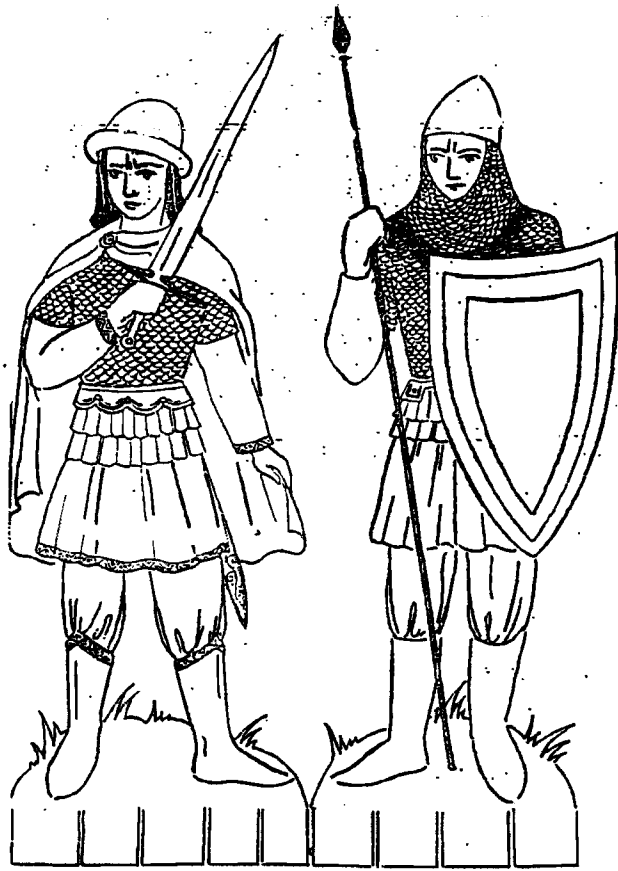
**Нарисуй мені замок, князя, княгиню,
дружинника, коня, щит, меч, лук, сагайдак,
панцир і шолом.**

Князь і Лицарі / Дружинники

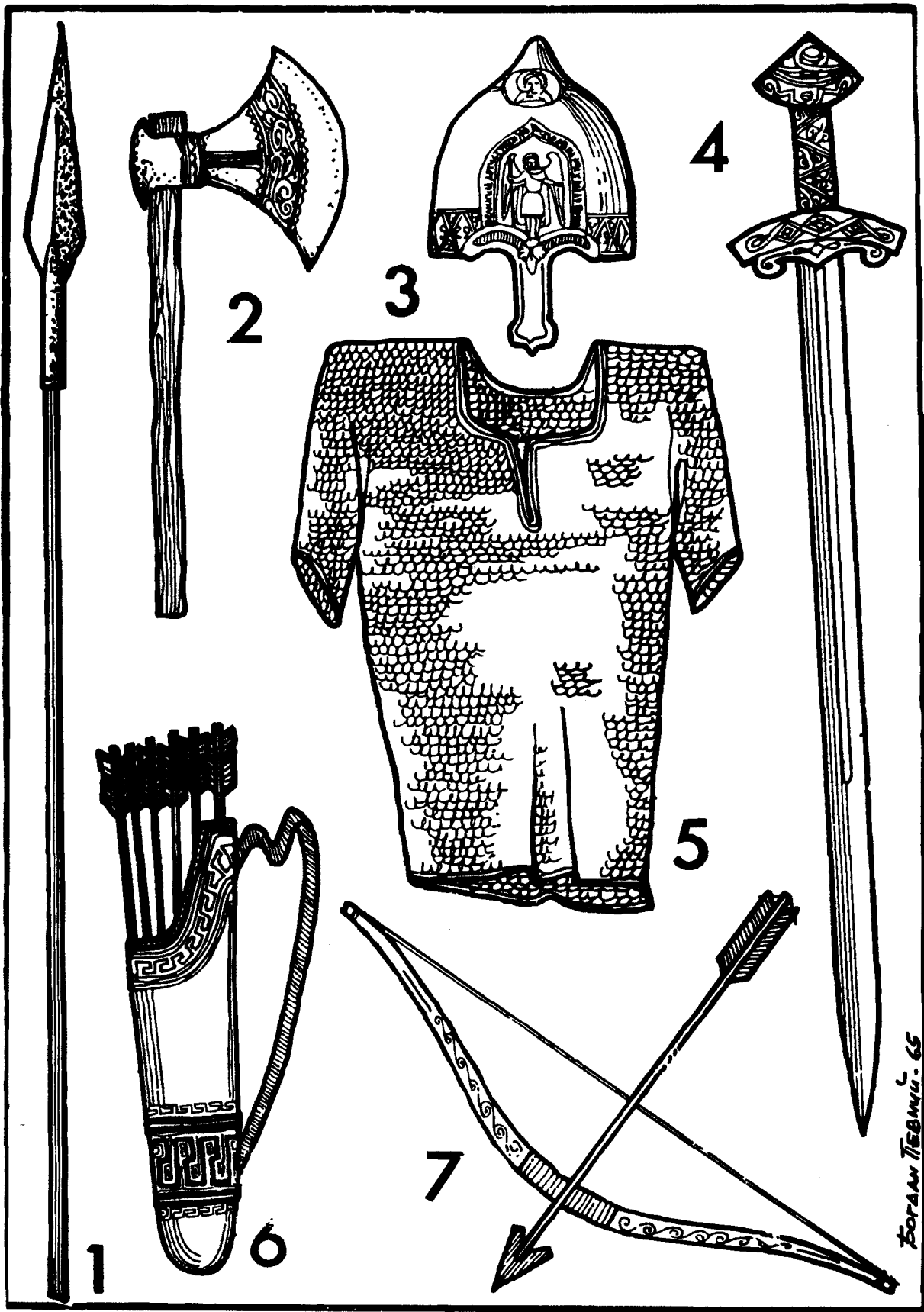
Замок

Князь і Дружинник

Княгиня

Зброя княжих дружинників 1) Спич 2) Сокира 3) Шолом 4) Меч
5) Панцир 6) Сагайдак з стрілами 7) Лук

Хрищення України

Я змайстрував собі меч і шолом. Хочете бачити?

ДОДАТКИ

ЗНАЙДИ ПАРУ

Кий, Щек, Хорив	Охрестив Україну
Либедь	Підписав договір з греками
Аскольд	З брати - заснували
Олег	Поучення Дітям
Ігор	Сестра
Ольга	Папські послы коронували у 1253
Святослав	Перший князь
Християнво	Руська Правда
Володимир Великий	Жінка Ігоря
Святополк	Помер від укусу гадюки
Ярослав Мудрий	Володимир Великий у 988
Володимир Мономах	Вигнали з Києва у 1019
Король Данило	Печеніги уживали його череп на чашу

ЗНАЙДИ ПАРУ

Договір	Спокій
Дружина	Звір на котрому князь їде
Дружинники	Умова
Об'єднати	Давня назва України
Твердиня / Город	Відділ війська
Пристань	Злучити
Мир	Керівник своєї держави / племені
Русь	Фортеця
Русичі	Військовик у княжих часах
Торгівля	Там причалюють кораблі
Кінь	Збагачує країну
Князь	Керівниця своєї держави / племені
Княгиня	Давня назва українців

ЗНАЙДИ ПАРУ

Замок	Оборонна зброя
Город	Воєнна кампанія
Щит	Охорона на тіло
Спис	Оборонні оселі
Частокіл	Торба на стріли
Похід	Зброя на патику
Зброя	Пускається з лука
Меч	Воєнне знаряддя
Сокира	Зброя - остра з обидвох сторін
Шолом	Вистрілює стріли
Панцир	Там де князі живуть
Сагайдак	Накриття голови
Стріла	Зброя - гостра з одної сторони
Лук	Там де тримають невільників

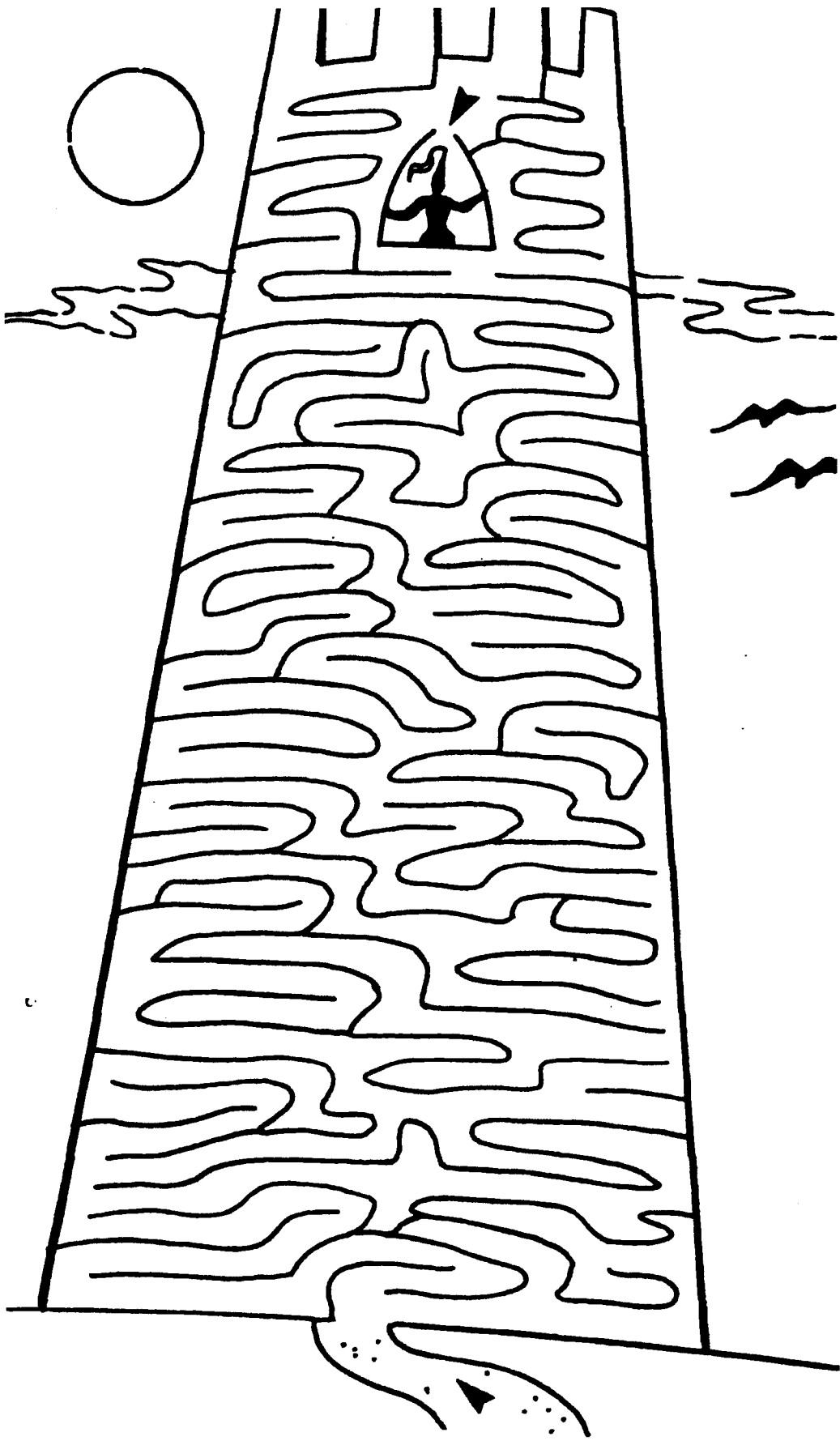
КНЯЗІ

В	Р	Я	Р	О	С	Л	А	В	М	У	Д	Р	И	Й
О	Г	К	Л	И	В	З	Х	Ф	И	Е	Л	У	И	И
Л	Д	Е	Ф	Ш	Я	Г	Й	Ч	Р	Ї	Ч	К	Є	К
О	Г	М	О	Ч	Т	Ф	С	Т	Р	І	Л	А	О	И
Д	І	Л	Д	А	О	Л	Ь	Г	А	К	Д	М	Т	Л
И	О	Ж	Ь	С	П	К	Н	Я	З	Ь	А	Л	Р	Е
М	С	В	Я	Т	О	С	Л	А	В	З	Ю	П	О	В
И	Ш	Е	Д	О	Л	Й	П	Ь	Ж	Щ	Е	К	К	Р
Р	У	С	Ь	К	К	Д	О	И	Л	И	Ж	Й	Х	И
М	Й	Ь	А	І	Ь	Ш	Е	Ф	С	Т	Г	Р	Ф	М
О	З	Н	Д	Л	Е	Щ	И	Т	А	Р	Л	П	И	И
Н	Л	І	О	У	И	Ь	П	П	О	Ь	Ж	О	Ф	Д
О	Г	К	Т	К	Д	Б	Й	Г	О	Р	О	Д	Ї	О
М	С	О	К	И	Р	А	І	І	К	Ф	Г	Ю	Й	Л
А	О	К	О	Р	О	Л	Ь	Д	А	Н	И	Л	О	О
Х	О	Р	И	В	К	Ь	Ю	Ж	Ь	Х	Ц	З	С	В

КИЙ
ЩЕК
ХОРИВ
ЛИБІДЬ
АСКОЛЬД
ДИР
ОЛЕГ
ІГОР
ОЛЬГА
СВЯТОСЛАВ

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ
СВЯТОПОЛК
ЯРОСЛАВ МУДРИЙ
ВОЛОДИМИР МОНОМАХ
КОРОЛЬ ДАНИЛО
МЕЧ
ЗАМОК
ЧАСТОКІЛ
СОКИРА
ГОРОД

КНЯЗЬ
КІНЬ
СТРІЛА
ЩИТ
СПИС
ШОЛОМ
МИР
ЛУК
РУСЬ

СЛОВНИК

А	азійський	Asiatic	Д	дань	tax
Б	бджільництво	tending beehives	дбати	to care, take care	
	безмежний	having no boundaries	двобія	duel	
	безсмертний	deathless	держава	state, nation	
	безупинний	never stopping, incessant	доба	1. era, age; 2. a day and night — 24	
	благодіть	God's grace	добробут	prosperity [hours]	
	боїрня, боїри	noblesman	документ	document; something written or	
	бріднесь, бріднці	captives	домовик	house elf [printed]	
	бронза	a brown alloy of copper and tin	дружина	1. wife; 2. guard; later — part of an	
В	варяг, варяги	Viking, Varangian	дружи́нники	warriors [army]	
	ватажок, ватажки	leader	дулий	strong	
	вдача	character	дуло́	hollow in a tree	
	верблюд	camel	Джингіс-хан	head ruler of a Tartar tribes	
	висміюватися	to tire, to become exhausted	Ж		
	взаємо	mutually	жарина	glowing pieces of coal or wood	
	відносини	relations, connections	жах	fright, fear	
	наладити відносини	to form connections	З		
	відтворити	to picture or build former appearance	загомоніти	to murmur	
	віщує	fortune teller	закон	law	
	вигришаний	enduring	заліжність	dependence	
	воєвода	an officer having royal rights in his	попасті в заліжність	to get under control of another	
	володіти	to rule	залізо	iron	
	ворожити	to tell fortune	занепадати	to decline, to lose strength, to grow	
	враз	at once	заповіт	will, testament [worse]	
	вітччіві	name of a Finnish tribe	захист	shelter	
Г	гірло	the mouth of a river	збіжки	grain (wheat, rye etc.)	
	город	fortified place, that can be defended;	зброя	arms, weapons	
	городини, городни	inhabitant of a fortified town [fort	зв'ичай, зв'ичаї	custom	
	господя	inn	здобич	spoils, loot, plunder taken from an	
	громадські справи	public affairs	злочин	crime [enemy]	
			злука	alliance	
			знаряддя	tools	
			І		
			ігумен	prior, the head of a monastery	
			іко́на	icon, sacred picture or image of a Saint	
			К	[or God]	
			казан	a large kettle	
			касо́ги	name of a Caucasian tribe	

киїхлий
корсуваннин
колонія

колада
корчувати
кочовік

кочувати
кожом'яка
крякати

кременний
культура
Куваля

купіць

Л
легат, папський посол

литовці
лицарськість

лісовік
літопис

ломіцтво
лютий, сердитий

лютувати

М
меткий, проворний

межа
мідь

міхур
міжусобиці

міщанин, міщанин

мозаїка
могутній

монах
мстятися

мусульманин

Н
намет
наслідник

негода
незапам'ятні часи

princely, of a prince
inhabitant of Kozhun
colony

ancient rite to praise the winter
to dig out the roots

nomad
to move from place to place
one who softens, prepares the leather

to harm
stocky

culture
mythological personage
tradesman

representative of Pope
Lithuanians

chivalry
wood goblin

chronicle
hunting

angry
to be angry

able to manage
boundary

copper
bladder

princely quarrels
townsman

mosaic
mighty

monk
to revenge

moslem
tent

heir
bad weather

ancient times, times out of mind

О

обдяти
оболоня

одружуватися
орда

осередок
отара

П
паволоки

п'ясика
перехрестя доріг

повстати
поганин, погани

поганська віра
пограничний, прикордонний

полагати
поляжемо

посол, послі
посуха

похід
п'очість

п'очет
почитати

прапанти
престол

приборкати
прикмета

предки
прістань

пробіг
пуша, пр'алік

Р
рало

рибол'овство
ризи

рід
розвідка

розликуватися
русалка

русич, русичи

to unite
membrane; a thin sheet of animal

to marry [tissue
horde; wandering tribe of troop

center (about a city)
herd; flock; group of animals

expensive textiles; woven materials
beegarden

road intersection
to rebel

pagans; people who worship false gods
pagan religion

located on the boundaries
to fall in battle

we shall die in battle
envoy; representative

a spell of dry weather
war expedition

honour
suite; a group of followers, attendants

to worship [or servants
to rule

throne
defeat

a special quality or feature
forfathers, ancestors

harbor
space; open country

virgin forest
a primitive kind of plough

fishing
saint's or priest's clothing

clan, kin
army scouting

to become angry
mermaid

a man from Rus

С самоцїти
 своякї
 свято Коладї
 свято Купала
 серґаха
 скитаґися
 сила-силєнна
 союзник
 спис
 столїття
 страва
 суворий
 суд
 судно
 суходіл
 схїдне корїння
 сїятн

Т
 тєсть
 тїати
 торг, торговїща
 торгїала
 тєрдїня
 тринакїй
 турбџта
 У
 Угорщина
 ўгри
 удїл
 удїлка
 умџва
 упїль
 управа, влада
 урожай
 успішно

●
 фльџта
 фундамент

precious stones
 relatives
 winter holiday praising the sun
 summer holiday praising the longest
 [day in a year
 carting
 to rove about; to wander about
 great amount of number
 ally
 spear
 century
 dish (about meal)
 stern, harsh
 court
 ship; vessel
 land; continent
 (eastern) spices; aromatic seasoning
 to shine

father-in-law
 to weave
 open market
 trade
 fortress
 sturdy; firm
 trouble

Hungary
 Hungarians
 part
 bridle
 agreement; treaty
 completely
 government; authority
 harvest
 successfully

fleet
 foundation (of a building)

Х
 хан
 хїжїй
 хлїборџбство
 хорџбрїсть
 хороводи
 хрєстоноєснї похџди

Ч
 частокїл
 чїша
 чїреп
 чернїць
 чолобїтня

Щ
 щїт
 щџгла

a Tartar ruler; khan
 wild; living by the capture of prey
 farming; agriculture
 bravery; heroism
 slow dances
 crusades

stockade
 goblet
 skull
 monk
 bowing submission

shield
 ship mast

ХОРОБРИЙ ЛИЦАР КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ

Київський князь Святослав був сином великої княгині Ольги. Від молодих літ любив слухати оповідаць про походи українських князів і бавитись у військо. З дітьми, що жили на княжому дворі, „ходив походами” на „ворогів”, уявних хозарів або печенігів. Така любов до військової справи залишилась у нього на все життя. Коли став князем, то передусім подбав, щоб його дружина мала добрих старшин. Збирав якнайбільше війська та дбайливо його вишколював.

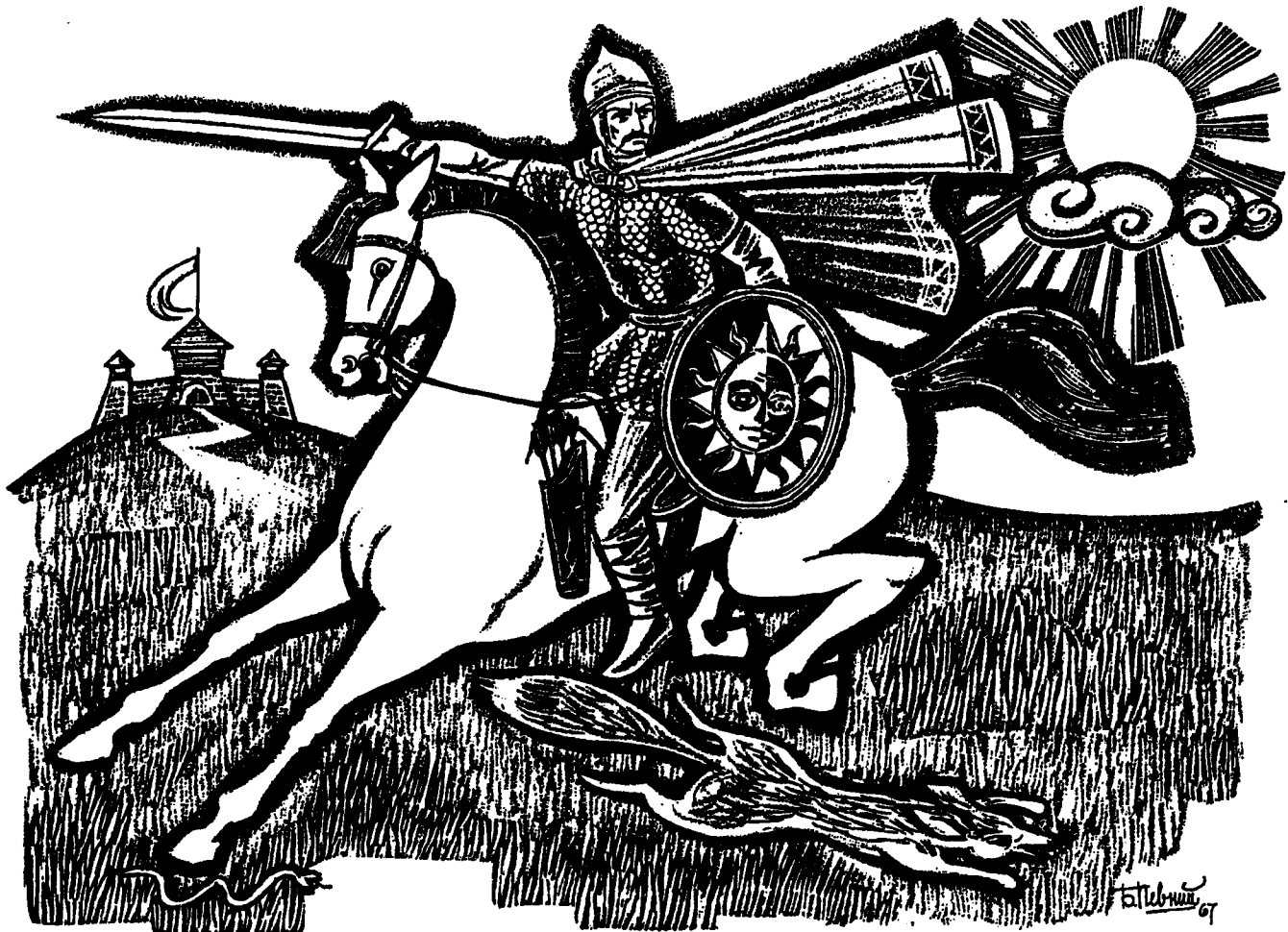
Святослав жив дуже скромно, зовсім не по княжому. Не носив дорогих одягів, не був вибагливий, вів тверде вояцьке життя. У походах спав просто на землі, підстеливши ряднину, їв м'ясо, спечене на вугіллі. Про його хоробрість, відвагу та силу знали тодішні сусіди й вороги України, печеніги, болгары та греки, і за це його шанували та боялися.

Давній грецький літописець Лев Диякон так описував нашого войовничого князя:

„Святослав приплив на звичайному великому човні. Веслував разом із дружинниками. Був середній на зріст, мав густі брови, блакитні очі, плесканий ніс і обголену бороду. Голова була також обголена, лише з тім'я звисав чуб, що означало його шляхетне походження. Груді мав широкі, тіло міцно збудоване. З одного вуха звисав золотий ковток з двома перлами і червоним агатом. Його одіж була біла й не відрізнялася від інших нічим іншим, крім чистоти. Вигляд мав суворий і страшний”.

Дружина дуже любила свого князя, була йому беззастережно вірна і разом з ним відбула багато великих походів, здобуваючи перемоги і славу для України.

Князь Святослав почав свої війни з дикими ордами, що безперестань непокоїли Україну. Протягом п'яти років він завдав їм таких ударів, що саме його ім'я викликало у них жах. Відтоді Україна мала більше спокою.

Грецький цар Никифор Фока вступив у війну з болгарами й попросив нашого князя про допомогу. Святослав дав на це згоду і вислав до болгар посланця з повідомленням, що йде на них війною і щоб готовилися до оборони. Під самою столицею Болгарії, Переяславцем, 968 року відбулася велика битва. Болгари були розбиті. Князь примусив їх платити данину і залишився жити в Переяславці, немов би то була друга столиця України.

Коли князь Святослав був зайнятий у Болгарії, печеніги використали нагоду й напали на інші землі. Це примусило князя поспішно вертатися до Києва. Незабаром печенігів знову прогнано з України.

По трьох літах греки погодилися з болгарами і намовили їх виступити проти нашого князя. У 968 році Святослав мусів знову йти війною на болгарів. У 971 році він удруге здобув Переяславець, гостро покарав болгарів і повів свою дружину на греків. Мавши лицарську вдачу, князь Святослав ніколи не нападав несподівано, тож і тепер дав знати грекам, щоб приготувалися до битви. У кривавій січі княжі війська розбили греків, здобули їх городи й так їх спустошили, що вони потім цілі століття стояли безлюдні.

Греки скаменувалися. Їх новий цар Іван приїхав на зустріч з нашим князем і підписав мирний договір. Але в душі в нього жевріло бажання помсти.

Сили Святославової дружини дуже змаліли, і він вирішив вернутися до Києва, щоб відпочити й зібрати нове військо. Плив він рікою Дніпром. Святославові дораджували оминати пороги, бо вороги могли там зробити засідку, але безстрашний лицар не послухав доброї ради. І сталося так, що біля порогів напало на нього велике печенізьке військо.

Цей напад підготували греки. Вони завчасу вислали до печенігів посланців з вісткою, що Святослав вертається до Києва з великим добром, але з малим військом. У нерівному бою із зрадливим ворогом впав наш лицар, хоробрий князь Святослав на 28-му році свого князювання.

**ДІТИ! ВІДНОВІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ
„ВЕСЕЛКИ"! ПРИЄДНУЙТЕ НОВИХ
ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!**

ЩО ЧИТАТИ?

КАЗКА ПРО „ТРИ ПРАВДИ”

Давним-давно жив в Україні розумний і хоробрий князь. Він дуже любив свій край і свій народ. Усе життя боровся й працював для добра свого князівства. Мав він двох синів. Одного разу князь сказав синам, що дозволить їм князувати, якщо відповідать йому на три питання. Перше питання: чия хата найкраща? Друге: кому не треба говорити правди? Третє: хто господар моєї крові? Не вміли княженки дати батькові задовільної відповіді. От і пішли вони по світу шукати три правди. Дивних і страшних пригод зазнали княженки під час своєї мандрівки. Як хочете знати, які це пригоди й які відповіді — прочитайте книжку „Три правди”. А може спробуйте самі відповісти на питання князя, а тоді порівняйте, чи ваша відповідь така сама, як княжків.

Книжечку видало Об'єднання Працівників Дитячої Літератури. Написала її Катерина Перелісна, а ілюстрації виконав мистець Мирон Левицький. Писання К. Перелісної читаєте не раз у „Веселці”. Книжка надрукована трьома кольорами. Букви великі, так що легко читати. Придбайте цю книжку для своєї приватної й для шкільної бібліотеки. В. Б.

ЧИ ЗНАЄТЕ НАЗВИ ДНІВ ТИЖНЯ?

Звичайно, знаєте всі. Але чому їх так називають? Отож, неділя — це день відпочинку, коли не роблять ніякого діла, не працюють.

Понеділок — день після неділі, по неділі.

Вівторок — давня назва другого дня після неділі. Колись казали замість другий — вторий. Корінь цього давнього слова зберігся і досі в деяких словах як, наприклад, повторити, вторувати.

Середа — середина тижня, середній день тижня. Перед серединою три дні тижня і після середи — три.

Четвер — четвертий після неділі день тижня.

П'ятниця — п'ятий після неділі день тижня. Субота — це давня жидівська назва дня, що його святкують жиди. Ця назва прийнялась у деяких слов'янських мовах.

А чи знаєте назви місяців у році і чому їх так названо? Про це розкажемо іншим разом.

ПОМ'ЯНИМО „ВУЙКА ВЛОДКА” — В. РАДЗИКЕВИЧА

У „Веселці” Ви не раз зустрічали прізвище Володимира Радзикеви́ча і читали його опові́дання. Нині Письменника вже немає між живими. Ще 11-го вересня ц. р. українське громадянство Клівленду, де жив і працював В. Радзикеви́ч, влаштувало ювілейне свято з нагоди його 80-ліття, а вже 15-го вересня його серце перестало битись.

Багато з Вас читали, а то й масте в своїх бібліотеках прецікаві й веселі „Пригоди Юрчика Кучерявого”. Цю книжечку написав 45 років тому Володимир Радзикеви́ч — Вуйко Влодко, бо таке було його прибране письменницьке ім'я. Ви залюбки її читасте. Багато своїх творів для дітей друкував В. Радзикеви́ч у журналі „Світ Дитини” у Львові, а в Америці був співробітником „Веселки”. В. Радзикеви́ч був не тільки письменником, але й виховником, учителем, ученим і громадським діячем. До війни він

В. Радзикеви́ч

довгі роки навчав української мови й літератури в середніх школах у Рідному Краю. Був також викладачем в університеті. За німецької окупації став директором середньої школи у Львові, а під час еміграції в Німеччині організував середні школи в таборах українських скитальців. Та й тут, в Америці, учителював на курсах українознавства.

Відомий він як автор „Історії української літератури”, яка появилася кількома виданнями й стала шкільним підручником. Її вивчають і тепер по школах українознавства. У цьому числі „Веселки” друкуємо історичне опові́дання В. Радзикеви́ча про заснування Львова, яке він прислав нам незадовго перед смертю. Помолі́мся за цього великого Приятеля українських дітей і вшану́ймо його пам'ять читанням рідних книжок і вивченням рідної мови, для якої він працював і трудився все своє творче життя.

Володимир РАДЗИКЕВИЧ

Ілюстрація П. АНДРУСЕВА

ЯК КОРОЛЬ ДАНИЛО ПОЛЮВАВ НА ЛЕБЕДІВ

Давно, давно, перед сотками літ, в Україні панували князі й королі. Один із них, король Данило, завзято боронив свій край від нападів диких татар.

Раз вибрався він полювати на лебедів. Разом із ним їхав його молодший син, Лев. Обидва їхали на прекрасних конях. У короля Данила кінь був чорний, як ворон, у королевича Льва — білий, як лебідь.

Полювали з соколом. Сокіл — великий і дикий птах-хижак. Здавен-давна в різних країнах привчали соколів до полювання на дрібну звірину і на птаство. У сокола дуже бистрий зір і такий швидкий лет, що ніяка пташина не може від нього втекти. І тепер ще в деяких краях, навіть в Америці, полюють з соколом.

Коли ловець побачить якусь звірину — зайчика, крілика або птаха — дику качку, перепелицю чи куропатку, звільняє сокола з припону. Сокіл умить знаходить тварину й люто, з розгоном кидається на неї, вдаряє гострим закривленим дзьобом і роздирає її довгими, міцними, як залізо, кігтями.

Довго їздили король Данило і його син по долинах, понад річками. Шукали лебедів. А день був прекрасний. Ясно світило сонце. Весело на всі лади виспівували пташки свої пісеньки по деревах і кущах. Кувала зозуля. Плюскали й гралася рибки в річках.

Ловці заїхали в чудову долину, оточену горами й старезними темними лісами. Там росли буйні трави, цвіли прерізні квіти й котила свої чисті води ріка Полтва.

— Глянь, сину, — промовив король Данило, — як тут гарно! А які горби довкола! Можна тут довго боронитися від татар.

— Тату, тату! — скрикнув нараз королевич Лев. — Он білі лебеді на річці!

Глянув король Данило на річку й побачив справді невеликий табун лебедів. Миттю звільнив сокола з припону. Знявся сокіл угору. Побачив табун, вибрав собі одного лебедя й, мов стріла, шугнув на нього. Але не встиг із ним упоратися. В ту саму хвилину злетів на нього ще більший від нього птах, цар над усіма птахами, гірський орел. Він прилетів десь із Карпатських гір. Кинувся на сокола і, як гострою шаблею, протяв своїм дзьобом його крило. Побачили це пастухи, що були близько, криком і камінням відігнали орла й урятували соколові життя.

Сокіл із скривавленим крилом силкувався летіти, але пролетів недалеко й упав десь у густі

кущі й буйні трави. Пастухи кинулись шукати сокола. Знайшли й віднесли його королеві Данилові. Данило обіцяв прислати їм щедрu нагороду.

Добре запам'ятав собі король Данило те місце, що так йому припало до вподоби. Запам'ятав його красу і пригоду свого улюбленого сокола.

Згодом побудував тут город і назвав його від імени свого сина — Львів.

Львів — одно з кращих міст України.

Пояснення-словничок: сокіл — falcon; лебідь (swan) — це великий водний птах. Звичайно лебеді білі, як сніг. Але бувають і чорні лебеді. Шия в лебеді дуже довга і гнучка. Дзьобом він може легко, не поринаючи у воду, досягти дна потоку чи неглибокого ставу. Там шукає поживи — насіння й корінців водних рослин або й ловить рибки. В Україні дуже люблять цього сніжнобілого птаха і вживають слова „лебідь”, коли до когось з пестощами (soft, sweet) говорять. Доня каже до матері: „Моя матінко, моя лебідко!"; перепелиця — quail; куропатка — quail (partridge); припін — прив'язь (tether); город — укріплена, валами й ровами оточена оселя.

БАТЬКИ, ВЧИТЕЛІ, ВИХОВНИКИ! ЧИ ВЖЕ ПЕРЕДПЛАТИЛИ „ВЕСЕЛКУ”? ЯКЩО НІ — ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО, ЩОБ З НОВИМ ШКІЛЬНИМ РОКОМ ВАШІ ДІТЯ СТАЛИ ЧИТАЧАМИ НАЙКРАЩОГО ДИТЯЧОГО ЖУРНАЛУ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ!

Володимир МАЦЬКІВ

Тисячоліття хрищення України

Святкування тисячоліття хрищення України відбудеться в 1988 році. Хоч до цих роковин ще доволі далеко, то вже тепер треба до них гідно й достойно приготуватися.

Прийняття християнської віри нашими предками в 988 році, це важлива історична подія.

Християнську віру завів в Україні великий київський князь Володимир і за те визнано його святым. В Україні вже раніше було чимало християн, головню в південній частині держави над Чорним морем. Перекази згадують, що св. апостол Андрей незабаром після Господнього Вознесіння перебував на землях України і проповідував Христову науку. Він предсказав, де буде збудований Київ, столиця України.

Княгиня Ольга, бабуня князя Володимира, теж признана святою, була християнкою. Мала свого священника-сповідника й місіонера о. Адельберта з Німеччини. В Києві ще перед хрищенням нашої батьківщини була церква св. Іллі.

Володимир Великий, сівши на київський престіл, був поганином. Він поклонявся ідолам — Перунові, Велесові, Стрибогові, Дажбогові, Хорсові та іншим меншим божкам і богиням. Але князь зрозумів, що ідоли, це тільки божки, зроблені людськими руками з каменя чи дерева та прикрашені золотом і сріблом. Люди приносять їм жертви, але ці ідоли не мають ніякої сили керувати світом.

Князь Володимир почав просліджувати різні віровизнання — мохаммедан, ізраїльтян, християн. Він скликав дорадників і запитав про їхню думку, яку віру завести в Україні. Вони порадили князеві вислати послів до різних країн, що вірять в одного Бога, щоб наочно переконалися, котра віра найкраща. Володимир послушав ради. Коли послі повернулися до Києва, сказали князеві, що найкращою вірою є грецька, тобто християнська у східньому (візантійському) обряді. Володимир Великий охристився сам і вирішив охристити все населення своєї держави.

Як оповідає літописець, князь велів скинути ідолів, порубати і спалити їх подобу, а головного ідола Перуна наказав прив'язати до кінського хвоста і втопити в Дніпрі. Тоді наказав, щоб усі мешканці Києва зібралися над Дніпром: „Коли хто не з'явиться, бідний, чи багатий, ворогом мені буде” — так записав княжі слова літописець. Люди зійшлися на призначене місце. Прибув і князь в своєму оточенні, прибули бояри і священники з Греції. Люди ввійшли в воду, дорослі по шию, молодші по груди при березі ріки, малих дітей батьки тримали на руках. Священники на березі відправляли молебні і читали молитви. Про цю подію літопис каже: „І радий був Володимир, що пізнав Бога”.

Пам'ятник Великому Князеві України св. Володимирові в Києві

Після хрищення в Києві християнська віра поширилася по всій Україні. Нова віра приймалася поволі, бо люди привикли до давньої поганської. Ще й досі в українських народних звичаях збереглися деякі залишки давньої віри і наш народ зберігає цю традицію, але вже в християнському дусі. Великою перешкодою в поширенні християнської віри був брак священників. Але незабаром висвячено місцевих духовників і вони стали навчати людей правдивої віри. З прийняттям християнства почали будувати в Україні церкви, спочатку в містах, а потім по селах. Так Христова наука закріпилася в Україні.

Тепер московські комуністи-безбожники переслідують віруючих людей, закривають і нищать церкви й монастирі, або перемінюють їх на музеї, магазини, шпихлірі. Священників арештовують і ввозять на Сибір до концентраційних таборів, або засуджують на тяжкі роботи. Так само роблять з іншими віруючими українцями. Але ніякі переслідування не вирвуть віри в Бога з сердець українських людей.

Ієрархія наших Церков у вільному світі вже робить приготування до відзначення тисячоліття хрищення України, бо завдяки цій події Україна стала не лише християнською країною, але поширилася в ній культура, наука, мистецтво та національно-державницька свідомість.

КНЯГИНЯ ОЛЬГА

Кожний нарід радіє та гордиться такими людьми, що своїм працьовитим життям і досяганнями причинились до збільшення поваги й слави своїй батьківщини. Про таких людей пишуть у газетах та книжках, ставлять їм пам'ятники й відзначають урочисто роковини їх народження або смерті.

До таких заслужених людей належить княгиня Руси-України, свята Ольга. Хоч від її смерті проминула вже тисяча літ, пам'ять про неї живе в ріднім народі.

Княгиня Ольга була дружиною князя Ігоря, що засів на київському престолі у 913 році. Незабаром молодий Ігор згинув у війні з деревлянами. Деревляни жили на Поліссі, були українським племенем, але ще не належали до Київської держави. По смерті Ігоря владу в державі перебрала Ольга. Син Святослав був ще малий. Ольга князювала кільканадцять літ, поки Святослав доріс до такого віку, що сам міг керувати державою і військом. Ольга заступала Святослава й тоді, коли він ходив на далекі військові справи.

Ставши володаркою великої держави, княгиня Ольга пішла війною на деревлян і примусила їх до послуху. То була її єдина війна. З іншими країнами вона полагоджувала всі справи мирно.

Найбільше значення в тодішньому світі мала сусідня з Україною держава, Візантія, з якою князь Ігор навіть воював. Щоб усі справи поладнати мирно й по-сусідському, княгиня Ольга вибралася особисто в 957 році з великим почетом до Царгороду, столиці Візантії.

Саме в ті часи поширювалась у Європі християнська віра. Княгиня Ольга знала цю релігію, бо в Києві була тоді невелика громада християн і була церква святого Іллі. Вибираючись до Царгороду, Ольга окристалася, не чекаючи, аж окриститься її син і цілий нарід. В її почеті був священник, о. Григорій.

Про що говорила княгиня Ольга з греками у Візантії докладно не знаємо — може про мирні взаємини, може про торгівлю. Деякі учені історики думають, що вона хотіла також висватати за сина Святослава грецьку царівну і договориювалася, щоб із Царгороду приїхали на Русь-Україну священники проповідувати Христову віру. Але княгиня не була вдоволена переговорами. Незабаром вона вислала послів до німецького цесаря Оттона з проханням прислати в Україну єпископа. Єпископ приїхав, але з великим запізненням. Тоді князював уже Святослав. Він не цікавився релігійними справами, і німецький єпископ вернувся додому, не виконавши свого завдання.

Коли Ольга передала керівництво державою Святославові, то мала вже більше часу і можливості приготувати заведення християнства в цілій країні. Померла вона в липні 969 року у віці коло 80 літ. Їй справлено християнський похорон. По смерті її тіло не розкладалося. Незабаром українська Церква проголосила її святою.

За 600 літ, за митрополита Петра Могили, пішла праця над оновленням старих київських церков. Тоді й віднайдено гробницю святої Ольги й розпізнано її мощі. Та москалі, що в XVIII столітті опанували Київ, забрали кудись цю гробницю, і до сьогодні не відомо, що з нею сталося.

Цього року, в липні, всі українці на еміграції урочисто відзначали тисячоліття від смерті княгині Ольги.

Пояснення-словничок: досягнення (achievement); війна — похід (march, campaign); посол — тут: ambassador; Візантія (Byzantium) була спершу грецькою колонією над Босфором, а потім розрослася в могутню Східню Римську імперію з столицею Константинополем (по-укр.: Царгородом); зруйнували її щойно турки в 1453 році; почет — escort; висватувати (наречену) — to ask in marriage for...; розкладатися — to decompose; оновлення — restoration, renovation

Олександр ОЛЕСЬ

КНЯГИНЯ ОЛЬГА-МАТИ

(Уривки з поеми „Княжа Україна”)

Тихий, теплий літній ранок.
Сонце встало. Вітер спить.
Вийшла дівчина на річку:
Сіла в човен і сидить.

Чарівна сама, як ранок,
Задивилася на світ...
Білий шум на синіх хвилях,
На деревах — білий цвіт.

І замислилась красуня...
Згадка в серце їй вп'ялась...
Нагло шелест... Обернулась:
Перед нею Ігор - князь.

Ілюстрація М. МИХАЛЕВИЧА

АСКОЛЬД І ДИР ТА КИЇВСЬКІ КНЯЗІВНИ

К а з к а

Діялося це давно у славному городі Києві — столиці Землі Полянської, за князя, що його імени вже ніхто не пам'ятає. Може звався він Київ, а може якось інакше — не знали тоді наші предки письма, то й не записали. А шкода, бо був той князь мудрим і сильним правителем, якому корилися не лише поляни, що жили довкола Києва, а й інші українські племена: деревляни, дреговичі, сіверяни й тиверці. Давали данину князеві, йшли служити до нього дружинниками, ходили в походи разом з ним — і збагачували княжу столицю.

І був город Київ найкращий та найбагатший серед усіх інших українських городів, а слава про його князя йшла далеко довкола і заходила аж у царство індійське, в городи грецькі. Стояв, як і тепер стоїть, Київ на березі Дніпра-ріки, а по ріці вгору і вниз пливли човни великі, всіляким краном навантажені. Купці біля Києва приставали і з киянами торгували. Веселий і багатий був город Київ.

Та ось упав на нього сум великий, огорнув цілу Землю Полянську, бо занедужав тяжко князь Київ і зліг на смертельну постіль.

— Горе мені, горе й вам! — говорив умираючий князь до своєї родини й бояр, що зібралися біля його ложа. — Ось умру я — і скінчиться княжий рід Київ, від того першого Кня, що осадив оце місто. Не дав мені Бог синів, лише дві доньки. Хто ж перейме владу по мені?

— Горе нам, горе нам! — повторювали бояри, повторювали дружинники, а за ними все місто і вся Земля Полянська. — Вже не будемо мати такого мудрого й доброго правителя! Хто ж нас у бій поведе, хто ж нас від ворогів оборонить?! Горе нам, горе нам!..

А як уже вмер князь Київ, то трава три дні рососою сходила, дерева додолу похилялися, а хвилі в Дніпрі-ріці так схлипували жалісно й так об береги билися, аж вали довкола міста мокрі стали. А вже що люди плакали та журилися — й казати нічого!

Вмерлого князя посадили на золотом ковнаному троні, трон поставили у видобаний з дуба човен, а човен встановили на великому кострищі. Три дні й три ночі приходили люди з усіх сторін і разом з киянами оплакували померлого володаря. А тоді вбили його найкращого коня, найулюбленішого мисливського собаку, поклали в човен княжу зброю, їжу, питво — і все це підпалили. Коли ж усе згоріло, висипали на місці кострища високу могилу, на ній наставили столів з усякою їжею та питвом і засіли за тризну. Такий тоді був похоронний звичай.

Ось п'ють кияни, їдять, померлого князя прославляють, його воєнні подвиги згадують і журяться:

— Де ж ми другого такого доброго князя знайдемо?..

Так собі розмовляють, аж бачать — пливе вниз Дніпром човен великий. Та не простий, а цілий кленовий, міддю кований, на дванадцять пар срібних весел. Спереду стоїть молодець, на веслярів покрикує, ззаду стоїть другий молодець, керму тримає. Гарні обидва, в зброї блискучій, в одязі адамашківій, сріблом-золотом шитій. Відразу видно, що непростого роду.

Побачили їх кияни, почали руками махати й до берега закликати. А ті й послухали. Навернули човен до берега, на землю посходили, шапочки соболеві поскидали, людей привітали і питаються:

— Хто ви такі, люди добрі, і що за подія у вас сталася, і чого ви нас у дорозі припиняєте й до себе просите?

— Ми поляни, — відповідають їм люди. — А подія у нас дуже сумна: вмер наш князь і не лишив по собі синів, лише дві доньки, Яромиру й Любомиру. Тож ми по ньому тризну справляємо, а самі журимося: хто ж нами правити буде?.. Сідайте з нами до столів, нашого покійного князя спом'явіть і розкажіть про себе, хто ви й куди путь держите?

— Ми, — відповідають гості, — добрі молодці, з далекої землі Варязької, що звідси на північ. Старшого з нас звать Аскольд, а молодшого — Дир. Вибралися ми в дорогу щастя-долі шукати, сили свої випробувати. Шукаємо собі землі й людей, де б можна було княжити. І добре, що до вас трапили: у вас нема князя, в нас — землі. У вас князівни женихів ждуть, а ми собі наречених шукаємо. Чи не приймете нас по-доброму.

Порадилися кияни й відповідають:

— Прийmemo вас, але перше хочемо знати, чи ви й у війні такі справні, як при столі? Дамо вам дружинників багато, і хай кожен з вас покаже, що вмє. Один хай їде через степи половецькі на грецькі городи, орду половецьку погромить, городи грецькі завоює і данину з них візьме. Другий хай їде рікою Дніпром аж у самий Табарістан — у царство хозарське, що то лежить над Каспійським морем. Хай хозарського царя у полон візьме, військо його розгромить, а з городів дань ізбере. Коли того докажете, віддамо за вас князівен і признаємо вас за своїх князів.

— То й добре! — згодилися Аскольд і Дир.

Глянула Яромира та й ягоди зі страху розсипала; причаївся за липою Лісовик страшний-престрашний і з Яромири очей не зводить. Голова в нього, мов копиця сіна, величезна і зеленим мохом обросла. На чолі роги, ноги цапині й борода аж по землі волочиться.

Скрикнула Яромира і — в ноги! А за нею на тисячі голосів залунав регіт лісовика: „Хо-хо-хо, ха-ха-ха!..”

Прибігла Яромира додому, матері свою пригоду розповідає, а княгиня й каже:

— Цур йому, доню! Більше до лісу не ходитимеш!

— То й не ходитиму, матусю...

За день чи за два пішла Любомира на Дніпро-ріку хустя прати, а за нею знову Лешко. От і пере князівна — кладочка у неї кришталева, праничок бурштиновий, а все хустя — шовкове. Вдарить Любомира бурштиновим праничком по кришталевій кладочці — кладочка задзвенить, і люди знають, що то князівна хустя пере.

Пере Любомира, пере, вже мало й зосталося, коли гляне — аж найтонша її сорочка, що то цілі рукави золотом гаптовані, враз упала в воду і попливла. Пливе попри самий берег, так, що здається — ось руку простягнеш і піймаєш, але піймати не дається. Князівна за нею, а вона далі, князівна за нею, а вона все далі.

Заплакала Любомира, білі ручки заломила, — шкода їй, бач, сорочки, та й матері боїться, щоб не сварила. Хотіла вже у воду скочити, але Лешко не дав. Учепився Любомирі за запаску і каже:

— Не сама ваша сорочка у воду впала, князівно. Її стягнув он той, що в очереті сидить.

Дивиться Любомира — справді з очерету Водяник виглядає, та такий то вже страшний, такий страшний — і не сказати! Плика в нього снія, опухла, борода з баговиння, очі з мушель, а в бороді чорні раки сидять.

Скрикнула Любомира й пустилася тікати, а Водяник у воду пірнув — тільки забулькотіло по ньому: буль-буль-буль!..

Прибігла Любомира додому, матері скаржиться, плаче, а княгиня на те:

— Цур йому, разом із сорочкою! Більше на ріку не ходитимеш, а я тобі другу сорочку справлю.

Сидять знову сестри проти віконця, на срібних веретенцях льон прядуть і своїх суджених виглядають. Пливуть Дніпром великі човни, всяким добром навантажені, одні вгору, другі вниз, а суджених як не видно, так не видно, як не чувати, так не чувати.

(Продовження буде)

Пояснення слів: Земля Полянська — земля коло Києва, де жило українське плем'я поляни; осадити — заселяти людьми; тризна — за поганських часів поминальний обід після похорону покійника; адамашок — рід шовкової матерії; соболь — хутряна тварина; путь — шлях, дорога; путь держати — прямувати; Земля Варязька — теперішня Скандинавія, країна шведів, норвежців і данців; лікоть або локіть — давня міра, завдовжки від ліктя до кінця середнього пальця руки; домовик — домовий дух, уявна істота з народних повір'їв; козуб — посудина з деревної кори; баговиння — водяна рослина.

К. ПЕРЕЛІСНА

СУСІДИ

Зайчик з білкою жили
Як сусіди в лісі:
Перше спало на землі,
Друге — на горісі.

Встане зайчик рано — стриб!
„Добрий день, сусідо!
Я знайшов тут цілий гриб —
Здається до обіду.”

Скаже білочка: „Ох, ох!
Дуже, дуже мило!
Може б з вами ми удвох
Той грибочок з'їли?”

І махне своїм хвостом,
Зайчик посміхнеться,
Сядуть разом над грибком —
І обід почнеться.

ДИМА

РАНОК

Ніч минула... В яснім небі
Знову ранок голубів,
І літали над дахами
Білі зграї голубів.

Вранці діти йшли до школи,
А коли дійшли до рогу,
Сіра вивірка-пустунка
Перебігла їм дорогу.

На ріці немов проснувся
Пароплав: почав густий й
Знову рушив у дорогу,
Дим пускаючи густий.

А на нашому подвір'ї
(Аж подвір'я стало сіре)
Горобців злетілась зграя
І цвірінькає — співає:
„До-ре-мі, фа-соль-ля, сі-ре...”

АСКОЛЬД І ДИР ТА КИЇВСЬКІ КНЯЗІВНИ

(Продовження)

Коли одного дня в'їхав на княже подвір'я лицар ставний і на чорному, як ворон, коні. Коня до конов'язу приг'яв, сам у світлицю увійшов, шапочку зняв, княгині до ніг уклонився.

— Здоров, лицарю! — каже княгиня. — Сідай та розкажуй, хто ти і з яких сторін і чи по волі прийшов, чи по неволі.

— Добрі молодці все по волі ходять, — відповідає лицар, — тож і я по власній волі прийшов. Я Деревлян, князь Землі Деревлянської, що то є на захід звідси. У нас ліси густі, дерева багато всякого — через те і прозивають нас деревлянами. А прийшов я, бо зачув, що в Землі Полянській є князівна Яромира, станом висока, личком рум'яна, очима ясна, розумом славна і до всякої роботи вдатна. То хочу її засватати. Віддасте за мене, чи ні?

— Рада б я, — каже княгиня, — твою, княженку, волю вволити, та не можу: посватана вже наша Яромира за княженка Аскольда, що то пішов перед шлюбом слави лицарської добувати у степах половецьких, у городах грецьких. Яромира на нього чекає.

— Коли ж бо, — Деревлян на те, — даремно буде князівна на Аскольда чекати. Я сам був із ним у поході й на власні очі бачив, як загинув Аскольд із рук половецьких у степах. То хай Яромира за мене йде.

Яромира, зачувши це, та в плач, мати її потішає, а малий Лешко княгиню за одіжку — смик!

— Иди геть, Лешку! — княгиня на нього. — Не до тебе тут тепер... — а до Яромири: — Що ж, дочко, зробиш! Пропав Аскольд — то пропав, а заміж тобі все одно треба. Иди за Деревляна. Він гарний, молодий, а земля деревлянська багата. Будеш княгинею. Иди!

Ще Яромира не надумалася, а Лешко знову княгиню за спідницю — смик!

— Иди геть, Лешку! — розсердилася княгиня так, що аж за вухо вщипнула карлика. — Лізеш, коли тебе не просять!

Образився Лешко, під піч до домовика чкурнув і вже не обзивався.

А Яромира подумала, подумала — і згодилася. Деревлян зрадів, зараз князівну поперед себе на коня — і помчав, аж закурилося за ними. Не

вспіла дівчина як слід ні з матір'ю, ні з сестрою попрощатися.

— Княгиня стала на ганку, дивиться вслід за донькою й зітхає:

— Шкода, бо шкода, але, слава Богу, буде дитина не за якимсь приблудою, а таки за су-сідським князем!

Тут де не взявся Лешко й собі дивиться за вершником.

— Авжеж, — каже, — буде князівна за князем, але ви не знаєте, за яким.

— Як то за яким? За Деревлянином, що є князем у Землі Деревлянській. Там багато лісу й дерева, тому він і прозивається Деревлянином.

— Ой, то правда, що там багато лісу, — по-такує Лешко, — а тому він по-справжньому називається не Деревлянином, а попросту Лісовиком.

— Та що це ти?! — злякалася княгиня. — Звідки знаєш?

А Лешко:

— Знаю, бо знаю! Князівна впала в око Лісовикові ще тоді, як по ягоди ходила. А він тепер у молодця обернувся і за деревлянського князя себе подав. Дивиться но, як услід за ним дерева гнуться!..

Подивилася княгиня — і справді: ні вітру, ні тучі, а там, кудю поскакав вершник, найгрубші дерева так гнуться, так гнуться, що аж верхів'ям до землі торкаються.

От сплалака сердешна мати, заголосила, та що зробиш — пропало!

**

Сидить уже Любомира сама біля віконця, білий льон на срібному веретенці пряде, на Дніпро-ріку споглядає, сестричку згадує, судженого виглядає. А його як нема, так нема.

Аж ось пливе Дніпром угору корабель невиданий, незнаний: сам увесь срібний, щогли золоті, шовкові, а пливе так скоро, що його конем не перебіжиш, птицею не перелетиш. І то — проти води!

Зрівнявся корабель з княжими палатами, китвичку кинув, сходні спустив, і зійшов ними на берег лицар молодий та ясний. Увійшов просто до світлиці, шапочку зняв, старій княгині до ніг уклонився.

— Здоров, лицарю! — привітала княгиня. — Сідай, та розкажуй, хто ти і з яких сторін, і чи по волі прийшов, чи по неволі.

— Добрі молодці все по своїй волі ходять, — відповідає лицар. — Я є Дрегович, князь Землі Дреговецької, що то на північ звідси над рікою Прип'яттю. У нас озер багато, очерети густі, в озерах — риба всяка, в очеретах птаства повно, нас дреговичами. А повертаюся з Табарістану, а до осель ніхто не допустить, бо заховані вони за брелотами-дряговинням. Тому й прозивають царства хозарського, де воював разом із княжи-

чем Диром. Тільки ж не пощастило Дирові: на-скочили на нього хозари, шаблями порубали, спи-сами покололи. Вмираючи, закликав мене Дир і каже: „Побратиме вірний, князю дреговецький, не ходи більше по землі табарістанській, а напинай вітрила і їдь у край полянський, у столицю Київ. Є там у хоромах княжна Любомира — станом висока, личком рум'яна, очима ясна, голосом дзвінка, розумом бистра і до всякої роботи вдатна. Отож, їди, мій побратиме вірний, Любомиру при-вітай, матері-княгині до ніг уклонися і скажи їм, щоб мене не чекали, бо поліг я у землі хозарсь-кій. Князівну ж Любомиру, — найкращу над князівнами, собі за дружину візьми, щоб не ді-сталася вона нікому іншому, лише моему побра-тимові вірному”. Отож я і приїхав. Віддасте мені Любомиру по волі, чи ні?

Почувши таку сумну новину, заплакали мати з донькою і не знають, що тут чинити, що казати. А карлик Лешко потихеньку підкрався та княгиню за сукню — смик!

— Іди геть, Лешку! — княгиня до нього. — Тут горе таке — не до тебе...

А тоді до Любомири:

— Що ж, доню, така, видно, твоя доля. Не су-дилоса тобі бути за Диром, то будеш за Дрего-вичем. Дреговецька земля також багата: по ріках бобри та видри живуть — хутра в них дорогі, а очерету на хати — скільки завгодно. Іди, доню, за Дреговича — будеш княгинею.

(Продовження на стор. 10-11)

АСКОЛЬД І ДИР ТА КИЇВСЬКІ КНЯЗІВНИ

(Продовження)

І справді, не брехав Лісовик. Завіз Яромиру у свій замок, а той замок такий величезний, що в ньому цілий Київ змістився б. Стіни — біла береза в березу поросла, стеля — верховіття зелене, долівка — килими трав'яні, барвистими квітами перетикані. Вночі замість ліхтаря місяць світить, замість свічок зорі сяють, на середині світлиці озеро срібне блищить, а в ньому лебеді плавають. Яблучка-кислички, груші-гнилички та горішки лісові просто в коморі ростуть — не треба їх збирати. Бджоли просто у пивницю мед несуть, дикі кабани шинки вудять і ковбаси начиняють, а сарни та буйволихи масло збирають і сир на сонці відігривають. Ведмеді шкіри виправляють, дятлі кожухи шпують — скрізь повно всякого добра. Впаде ранком роса — горни діаманти пригорщачами, впаде град — збирай перли повними пеленами. Дуби золоті жолуді родять, на калині справжні коралі пишачуться.

Вбралася Яромира у сорочку, що то полотно на неї павуки з найтоншого павутиння виткали, взулася в зелені сап'янці, шовкову запаску одягнула, начепила на шию червоні коралі з золотими дукачами, звірів лісових доглядає,птаство годує, усьому порядок дає. А ввечері, як прийде

Лісовик додому, мусить йому бороду розчесати, сучки й шишки з волосся повитягати, нагодувати й до сну пісню заспівати. Вже не боялася його Яромира, бо знала, що він їй нічого не зробить поганого. Полубила вона звірів лісових і пташок, дбала за них, у суперечках годила, слабших обороняла, як хто бувало захворів — ліки власними руками готувала, вавки гоїла — і полубили її звірі також. Однак ніщо не тішило лісову княгиню — вона все ходила сумна й нишком сплакувала.

Завважила це якось сіра горличка й питає:

— Чого це ти, князівно, така сумна? Чи тобі їсти-пити нічого, чи тобі походити ні в чому, чи тобі хороми тісні, що ти зідхаєш і сльози рониш?

— Маю я що їсти й пити, маю в чому походити, і хороми мої величезні, — відповідає Яромира. — А зідхаю я й сльози роню, бо тужу за своєю стороною, за матінкою рідною, за сестричкою дорогою, за своїм несудженим судженим, від якого мене Лісовик обманом відібрав.

І розказала князівна горличці усе по правді, як воно було.

А горличка вислужала її та й каже:

— Я оце сьогодні літала і бачила, як із горо-

дів грецьких почерез степи половецькі якесь військо до Києва простує. Попереду війська лицар ясний на білім коні виступає. На ньому шолом золотий, панцер срібний, жупан кармазиновий, а вуздечка на коні шовкова.

Як зачула це Яромира, то аж у долоні сплеснула:

— Оце ж він! Оце ж і є Аскольд! Та коли б же він знав, що я тут — прийшов би напевно мене визволити!..

А горличка на те:

— Коли б же в тебе, князівно, та було яблучко чарівне золоте, то ти б ним по землі покотила, а воно до самого Аскольда прибилося б і йому дорогу до тебе вказало б.

Зраділа Яромира цеє почувши, бо зараз собі пригадала, що має таке яблучко, у дуплі старої групи сковане. Побігла до сковки, яблучко добула і покотила по землі, промовивши:

Котись, котись, яблучко, по землі,
Докотись до лицаря на коні,
В ліс йому доріженьку покажи,
До мене дібратися поможи.

Яблучко стрибнуло й покотилося, а там, куди воно покотилося, лишилася золота доріжка.

І з Любомирою таке було: ледве корабель відплив далі від Києва, як Водяник скинув із себе личину князя Дреговича і став таким, як його бачила Любомира в очереті: з очима-мушлями, з пикою синьою, опужлою, з бородою із баговиння і з чорними раками в бороді. І корабель його зовсім не був кораблем, лише китом-рибою, що то його Водяник у корабель обернув.

Закричала Любомира, заплакала, таке побачивши, почала від Водяника відбиватися, на поміч кликати.

— Не плач і не кричи! — Водяник до неї. — Нічого тобі не допоможе, бо на воді нікто зі мною у боротьбу ставати не зважиться — потоплю! Пам'ятай, що сила моя велика, бо мене вода слухає і все, що живе у воді — також. Звикнеш у мого царстві — сама побачиш, що нема кращого місця у світі. Мої володіння неміряні, мої багатства незчисленні...

Дав Водяник знак китові — кит зараз під воду пірнув і так під водою поплив. Любомира вже й віддих затаїла, бо думала, що втопиться, але не втопилася. Водяник таку силу мав, що, кого хотів, — утопив, а кого не хотів утопити, — тому й під водою жити дозволяв.

Так плів кит під водою, плів аж до Водяникового палацу приплив. Був той палац на дні озера глибокого, збудований увесь із мушель щонайкращих, завітчаний білими та жовтими водяними лілеями. Долівки в ньому срібним пісочком висипані, зеленими водоростями вистелені, на лавах усюди боброві та видрячі шкури лежать, на

стінах у золотих клітках невиданої краси заморські рибки грають — і скрізь так тихо, так чудно і так гарно, що й не сказати.

— Ось, — каже Водяник, — тут і житимеш. Роботи тобі небагато: на снідання мені юшку з карасів зварити, на обід шуку спекти, а на вечір холодець із рачачих клешень зготувати. Та припильнувати, щоб оселедці добре засолилися, тараня як слід у комині завудилася, бо треба на зиму запаси робити.

Стала Любомира у Водяника за господиню. Убралася в сорочку, з туману випрядену, у керсетку, з ряски виткану, на шию начепила перлове намисто, на голівку — вінець із лілей. Рибок доглядає, диких качок, гусей та лебедів до себе приручає, у погребі навідується, де самі оселедці соляться, та в комин, де тараня сама на гачки чіпляється і завуджується. Багато клопоту в Любомири. Водяник ото кудись попливе, а тут, дивись, качки посварилися. Ще не встиг князівна їх помирити, глядь — зубаста шука плотичку проковтнула. Ще не покарала Любомира шуки, а тут бобри чи видри хутра принесли. Треба прийняти і в скриню поскладати, щоб міль не поїла. А там уже й Водяникові їсти зварити, а там ще щось — і так цілий день.

От робить вона, клопочеться, а слізюньки з очей тільки — кап-кап, аж в озері вода посолоніпала. Зауважив це карасик червоноперий, що то його була Любомира на юшку Водяникові пожаляла і живим пустила, приплив до неї і питає:

— Чого це ти, князівно, плачеш та й плачеш? А Любомира відповідає:

— Як же мені не плакати, коли Водяник мене обманом з дому забрав, відлюбої неньки відірвав, з судженням розлучив, зі сторони рідної, з краю милого у підводне царство завіз?..

І розплакалася рясними сльозами князівна, свою долю карасикові червоноперому оповідаючи:

— А мій суджений, княженко Дир, не міг мене оборонити, бо поплив він човнами з дружиною хороброю у царство хозарське, у самий Табарістан, військо хозарське розбити, з городів хозарських данину взяти...

Тоді каже карасик червоноперий:

— А я оце сьогодні вниз Дніпром-рікою плів і бачив, як якесь військо на човнах із царства хозарського, із самого Табарістану з даниною багатою у Київ поверталось. Попереду всіх тих човнів човен кленовий, міддю кований, на дванадцять пар срібних весел. А на ньому стояв лицар ясний у панцері золотому, в каптані оксамитному, на шапочці пера павині...

Як зачула це Любомира, ручки заломила і крикнула на цілий голос:

— Оце ж нікто інший, як княженко Дир, мій
(Продовження на стор. 10-11)

АСКОЛЬД І ДИР ТА КИЇВСЬКІ КНЯЗІВНИ

(Закінчення)

І клубочок золотої пряжі по дні Дніпра-ріки котився, куди треба, але трапилася йому пригода, через яку мало що все не пропало. Виплила ото десь із намулу завжди голодна зубаста щука, і, думаючи, що це якийсь золотий горішок (клубочок трохи розмотався, то й поменшав), — накинулася на нього і проковтнула. І був би клубочок ніколи в руки княженка Дира не потрапив, коли б його дружинники не закинули сітей — рибки на вечерю наловити. Витягли ото сіть, а в ній щучина величезна — отак із коромисла завдовжки. Стали її тельбушити — клубочок золотий середині знайшли і віднесли до княженка.

Як же побачив Дир клубочок, зразу й сказав: — Попала в біду Любомира, треба її визволити.

І питає дружинників:

— Гей ви, хлопці-молодці, дружинонько моя вірна! Попала в біду ваша князівна київська, моя суджена Любомира, і оцим клубочком мені знак подає. Чи підете зі мною її шукати, а чи я сам маю йти?

— Не годиться, княженку, дружині вождя свого в біді лишати. Куди голка — туди й нитка, куди князь — туди й дружина. Ти водив нас слави наживати, срібло-золото, паволоки дорогі здобувати у царстві хозарському, у самому Табарістані, а ми підемо тепер твою суджену, нашу київську князівну, з біди визволити. Веди!

Стоїть Дир на носі човенця, у руках клубочок тримає, золоту пряжу назад ізмотує, на веслярів погейкує, стерничому дорогу вказує. А та дорога все йде по золотій нитці.

Плили, плили, плили, та все вгору, та все проти води, аж тут раптом нитка й увірвалася. Бо Водяник догледів пряжу золоту, догадався, що воно і до чого — взяв і перекусив нитку. Тоді виліз із води, став перед чоловім човном і дорогу через ріку загородив.

— А що це ти, княженку Дире, — питає — прийшов битися чи миритися? І чого тут шукаєш?

— Шукаю я свою суджену, київську князівну Любомиру, — відповідає Дир. — Десь вона мусить бути у твоїй владі під водою, бо золота нитка дном ріки бігла. Віддаси дівчину — навесні тобі дамо в жертву коня й кабана, не віддаси — не дістанеш нічого, ще й боки тобі намнемо, а князівну таки знайдемо.

Ох, як і розсердився Водяник, аж вода коло нього піною взялася.

— Що, — кричить, — мені боки нам'яти?! Та я вас зараз усіх потоплю!..

— Ба, не потопиш! — Дир на то. — Ось ми

зараз усі на берег повискакуємо, а ти на землі сили вже не маєш. Та поберемо всі заступи в руки, та почнемо землю копати, верболози рубати — закидаємо всю ріку і всі озера! Тоді куди подінешся? Висохнеш на смерть без води.

Бачить Водяник, що то не жарти: у Дира дружини на човнах, мов зерен у маківках, а він, хоч і Водяник, сам-один. Та й згадав собі, як то не раз йому скрутно доводилось, коли бувало посуха воду поспиває, а сонце зверху припече.

А Дирові дружинники часу не гають, вже на берег вискакують, землю копають, верболози витинають і в Дніпро кидають.

Злякався Водяник.

— Стійте! — кричить. — Почекайте! Віддам вам вашу князівну, тільки ріки мені не загауйте!

Пірнув на дно, а за якийсь час виходить і Любомиру живу-здорову з-під води виносить.

Молодята з радості аж плачуть, обіймаються, а Дирова дружина, на них дивлячись, так грімко закричала „слава!“, що Дніпрові води береги позаливали.

Почала була Любомира Водяника соромити за його брехню, що нібито Дира в Табарістані забито:

— І де ж таки видано, щоб цар брехав?! Ти ж водяний цар, а...

Не скінчила князівна, бо Водяник так засоромився, що вже й не бачив нічого і, замість у воду, пірнув у болото — лише бульбашки над ним повискакували: буль-буль-буль!..

**

А в Києві, славній столиці Землі Полянської і всієї держави Русь-України, сум стояв великий, жалоба важка. Бо скрізь уже чутки розійшлися, що обидва княженки разом із дружинниками своїми полягли в далеких походах, а князівен житроцями викрадено. Стара княгиня за доньками очі виплакала, подруженьки князівен, дівчата з боярських родів, геть посмутили й пісень співати покинули. Цілий Київ зажурився, тільки один Лешко надії не тратив. Сидів собі з Домовиком під піччю й рідко коли на світло виходив. Коли ж виходив, то все казав:

— Вовк овець носив, носив, аж поки його самого не понесли. А Кривда Правді обидва ока видобала, та скінчилось тим, що Правда прозрїла а Кривда осліпла...

І от одного дня засурмили сурми, заграли роги. Зі сторони, куди пішов Аскольд, курява знялася; на Дніпрі, яким поплив униз Дир, заролоса від човнів.

Повибігали кияни з домів, на мури пнуться, долонями очі від сонця заслоняють, щоб пізнати, чи то ворог іде, чи свій. Та як уже впізнали своїх, та як побачили князівен і княженків — радість велика людей огорнула. Кричали „слава”, гукали радісно, гостей дорогих зі щирого серця вітаючи. Потім справили бучне весілля, бо аж дві князівни за двох княженків разом заміж вихо-

дили. Три дні смажені в меді горіхи їли, сичений мед пили, пісень співали, всіх подорожніх до столів закликали, щоб слава по світу йшла про радість у столичному городі Києві.

ПОЯСНЕННЯ СЛІВ: К о р о м и с л о — дерев'яний прилад носити на рамені по два відра води; А с к о л ь д і Д и р були першими київськими князями, про яких оповідає наша писана історія.

Г. ЧОРНОВИЦЬКА

ВЕРЕДЛИВА КАТРУСЯ

„Нащо нам така зима? —
Снігу й досі ще нема”.

А на ранок білий сніг
рівно-рівно всюди ліг.

„Непотрібна ця зима:
сніг упав — санок нема”.

Глянь — а тато саночки
вже лаптує для дочки.

Знов не весело Катрусі:
„Не поїду, я боюся!”

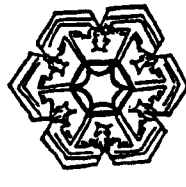
Я й на гірку не зійду.
Посковзнуся! Упаду!”.

„Ну, коли ти так боїшся,
віддамо санки Таїсі”.

„Ні! Поїду я сама!
А навіщо ж і зима?”

Не боюся. Не впаду.
Вже іду! Іду! Іду!”

І спустилася з гірки сміло,
аж навколо зашуміло.

ЯК ОЛЕГ ЦАРГОРОД ЗДОБУВ

Казка для старших дітей

По Аскольдові й Дирові став князем на Русі, у Землі Полянській, малий князь Ігор. І зраділи вороги. Кажуть:

— Що нам дитина зробить?

І справді, що міг малий хлопець їм зробити, коли ще не вмів ані на коні їздити, ані човном керувати, ані меча тримати.

Греки знали це і таку раду вважали:

— Загородимо русичам доступ до Чорного моря! Не пустимо їх ані риби ловити, ані воску, ані шкір, ані меду, ані пшениці у чорноморських містах продавати. Як же їхні купці до Царгороду прийдуть, то продаваймо їм вино найкисліше, а златоглав — найгірший.

І стало сутужно русичам: хочуть риби в Чорному морі наловити — греки не дають. Привезуть руські купці пшеницю чи інший крам до чорноморських міст — греки все задарма забирають. А в Царгороді, хоч і продадуть русичі привезене добро, то взаміну нічого купити не можуть. Вино кисле, мов оцет, а златоглав — і не златоглав, а просто — ряднина.

От зібралися русичі у стольному місті Києві на раду. Малий князь Ігор на золотому престолі сидить, а біля нього його дядько, князь Олег стоїть і думу думає.

Питають русичі один в одного:

— Що нам тепер робити?

— А що ж, — відповів Олег, — нічого іншого, як війною на ворога йти!

Знову кажуть русичі:

— Та то так, війна для нас не новина, та князь малий. Хто нам за воєводу буде?

Відповідає князь Олег:

— Я! Я малому князеві рідним дядьком доджуся — майже його батьком. Поки дитині рука до меча сили набере — буду я його рукою! Меч важкий підйму і на ворожі карки опущу. Хай вороги знають, що Русь і з малим князем за себе постояти зуміє!

— Добре! — зрадівши, крикнули в один голос русичі. — Веди нас, княже, в похід, а ми тебе будемо слухати, як будемо колись князя Ігоря слухати!

І наказав Олег човни дубові тесати, вітрила шити, мечі кувати, сухарі сушити, одягу і взуття запасати, щоб ніхто в поході ані голодним, ані роздягненим-роззутим не був, а проти ворога голіруч не стояв.

Як уже все було готове, зібралася дружина на березі Дніпра, з ріднею й приятелями попрощалася, у човни посідала, шапками помахала і попливла рікою вниз. Сам князь Олег на передньому човні стоїть, червона кирея за ним вгору злітає, шолом із прилбицею і щит на лівій руці золотом горять.

Дивляться на князя дружинники й питають:

— Пощо, княже, щит із собою везеш? Тобі щита не треба, бо ми в небезпеці тебе своїми грудьми захистимо.

— Не гоже воїнові на рать без виряду виходити, — відповідає князь. — Як поляжу від грецького меча, то ви мене на щиті додому привезете. А як переможу ворогів, то цей щит на царгородській брамі приб'ю, щоб дивилися на нього греки і про свою поразку пам'ятали. Бо вже надто вони роззухвалилися.

От і пливе човнами руська дружина Дніпром до Чорного моря. Вітер вітрила надимає, гребці на весла налягають, а прудка течія ще й своїх сил докладає. І мчать човни, неначе птахи.

Чи минула днина, чи ні, а човни вже й біля Дніпрових порогів. Страшні ті пороги та піняві, й вода там бурею реве, то крутить, то об скелі розбивається, а то стрімголов у безодню летить.

Підніс Олег праву руку, човни зупинив і звелів дружині на берег зійти.

— Браття-дружино, — мовив, — тут наш Дніпро не жартує, через сім порогів скаче. Схоче — пропустить, не схоче — потопить усіх. Треба нам знак дати, що ми — не чужі люди, а свої. Ходимо до Ненаситця в гості. Він найстарший між усіма порогами. Як накаже — так і буде.

І пішли русичі берегом, аж поки до самого Ненаситця не дійшли. А Ненаситець же грізний-прегрізний! Так реве, так гуде, що земля довкола здригається.

Зупинився Олег, вклонився низенко та й каже:

— Царю порогів, відчини нам брами кам'яні, замкни кручі глибокі, бо ми, дружина руська, ідемо в землю грецьку наших прав боронити, своє й своєї землі ім'я прославити і той щит, який я на лівій руці маю, на царгородській брамі приб'ити!

А Ненаситець нічого не відповідає, тільки ще дужче реве і ще більшу піняву збиває.

Уклонився вдруге князь Олег і знову каже:

— Царю порогів, відчини нам брами кам'яні.

закрий кручі глибокі, бо ми, дружина руська, їдемо в грецьку землю воювати, наших прав боронити, своє й свої землі ім'я прославляти і той щит, який я на лівій руці маю, на царгородській брамі прибити!

А Ненаситець і далі нічого, лише цілу хмару піни вгору підкинув і всіх дружинників оббризкав. Один князь сухим лишився.

І втретє вклонився Ненаситцеві Олег та й каже:

— Царю порогів, озвися, дай знак! Чи ти вже не приятель русичів? Не хочеш, щоб ми ім'я Руси, а з ним і твоє, прославили? Коли так, то ми човни волоком по березі переволочимо, але тоді нашій дружбі кінець!

— Ох, та й нетерплячий же ти! — загуділо з-під найбільшої скелі, що вся чисто мохом та водоростями обросла. — Навіть причепуритися дідові не даси!..

Це так озвався Ненаситець і виринув із своєї печери. Величезний та окатий, у блакитній вишиваній сорочці та синій дорогій киреї. Увесь усенький синій та блакитний, тільки вуса та борода в нього срібні.

Моргнув приязно Ненаситець до русичів і каже:

— Бачу, що ви звичаї шануєте і давню приязнь пам'ятаєте. І я також не забув. Спасибі, що в гості прийшли. А їхати — їдьте сміливо і нічого не бійтесь! Мої діти пустотливі — це правда. Багато гуркоту роблять, водою бризкають, а нелюбих гостей часом топлять рибацям на поживу. Але ви — свої. Вам нічого не зроблять, хіба трохи полякають. Їдьте, воюйте, наше ім'я прославляйте і щасливо назад повертайтеся!

— Гей, діти-дружинники, — крикнув тоді князь до своїх воїв, — не личить нам у гості без гостинця ходити! Ану, викотіть там бочку меду дідові Ненаситцеві! Та найкращого, який є!

Метнулися княжі отроки, прикотили бочку меду і скинули зі скелі в Дніпрові хвилі.

— Спасибі, діти! — гукнув Ненаситець, сягаючи по бочку. — Щасливої дороги!

— Спасибі й тобі, діду! — вклонилися дружинники. — Оставайся щасливо!

Вернулися русичі до човнів, поспихали їх знов у воду і попливли.

Правду казав Ненаситець, його діти пустували

міцно: як ухопили у свої лапи човни, як закрутили ними, як загойдали, як почали на дружину величезними пригорщами воду жбурляти, здавалося — потоплять усіх. Але не потопили нікого. Бо дружинники цупко за човни трималися, ще й кепкували:

— Добре, Ненаситцеві діти, гойдати вмієте! Ану, ще!..

І так поперестрибували човнами через усі сім порогів. Коли ж оглянулися вже на тихій воді — а в човнах повно риби: і судаки, і щупаки, і карасі, і лини. Та все великі, та все найкращі.

— Оце ж напевне нам старий Ненаситець так за мед віддячився, — міркують дружинники.

А за ними навздогінці аж луна йде:

Цмок-цмок-цмок!..

Це так дід Ненаситець до княжого меду припався.

**

От пливуть русичі, пливуть — і виплили в Чорне море. Таке воно широке, що й оком не зміриш. А хвилі на ньому котяться і перекочуються. Та високі-високі — як гори! Підхоплять який човен, піднесуть аж під хмари, а тоді й скинуть униз, неначе в прірву. Але руська дружина пливе далі й гадки не має, на весла налягає, пісень співає — їде Царгород, столицю грецьку здобувати.

Аж раптом посеред моря зупинився човен, що то на ньому князь Олег плыв. Став — і ні назад, ні вперед, наче його хтось прив'язав. Інші човни князів човен оточили й гойдаються на хвилях.

— Що воно за притичина? — дивуються дружинники. — Чи не сів княжий човен на яку підводну скелю?

Але князь відразу догадався.

— Еге, — каже, — це Посейдонові жарти. Як Ненаситець є царем порогів, а Стрибог — царем вітрів, так Посейдон є царем моря. Треба нам з ним у приязнь увійти, бо потопить. Ану, отроки, киньте йому бочку меду, то, може, він і подобішає.

Видобули отроки бочку меду й шубовснули її в море. Та нічого не допомогло, бо надбігла хвиля і бочку назад у човен укинула.

— Не хочеш меду, Посейдоне? — питає князь. — Ну, тоді візьми від мене гривню золоту. Тільки пусти.

Зняв князь Олег із шиї золоте намисто і вкинув у море. Але Посейдон і цього дару не прийняв. Розсердився вельми та як закрутив хвилями, як почав з дна моря всяке дорогоцінне каміння й золото підносити та в човни руської дружини ки-

дати!.. Кидав, кидав, накидав того добра стільки, що човни отяжіли й стали потопати.

— Стій! — закричав тоді князь Олег. — Стій! Годі тобі гніватися, морський царю! Скажи, чого від нас хочеш?!

І враз утихли хвилі на морі, лише біля Олегового човна скипіла вода, завирувала й розступилася, а з-під неї виринув морський цар Посейдон. Сидів він верхи на величезному дельфіні й тримав у руках золотого тризуба. Вже який був Ненаситець, а перед морським царем виглядав би, як наперсток біля бочки з медом. Очі в нього, як дві брили льоду, ніс — як журавель, що то ним з криниці воду тягнуть, а в ротяку міг би без перешкод найбільший човен заїхати. На голові у Посейдона золота корона, перлами прикрашена, а на плечах — чорна кирея, вся сріблом розшита і кришталевими тороками обторочена.

Потрусив Посейдон мокрою головою, рукавом обличчя обтер і чхнув.

— Отак би відразу! — сказав громовим голосящем. — А то даш мені то меду, то гривню, неначе то справді велике добро було.

— А чого ж ти хочеш? — спитав князь Олег

— Хочу, — сказав цар моря, — твоїх дванадцять дружинників, і то не будь-яких, а найкращих.

Почувши таку мову, вельми розгнівився князь Олег.

— Ах ти старій людожере! — крикнув до Посейдона. — У мене кожен дружинник наче син рідний! А ти хочеш, щоб я тобі їх дванадцять на смерть віддав?! Та зроду-звіку такого не буде!

— То не візьмеш Царгороду! — Посейдон на те. — Доля Царгороду в Золотій Книзі записана, а та книга у мене на морському дні захована. І записано в тій книзі таке, що Царгород візьме той, хто на човнах аж під царгородські мури дістанеться. Але греки мені данини не жалували, тож я море далеко від мурів стягнув. І ніхто тепер туди човном не допливе — хіба я знову море під Царгород пушу. Отже, як хочеш — давай дванадцять дружинників, а не хочеш — буде тобі лихо...

— Не дам я тобі, Посейдоне, ні дванадцять, ні десять, ані одного з моїх дітей! — відповів князь Олег. — Ані навіть пальця котрогось із них, ані нігтя, ніже волосини! У чесному бою можемо всі головами наложити, але щоб тобі котрогось у воду вкинути — не чекай. Чуєш?

— Як знаєш! — зареготав Посейдон. — Як знаєш!.. Та гляди, щоб не пожалував, княже... Бо таке може статися, що не дванадцять, а всіх твоїх дружинників разом із човнами собі на обід візьму, ще й тебе в придачу...

Як же розгнівається на такі слова князь та як ухопить Посейдона за мокру бороду!

— Ти, — кричить, — морський царю, погрожуєш, та не дуже! Не вся Русь на цих човнах сидить — тисячократно більше вдома лишилося! Як нас потопиш, то вийдуть наші брати, наші сини й наші батьки і Дніпро-Славутич греблю загатять! Не пустять більше його води до Чорного моря. Висхне море, і ти тоді знидєш.

Не припала до вподоби така мова Посейдонові — злякала морського царя.

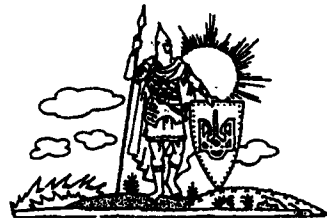
— Я вам нічого не робитиму, — оправдувався. — Робіть собі своє діло з греками. Я лише те кажу, що задарма помочі не дам, не зобов'язаний.

— А ми й без твоєї помочі обійдемося! — сказав Олег. — І твого добра також не потребуємо! Ану, діти-дружинники, покидайте оте сміття, що човни обтяжує, у воду! Дарунків від ворогів не приймасмо, а добро тільки в чесному бою здобуваємо.

— Як так, то прощайте! — мовив Посейдон, стиснув острогами дельфіна й пірнув під воду.

(Продовження буде)

Пояснення-словничок: Русь — давня назва України. Наші предки називали себе русичами; від Русь походить слово руський, але воно не означає того самого, що російський або московський; Царгород — українська назва візантійсько-грецької столиці Константинополя, а потім турецької Істанбулу; златоглав — грезет, рід дорогої матерії на одяг перетинаною золотими нитками; сутужно — скрутно, важко (in great difficulties); столний — столичний (metropolitan); воєвода — за київських часів начальний вождь війська (commander of an army); чревіі — влутти з м'якої шкіри; дружина — тут киїжське військо; кирен — чоловіча верхня одежа без рукавів; прилбця — частина лицарського шолому (helmet), що захищала лоб-чоло і перенісся; рать — військо, їхати на рать — на війну; поразка — невдача, програма боротьба (defeat); круча — steep slope, precipice; пілва — піна (foam); волок — portage, carrying of boats overland between navigable rivers; тягнути колодом — тягнути човни по суші, підкладаючи під них колоди; отрок — молодший воляк-дружинник; притичина — перешкода, немила або дивна пригода; що за притичина? — what is that?; Посейдон — поганський бог у старовинних греків; шубовснути — тут: укинути; гривня — гріш, монета за княжих часів; вельми — дуже; ніже — ані, ані навіть; наперсток — thimble; торок — fringe; данина — tribute, contribution; тисячократно — в тисячу разів більше; гребля — гать (dam); нидіти — марніти, завмирати (to decay).

ЯК ОЛЕГ ЦАРГОРОД ЗДОБУВ

(Казка для старших дітей)

II.

От і повикидали дружинники золото й каміння дорогоцінне з човнів, гребці на весла налягли, стерничі при стернях поставали і попливли далі вперед — геть аж туди, де за обрієм Царгород заховався.

Пливуть і пливуть, а князь Олег по помості човна походжає і думу думає: що його робити, що чинити, щоб море під царгородські мури підкотити?

Пливуть день, пливуть другий, пливуть і третій. Аж утомився князь і каже до дружинників:

— Піду я, діти мої, задрімаю. А ви тут чуйте й далі несхибно на захід путь держіть.

Приліг Олег на лавці, киреєю накрився і заснув. Чи довго спав, чи ні, коли раптом щось йому в обличчя — дмух! — і збудило. Схопився князь, протер очі й дивиться. А біля нього на лавці невеличкий клубок лежить, та такий дивний-

предивний! Сама прозора голова серед довгих прозорих кучерів, лише блакитні очі світяться. Інший би хтось і злякався такого дива, але князь Олег — ні. Пізнав бо перед собою Стрибога, царя вітрів.

— Уставай, князю, мерщій, бо біда! — мовив Стрибог.

— Яка біда? — спитав князь.

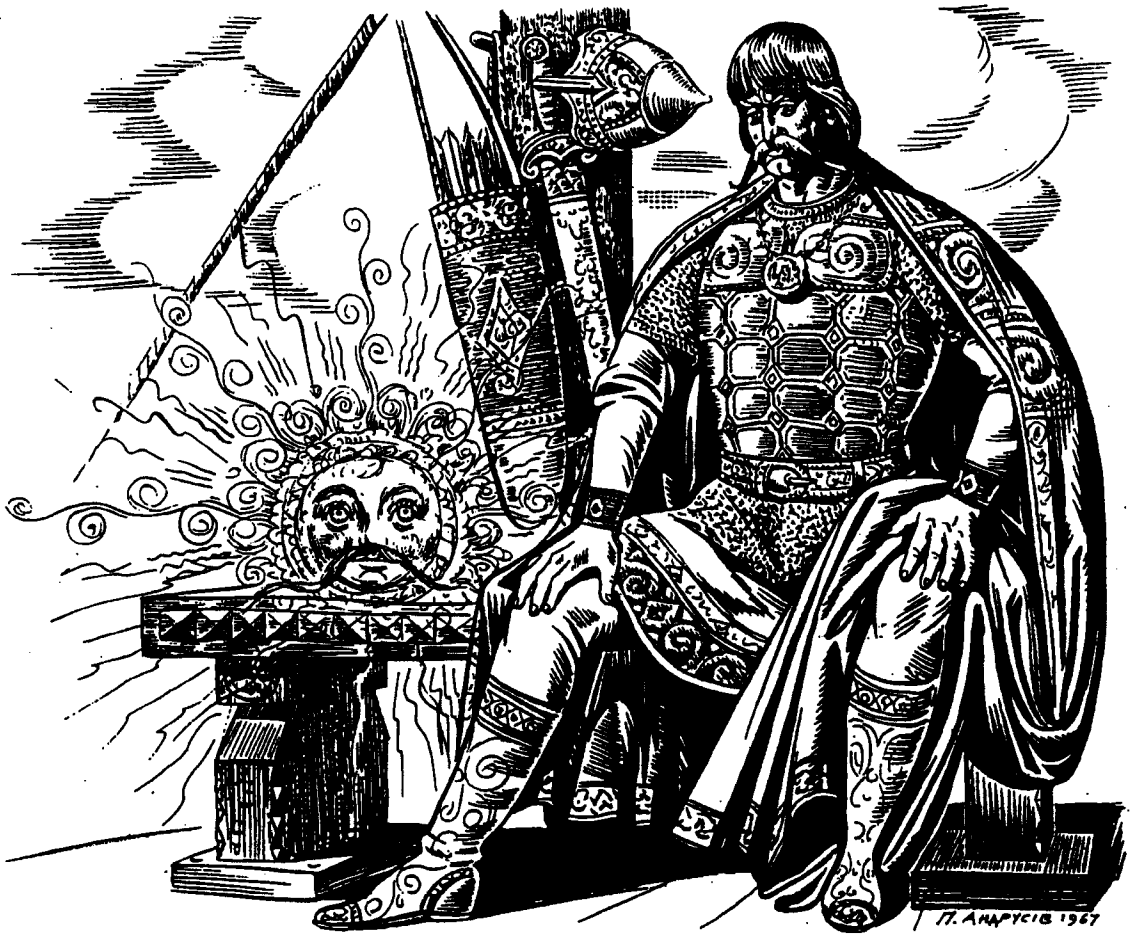
— А така, — відповів Стрибог, — що Посейдон грекам про твій похід оповістив, а греки вже на кораблі посідали й тебе ззаду обійшли. Як лиш сонечко зійде, на тебе нападуть, твої човни грецьким вогнем попалять і на дно пустять.

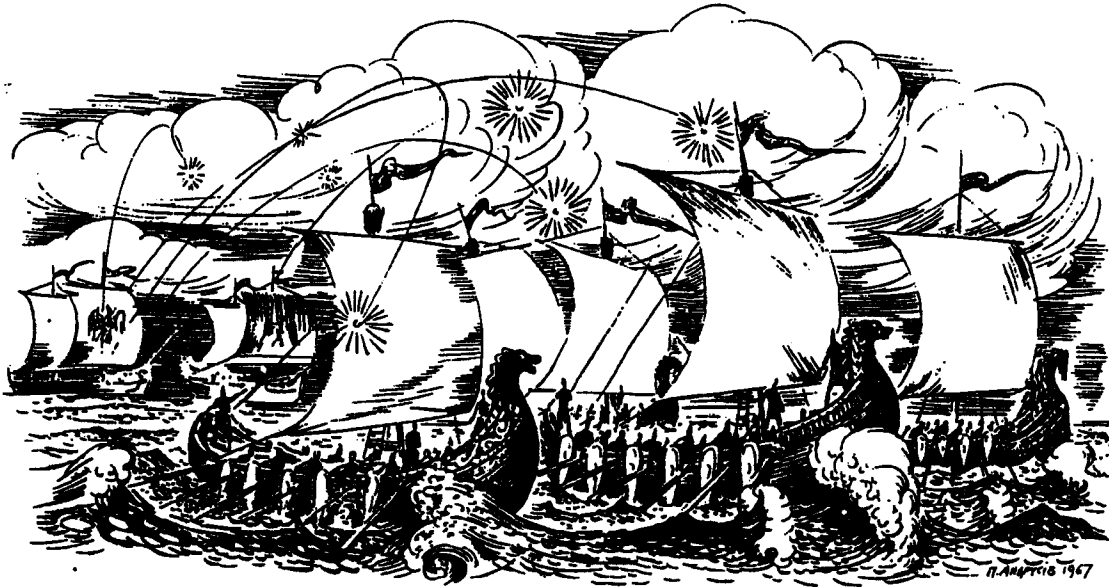
А князь на те:

— Ну, що ж — доведеться загинати. Грекам їхні боги служать, а нам наші — ні.

Стрибог образився і прозорі губи надув:

— Коли б я русичам не служив, не прилітав би оце тебе попереджати.

— Попереджати мало — нам помочі потрібно, — сказав князь.

— А ти скажи, якої помочі, то я їй поможу.

— Як хочеш допомогти, то позбирай мерщій усіх своїх унуків і поспішай сюди! Тоді ми вже побачимо, що робити.

Стрибог заклопотано почував себе прозорим кучером за прозорим вухом.

— Позбирати — чому б не позбирати! Лише от біда, що не знаю, де їх шукати. Такі вони в мене гонивітри, що ніколи в хаті не всидять. Ну, та спробую...

З цими словами знявся Стрибог на своїх кучерях угору і зник у небі.

Минула ніч, зійшло сонце, розігнало тьму й сипнуло золотими дукачами по морському плесі.

Кликнув Олег отрока Гострозора:

— Подивись, Гострозоре, вперед! Що бачиш на заході?

— Бачу, княже, — відповів Гострозір, — твердиню страшенну: зубчасті мури в неї на триста ліктів заввишки, башти — на тисячу, а залізна брама така широка, що через неї Дніпро-Славутич переплив би.

— Оце ж, діти, вам і Царгород! — сказав тоді Олег до дружинників.

Тоді знову спитав Гострозора:

— А подивись, Гострозоре, тепер назад — на схід: що бачиш?

— Бачу, — відповів Гострозір, — неначе стадо величезних гусей по морю навздогін за нами плыве.

— Оце ж, діти, за нами греки женуться, — мо-

вив до дружини князь. — Напинайте ж вітрила та гребіть скільки сили, щоб нас не наздогнали!

— Дарма, княже, вітрила напинати, коли вітру нема, а на самих веслах далеко не втечемо, — відповіли дружинники.

А вітру й справді не було навіть настільки, щоб ложку страви вистудити. Про те ж, щоб вітрило нап'яти — годі й згадувати. Та й звідки ж було вітрові взятися, коли всі Стрибожі внуки порозбігалися в різні кінці світу: Північний на крижинах ковзався, Східній вогонь степової пожежі роздмухував, Південний у пустелях пісками крутив, а Західний у спілці з Бурею столітні дуби у горах корчував. Подався старенький Стрибог їх шукати, та й сам пропав.

Перегода кличе князь Олег Гострозора і знову наказує:

— Подивись, Гострозоре, на захід і на схід і скажи, чи вже близько Царгород і чи далеко грецькі кораблі!

Подивився Гострозір на захід та на схід і відповідає:

— Царгород, княже, на тому самому місці стоїть, а грецькі кораблі вже виглядають завбільшки як лебеді. І жене їх хвиля висока.

— „Оце ж їм Посейдон помагає, — подумав собі князь. — А нашого Стрибога з онуками як нема, так нема...”

А Посейдон і справді грекам помагав. Лихий був на князя Олега і збив на морі хвилі величезні: що надбіжить одна — то так і піджене грецькі кораблі вперед; що надбіжить друга — то посуне ще далі. А русичі лише на самих веслах плывуть — ніяк від ворога втекти не можуть. Князь уже

більше й Гострозора не питає, бо кожному видно, що греки, мов на крилах летять, хоч і без вітру

Ось уже зовсім близько грецькі кораблі! Ось уже ворог почав свої вогні кидати! Що кине- кине — не докине! Що кине- кине — то й перекине! Щоправда, лиха руським човнам ще не робить, бо не влучає, але лякати — таки лякає. Русичі вже чули, але ще на очі не бачили того вогню, що його хитрі греки видумали. А тепер уже й бачать — страх: де впаде куля вогненна — там і море горить і риба заживо спечена на поверхню води спливає. А що ж то буде, як у човен улучить? Спалить, як сухий листок, і людей пошкварить!

— Гей, ви, дружино вірна й отроки любі! — гукає князь Олег на цілі груди. — Сили збирайте, на весла чимдуж налягайте, щоб скоріше до суші прибитися, на берег вийти і з ворогом у чесному бою мечі схрестити! Не погигати ж нам безславно потопившись у воді, неначе щурі!

Відповідають же гребці:

— Знаємо, князю! Мліють нам руки, попереки тріщать і пухирі кривавії на долонях лопають, але ми гребемо, скільки здужаємо!..

І налягають потомлені гребці на класові весла, гребуть щосили, але грецькі кораблі пливають хутчіше, бо женуть їх високі хвилі морські: що надбіжить одна — посуне вперед, надбіжить друга — посуне ще далі. І залози на кораблях не дармують: кулі на метавки накладають і на руські човни кидають. Кинуть-кинуть — і не докинуть. Кинуть-кинуть — і перекинуть. А де той грецький вогонь упаде — море кипить і попечена риба догори червом спливає.

Падають кулі вогненні перед руськими човнами, падають позаду човнів, падають і поміж човнами. Гляди — влучить котра — і спалить човен, людей попарить і на дно морське, на втіху Посейдонові пустить.

— Гей, Стрибоже з онуками, де ти забарився? — гукає князь Олег. — Чи заблудився де, чи слово зламав, що нам на поміч не прийдеши? Ми б самі ворогам раду дали, коли б їм Посейдон не помагав!..

Ще не встиг тих слів сказати, а тут — ч-ш-ш! — і вогненна куля йому під ноги впала. Край червоної киреї обпалила і полум'ям по помості розлилася.

Скрикнули дружинники зі страху і в різні боки порозскакувалися. Вже думали в море стрибати, коли лиш князь дозволить. Та перше, ніж князь уста відкрив, щось зашипіло вгорі, засвітило і впало на поміст. І погас грецький вогонь, нікому шкоди не вчинивши.

— Гей, дружино вірна, отроки милі! — гукнув тоді князь. — Поміч прийшла! Прибув Стрибог з онуками!

Ніхто ж інший, лише справді старий бог вірів із внуками погасили вогонь. В самий час прибули.

(Закінчення в наступному числі)

Пояснення-словничок: стерно — керма корабля (rudder, helm); держати путь — прямувати; грецький вогонь — винахід давніх греків, кулі зі запальною речовиною, що їх особливими пристроями викидали на значну віддаль; дукач — coin in a neckplace; лікоть — стародавня міра довжини (tubit, ell); навздогінці — in pursuit of; гребти (веслами) — to row; вистудити — охолодити (to chill, to cool); крижина — block of ice; корчувати (дерева) — to stub, to root out; перегода — згодом, пізніше; пошкварити — зжарити на випкварки (scacklings); суша — суходіл (dry land); щур — rat; попереки — крижі (loins); пухир — blister; метавка — воєнний прилад метати (кидати) кулі й інші предмети (catapult); зламати слово — не додержати обіцянки (to break one's word).

ЯК ОЛЕГ ЦАРГОРОД ЗДОБУВ

КАЗКА ЛИБЕ БОГАРИНЦЬ ДИВЛЯ

1919

Стрибог прозорим кучером зопріле чоло витер і перепрошує:

— Вибачай, княже, що спізнився! Тільки ж поки тих гонивітрів позбирав — утомився.

Стрибожі внуки смирененько рядочком поставали й до князя всміхнулися. Такі ж кругленькі й прозорі, як їхній дід, лиш личка не поморщені й очі синіші.

— Кажі, князю, що робити? — питають в один голос. — Хочеш — умить знищимо грецькі кораблі; порвемо їм вітрила і поперевертаємо до гори днищами.

А князь на те:

— Ні! Чужими руками воювати ми не звичні. З ворогом самі завжди розправу чинимо.

— А що ж нам робити? — питають вітри.

— Гуляйте! — відповідає князь. — Гуляйте, роботу вітрилам дайте, бож, бачите, ледачі полотна чисто пообвисали. А решту ми самі зробимо.

Вітрам того двічі не казати. Затанцювали, розскочилися й розпустили прозорі кучері на цілі верстви. А з кожного кучера таким вітром повіяло, що затріщали вітрила і щогли мало не вдвос зігнулися. Вже скільки разів князь і дружинники човнами плавали, а такого не бачили: шоломи з голів злітають, і у вухах свистить. Оглянуться русичі — а вогненні кулі вже далеко позад них падають і грецькі кораблі — вже не кораблі, а наче лебеді по хвилях плавають. Оглянуться русичі другий раз — уже й не лебеді, а гуси на обрії білють. Зате царгородський берег із страшною твердиною не наближається — летить назустріч. Ось уже й зовсім близько, ось уже й днища човнів об морське дно черкаються.

Радіє потомлена дружина руська, у воду стрибає, човни на білий пісок витягає, кості натружені розправляє, на царгородську твердиню поглядає й гомонить:

— Ой, та й страшна ж ця твердиня, страшна, ще й заклята до того! І як же ти її візьмеш?!

А князь Олег лише під вусом посміхається і каже:

— Нічого, дружино вірна, не журіться! Надію майте, до вечора відпочивайте, а ввечері я скажу, що робити...

Попадали дружинники й отроки на білий пісок і поснули відразу, бо дуже втомлені були. Лише князь та Стрибог з онуками не сплять. Князь

поміж дружинниками походжає, на твердиню поглядає і думу думає. А вітри майнули через мури в Царгород новин довідатися. Недовго й барилися. Вертаються й кажуть князеві:

— Не бояться, княже, греки ні тебе, ні твоєї дружини. Кажуть, що тільки той місто візьме, хто на човнах під його мури припливе. А море далеко. І ще кажуть, що ви всі на загибель присуджені: вам ані тут не бути, ані додому вертатися. Сидітемете тут — з голоду помрете, виберете дорогу назад суходолом — там грецькі війська на вас чекатимуть, а на морі вас їхні кораблі переймуть і потоплять.

— Е, — відповідає князь, — то вони тому так кажуть, що ще добре русичів не знають. Завтра у них буде інакша мова...

Як же почало сонечко за царгородську твердиню хилитися, став Олег своє військо будити:

— Вставайте, дружино вірна, і ви, отроки любі! Вставайте, покріпляйтеся, хто чим має, меду попейте, сили наберіться, бо чекає на нас робота велика...

От схоплюються русичі на рівні ноги, очі протирають, сухарі й рибу в'ялену зі саков добувають, бочки дубові з медом хмільним розбивають і сідають на піску вечеряти. Випили за здоров'я князя, тоді князь випив за дружину, а тоді всі разом випили за перемогу над ворогом.

Коли ж покріпилися, сказав князь:

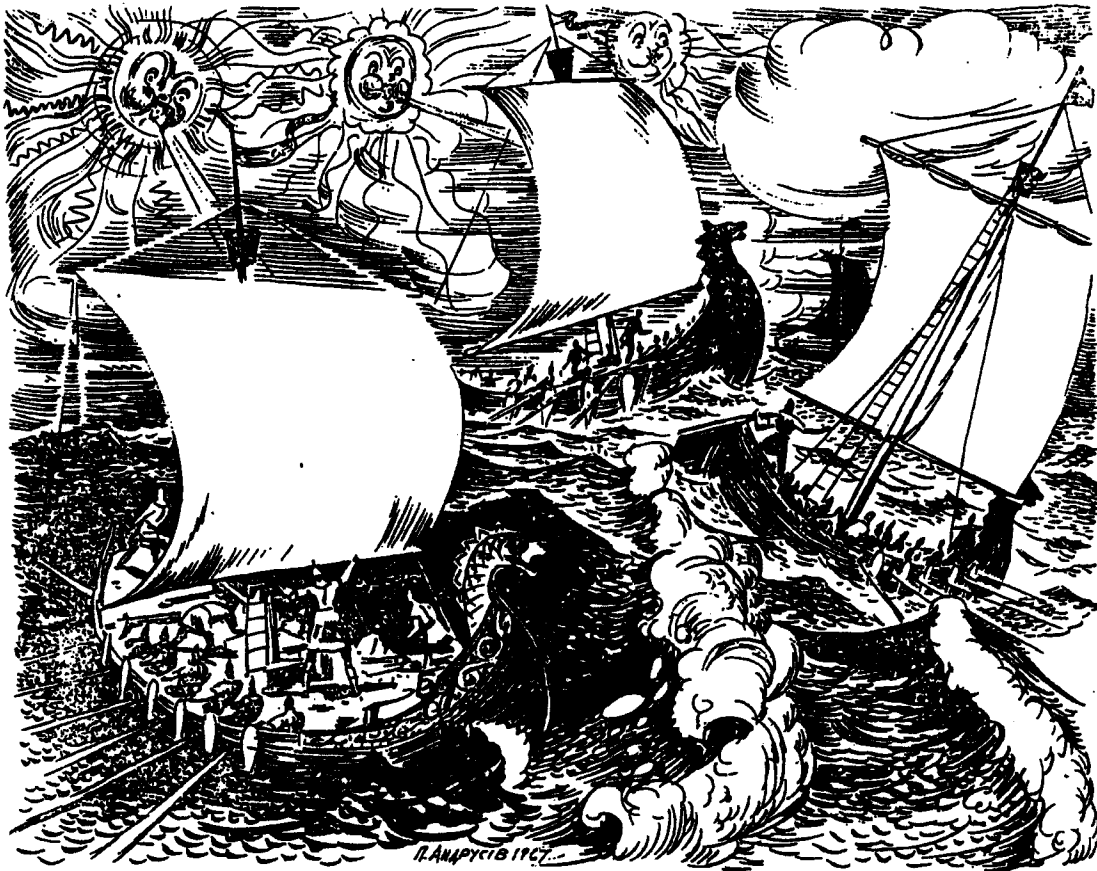
— Тепер, дітки, поспішайте, дуби й клени вікові рубайте, колоди стругайте, робіть колеса, тарани важкі й драбини високі збивайте, щоб усе до схід сонця було готове.

— А нам же, князю, яка робота буде? — питають вітри.

— А вам, — відповідає князь, — робота невелика: не давайте грекам підглядати, що ми тут робити будемо.

Розпустили вітри прозорі кучері й полетіли над морем. Вимокли в солоній морській хвилі, вискочили на берег й обкачалися в піску. А з піску як не скочать на царгородські мури, як не почнуть свистіти, як не почнуть віяти, як не почнуть мокрим піском в очі вартових метати — так і засліпили всіх.

Вартові позгиналися, кашляють, чхають, обличчя рукавами затуляють, очі протирають і дилюються:

— Що це за напасть така?! Скільки живемо, скільки службу повнимо — такого вітру ще не чули й не бачили!

— Еге ж, — кажуть інші, — а цар наказав за русичами зорити і з ока не спускати. Яку ж відповідь дамо, як нас покличуть і спитають, що вороги роблять?

— Е-е, — міркують треті, — ворогам нашим тепер іще гірше, як оце нам тут. Ми хоч за мури можемо поховатися, а вони на голому березі лежать. Засипле їх пісок живцем.

— А й правда! — зраділи всі вартові. — Ця буря нам на руку. Хай русичів піском заносить, а ми у затишні кутки ховаймося та й спім!

Але русичі ані гадки про якийсь вітер не мають. Дуби й клени вікові рубають, колоди рівні стругають, колеса роблять, тарани важкі й драбини високі збивають, ще й жартують при тому і пісень співають.

По небу синьому місяць плив та й зупинився. Цікаво йому стало: що то таке веселе товариство під Царгородом робить? Та, як задивився, як задивився — забув у дальшу дорогу йти. А руська дружина з того й рада, бо від місяця ясно, як

удень, і робота йде скоро. До третіх півнів уже все скінчили й відпочивати сіли.

Аж тоді місяць скаменувся і прожогом покотився далі, щоб надолужити втрачений час. Воявся, що сонце його дожене і спалить.

А сонце й справді не забарилося. Встає, ранкові тумани розсуває і стелить рушники вогненні через гори, через ліси, через море й через білі піски — геть-геть аж під царгородські мури.

І зводиться князь Олег на рівні ноги, підносить високо праву руку, білою шовковою хустиною над головою махає і грімким голосом гукає:

— Гей, приятелю Стрибоже з онуками! Годі вам мокрим піском на греків кидати! Відступіться від міста! Тепер наша черга!

Ще князь не скінчив говорити, а вже над Царгородом буревій утих, неначе хто ножем утяв. Стало тихо, мов у вусі. Так тихо, що грецькі сторожі відразу попрочкидалися. Встають, позіхають, заспані очі рукавами протирають і кажуть:

— Ану, подивімось, чи високі могили над ворогами вітри висипали?..

Визирнули з-поза мурів, крізь стрільниці та й понімили. Бо не могили русичів побачили, а поба-

чили дивно дивно: сотні човнів під вітрилами котилися по пісках під царгородські мури. А в човнах тарани важкі, драбини високі й повно вояків у кільчугах, у шоломах, із щитами на лівій руці і з мечами — в правій. Стрибог і його онуки русичам помагають, вітрила дружньо напинають — і човни, на колеса поставлені, мчать, гейби по хвилях морських.

Скочили сторожі з мурів, сторч головою по сходах скотилися і до царських хоромів помчались.

— Біда, царю! — кричать. — Сповнилося пророчтво, записане в Золотій Книзі: ворог на човнах під царгородську твердиню підходить!..

Поки цар прокинувся, поки зрозумів, що й до чого, руські човни вже носами об мури черкаються. І дружина руська не зівас: драбини високі під стіни підставляє, важкими таранами залізні двері твердині розбивас.

— До зброї, до зброї! На відсіч! — гукають грецькі полководці.

Сам грецький цар у золоті шати убрався, діамантову корону на голову наклав, ухопив скіпетр, і побіг до найвищої башти у своїх хоробах, щоб

подивитися, як буде бій іти. Дивиться — біда: не встоять його вояки проти хороброї дружини Олегової. На мурах уже руські списи блищать, та густо, мов колючки на їжаку; залізна брама від ударів важких стогне й гнеться, а вояцтво скошеним колоссям лягає під ударами руських мечів.

І прибігає найстарший полководець, ницьма перед царем падає і благає:

— Царю найясніший! Несила нам проти долі йти! Справджується те, що в Золотій Книзі записано. Русичі на човнах під самі мури міста підійшли. І хто ж може з ними на прою стати, коли вони й по піску, неначе по воді, пливуть?! Не дай нас усіх вигубити. Накажи на мир сурмити!..

Важко зідхає грецький цар, голову на груди похилає і подає скіпетром знак.

— Хай буде! — каже. — Сурміть на мир, а мені несіть ключ від міста — піду переможців зустрічати.

От сурмачі зараз і засурмили в срібні сурми, а дворецькі принесли цареві на шовковій подушці золотий ключ від брами.

І виходить грецький цар князя Олега вітати.

віддає йому золотий ключ від Царгороду й просить:

— Не губи нашого міста, князю відважний! Переміг ти нас у чесному бою, і тобі всі права та почесні переможця належать. Кажу, якої ціни за свою ласку жадаєш, а ми твою волю вволимо. Тільки нас живими лиши!

— Ми переможених не вбивасмо, — відповідає Олег, — але за заповідяні нам кривди розлічитись і договір на письмі списати мусимо. А хочемо ми, грецький царю, щоб ти нашим підданам кривди не чинив, руським рибалкам риби в Чорному морі ловити не боронив і руським купцям у чорноморських городах чи й у самому Царгороді чесно продавати й купувати крам дозволив.

— Усе буде зроблене! — обіцяє цар.

А князь Олег на те:

— Е-е, це ще не все! За всі наші кривди окупу в золоті й крамах вимагаємо. А скільки того окупу дати — хай наші скарбничі полічать.

— Гаразд! — годиться й на це грецький цар.

— А тепер, — далі веде мову Олег, — моїй військовій дружині за труди й терпіння також винагорода належить. Отож, хочемо, щоб кожному дружинникові ви шати з найдорожчого златоглаву пошили і по мірці золотих дукатів дали, а на всі човни вітрила з найкращого шовку справили, бо наші геть подерлися.

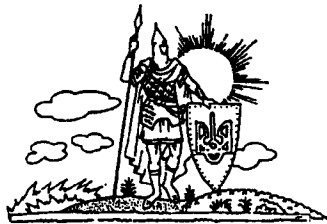
На все погодився грецький цар і наказав умову до слова на воловій шкурі списати і восковими печатками припечатати. Після того русичі цілий місяць у Царгороді гуляли, грецьке вино попивали і солодкими фігами заїдали. А по місяцеві, як греки зібрали окуп і по мірці золота на кожного дружинника, як пошили всім пишну одягу з дорогого златоглаву і справили шовкові вітрила на кожен човен, — почали русичі у дорогу додому збиратися. Греки проводили їх з великими почеснями, але князь Олег, за царгородську браму вихавши, власноручно свій щит до неї міцними цвяхами прибав.

— Це, — каже, — грекам на пам'ятку від нас...

Стрибог і його онуки й у поворотній дорозі русичів не покинули: напинали їм вітрила, аж поки човни до берега не допливли. Потім князь із вітрами попрощався і подався з дружиною до Києва через степи. Вернулися щасливо ще й із здобиччю багатою. А Олегів щит на царгородській брамі лишився. Кажуть, що блищить там і досі. Чи правда — не знаю.

Пояснення-словничок.

Зоприлий — sweaty, moist; динце — дно, спід (bottom); ледачий — лінний (lazy, sluggish); верства — міра довжини (приблизно одна міль); щогла — mast; черкатися — злегка доторкатися; патружений — утомлений (tired, weary); загибель — death, destruction; сакви — saddle bag; хмільний — п'яний (drunk); таран — прилад розбивати мурі (battering ram); качатися — to roll; зорити — стежити, наглядати за ким (to look after, to watch, to spy); до третіх півнів — до передранкової пори ночі, коли утретє спивають півні (third cock); схаменутиєся — опам'ятатися, отямитися (to collect oneself); прожогом — миттю, раптом, швидко (rashly); бійниця — отвір в оборонній мурі, звідки стріляли на напасників (loop hole); тихо, мов у вусі — спеціальний вислів, означає completely quietly; сторч головою — head foremost; хоромі — царські кімнати; не зівас — не дармує; скіпетр — жезло (scepter); башта — вежа (tower); падати няцьма (шць) — to protrude oneself; на простати — противитися; дворецький — начальник царського двора; крам — товари (goods, merchandise); окуп — викуп (ransom); скарбничий — царський скарбник; дукат — червонець, старовинна візантійська монета; одвірок — door post.

ДІВЧИНА, ЩО СТАЛА КНЯГИНЕЮ

Тихо пливають води Дніпра-Славути. Тихо суне човен по спокійному плесі. Дід Микула сам править веслом; молода красуня-перевізниця, що біля нього, задивилася на зелені узгір'я по правому березі ріки.

— Що це в тебе, діду, на грудях? — спитала згодом.

— Хрест, дитино, знак Божої муки.

— Так ти нововірець, як греки, як наші київські купці Претич і Добриня, як багато з простолюття?

— Я християнин. Дасть Бог, і ти колись, Ольго, в нього повіриш.

— То ти, діду, не признаєш нашого Перуна, ні Велеса, ні могутньої богині Марени? Не приносиш їм жертви в галях?

— Ні, ми, християни, в київській церкві святого Іллі поклоняємось єдиному Богові в небесах і Його Синові, що за нас умер, та Його Пречистій Матері. Поганські ідоли — це тільки мертвий камінь чи дерево.

— А ось ти шануєш таке мертве дерево, що в тебе отут на грудях.

— Не дерево оце я почитаю, а Того, що на ньому був розг'ятий. А хіба твій образ у воді, до якого тепер так залюбки придивляєшся, не ти сама?

Всміхнулася дівчина — не знати, чи до слів дідових, чи до свого гарного личка в плесі води.

— А чого вчить ця твоя віра? — спитала після короткої мовчанки.

— Вчить любити всіх людей, як братів, і прощати кривди.

— Невже ж? Любити навіть ворогів? Не мсти-тись за заподіяне лихо?

— Помста належить одному Богові. А он бачиш? — показав дід на високий горб під Києвом. — Кажуть, на цих горах давно-давно проповідував Христовий учень, святий Андрій. Встановив тут хрест і пророкував, що на цих місцях засяє колись світло правдивої віри, що буде тут жити працюючий та хоробрий нарід, збудує свою могутню державу, а оці степи оберне на врожайну землю.

— Тепер не час поратися біля землі, коли довкола зазіхають на неї вороги, — промовила твердо Ольга. — Не чув, чи князь Ігор готується в похід на греків? Так хочеться, щоб наші — як недавно за Олега — привезли звідти парчі дорогої і штудерних золотих та срібних прикрас. А

ти, може, був теж у Царгороді? Кажуть — це чудове місто.

— Був. Ходив з Олегом у походи, як він прибивав свій щит на брамі Царгороду. Там у церквах така краса, що словами не змалюєш.

— А жінки там як живуть? Рабині чи вільні?

— Жінки там поруч із чоловіками засідають на престолі.

Допливли до берега. Старий Микула, не зважаючи на вік, вискочив оленем на сушу.

— Прощай, дівчино! Спасибі за добре серце, що старого човном перевезла.

•

Легко хитається човен при березі. Довкола тиша, тільки інколи сполохана риба затріпоче плавцями або чайка заскиглить жалібно понад Дніпром.

Дівчина задумалася:

„І чудна ж та віра діда Микули! Прощати ворогам? Любити всіх без розбору?“ Ні, вона не ро-

зуміє цього. Кров за кров, помста за кривду була споконвічним законом її батьків і дідів... Буде законом і для неї. Але та Візантія, той далекий Царгород манить її, чарує. Якби можна було там побувати, побачити красу цісарських палаців, їхні божі храми! А може й справді у них правдивий Бог?

— Дівчино! Перевези мене на той берег, до Почайни!

Стрепенулась. Довгі вії поволі піднялися вгору, ясні очі глянули на молодого лицаря, що стояв перед нею. У шкуряному каптані, з мечем при боці, м'яка шапка на темних кучерях.

„Князь, сам князь Ігор, ніхто інший, як він зі своїми соболевыми бровами!” — подумала й усміхнулась, вказуючи лицареві ласкаво місце у човні.

„Оця вміє правити човном сильно й певно!” — дивується про себе князь, дивлячись на струнку постать молодої Ольги.

„Відкіля родом, дівчино? — питає. — З русалок дніпрових чи мавок лісових?”

— Ні русалка, ні мавка мені не рідня. Мої предки, як і твої, хоробрі русичі, що гуляли по морях у воєнних походах. Один з них, порубаний у битвах та виснажений у походах, осів тут перед смертю. Я його онука.

— Онука княжого дружинника! — здивувався князь. — А на якого зайчика полюєш ти, гарна дівчино?

— Шляхетній куніці заєць не до пари — їй тільки з соболями дружитись.

„Вона розумна й хитра, словами її не збентежити!” — промовив до себе князь.

— А на княжий двір пішла б? Там дівчат, таких красунь, як ти, радо вітають.

— Є в мене своя хата, не звична я по чужих служити.

„Вона горда й чиста, з такою не можна жартувати, як з іншими дівчатами!” — подумав Ігор.

Усе більше та більше дивується князь на молодю перевізницю, а коли човен причалоє до пристані, бере дівчину за білу ручку і мовить:

— Ольго, будь моєю жінкою!

Вона спокійно глянула йому в очі і твердо сказала:

— Хочу бути твоєю княгинею.

Словом „хочу” підкреслила свою власну непримушену волю.

Сонце піднялось уже високо вгору і золотим промінням стелило молодій княгині величний шлях до київського престоло, до царської Візантії, до небесного почету святих.

Пам'ять про могутню і мудру володарку України, святу Ольгу, щороку святкують український народ і свята Церкви в дні 24 липня.

Полісення-словничок: Перуц, Велес, Марена — поганські боги в давній Україні. У 1969 році минуло 1000 років від смерті княгині Ольги. Українці у вільному світі спокійно випанували велику й славу володарку княжої України у тисячоліття її смерті. Перевізниця — жінка, що перевозить людей на човні через річку (boatwoman); весло — oar, scull; нововірець — людина, що прийняла нову віру, тут: християнин; зазіхати — to encroach; парча — рід матері на одяг (brocade); щит — shield; соболю, соболевий — sable; куніця — marten.

К. ПЕРЕЛІСНА

ГАРНЕ СЛОВО

„Мама! Мама!” — гарне слово!

Тільки скажеш — все готове!

„Мамо, кашки!” — кашка є.

„Мамо, чаю!” — вже налле.

„Мамо, спатки!” — вже роздітий,

і на ліжку, і укритий.

„Мамо, ніжку зав'яжи!”

„Мамо, казку розкажи!”

„Мама! Мама!” — гарне слово,

Тільки скажеш — все готове!

СМІЙМОСЬ!

ДОБРЕ ДІЛО

Прийшов батько з праці, сів після вечері відпочити. Діти почали розказувати батькові, що доброго сьогодні зробили.

— Я помила весь посуд! — сказала найстарша Галі.

— А я витерла! — похвалилася молодша Леся.

— А я ставила все на мисник! — промовила ще молодша Оля.

Найменша донечка Іруся пропихнула:

— А я черепочки позбирала.

THE DEATH OF PRINCE OLEH

[A legend]

Illustration by P. Andrusiw

More than a thousand years ago, there lived in Kyiv a ruler named Oleh. He was a wise and valiant prince, and even went to war with the Greeks.

One day Prince Oleh met an old soothsayer, whom he asked what kind of death was in store for him.

"Sire," said the soothsayer, "beware of your beloved horse for he will bring you death!"

The Prince, thinking about this, was deeply grieved. He loved his horse dearly, for the animal had been his companion in all battles and wars. But he could not let his horse be the cause of his death so he decided not to mount him any more.

Calling his servants, he ordered them to lead the horse to the stables. They were to tend and feed the horse but never to bring him into the Prince's presence.

Five years went by, and Prince Oleh, remembering his horse, asked the groom what fate had befallen him.

"The horse has died, Sire," answered the groom.

Laughing at the fate foretold by the soothsayer, Prince Oleh said:

"If I had not listened to the old man my horse would still be alive to bear me to war. Now my horse is dead and I am alive."

Then he ordered that a horse be saddled for him.

"I'll go and have a look at the bones of my beloved horse, at least."

The Prince came to the place where lay the white skeleton of his horse.

"Can death really be awaiting me?" thought the Prince as he dismounted lightly and touched a foot to the dead horse's skull. At that moment, a snake which had her nest in the skull crawled out and bit the Prince in the leg.

Prince Oleh became gravely ill and died a short time later.

HOW TO READ AND WRITE IN UKRAINIAN

By I. KORYTSKY

Lesson IX

Ч ч (chair)
(child)

Ф ф (father)
(flay)

Черевик

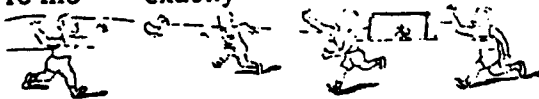

Футбол

— Нарешті ти добре почистив черевики, — похвалила мене мама. — Хочеш піти до кіна? Ось маєш гроші

— Ні, мамо, спасибі. Хочу подивитись на футболеву гру. Сьогодні наші будуть грати з чехами.

— Але не спізнись увечорі додому — пригадує мені мама. спасибі — thank you
точно — exactly

Й й (boy)

Йі іі (say)

Ж ж (treasure)

Жж жж (measure)

Жирафа

Поснідавши булочками з маслом та запивши чаєм, Йосип і Женчик пішли до зоопарку.

Там вони побачили жирафу. Жирафа жовта.

Йосип покликав: — Жир, жир, жирафо!

Але жирафа навіть не подивилась на нього.

снідати — to breakfast

пити — to drink

бачити — to see

жовтий — yellow

Чай

KIEVAN PECHERSKA LAVRA

The Monastery of the Caves

Section of Lavra ruined by the bolsheviks in 1941

In 1015 A. D., in the time of the reign of Prince Volodymyr the Great, there were 30 churches and monasteries in Kiev. In 1017 a great fire destroyed many of them. But Prince Yaroslav the Wise rebuilt and erected new churches. One of the oldest is Lavra, the Monastery of the Caves. At first, a pious monk Ilarion, dwelt in a lonely cave in the woods. This monk was famous for his wisdom, and became the Archbishop of Kiev. Later, Saint Antonius dwelt in that cave, and many monks came from far and near and dug their caves around him. Thus a cave monastery was created. Later, above and near the caves, a church, a monastery, and the first in Ukraine pilgrim house was built.

The Lavra steeple was the highest in Ukraine, and an old legend tells how it was erected. There was a man called Lavro and he had eleven brothers. They all were anxious to construct a beautiful church, with a high steeple. They prayed and fasted for three days, and then set to work. But whatever they built during the day went into the ground during the night. It happened so for twelve years. Then Lavro said:

"Let us finish."

So they built a dome and a cross. And a miracle occurred. During the night a part of the church arose out of the ground and so for twelve nights, until the church with a steeple appeared in its full majestic beauty.

"God has done it," said the people, "for otherwise it would have never been possible to build such a high steeple." Immediately after the church was finished Lavro and his eleven brothers died and were proclaimed saints.

This lesson and the following lessons are based on the primer "Movo Ridna" by I. Korytsky, published by M. Boretsky, New York 1951, second edition 1956.

HOW TO READ AND WRITE IN UKRAINIAN

By I. KORYTSKY

Lesson I.

To learn to read and write in Ukrainian is not difficult. Many of the Ukrainian letters are written the same as in English. Some of them are even pronounced alike.

In this first lesson you have four Ukrainian letters, capital and small, printed and written.

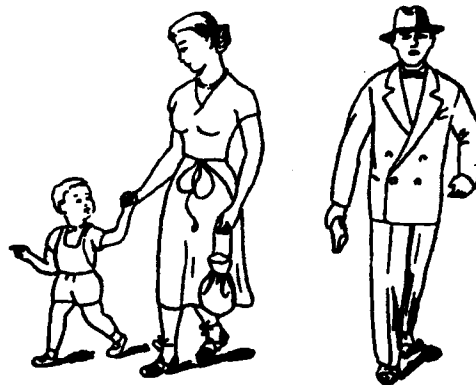
To teach you how to pronounce and read them, we present to you proper English words, which have the same or similar vowels.

A a (father) O o (floor)

A a (far) *O o* (fork)

M m (man) T t (tent)

M m (milk) *T t* (tree)

MAMA TATO

TOM

Mama, tato, Tom

Mama, mamо, Tom

Assignment:

1. Learn to write these letters, words and sentences.
2. Learn to pronounce these vowels and to read these words and sentences. Pronounce and read them slowly, clearly and loudly.
3. If you know some Ukrainian, try to build new words, and sentences from the letters, which you studied today.
4. Write them down in your note book.

ДЕ ТЕПЕР ЗОЛОТІ ВОРОТА?

Нездобуття твердиня — княжий Київ. Мурами обмурований, валами обгороджений, глибоким ровом опоясаний... А над воротами камінні вежі голови гордо підіймають, стрільницями грізно в далеч дивляться, мостів на ланцах здовжених, стережуть.

Є в Києві і Лядські ворота. І Жидівські, і ті, що між старим та великим городом, і ті, що ними на Михайлівську гору вийдеш, але найсильніші та найкращі з усіх — Золоті Ворота. Князь Володар Мудрий їх збудував, першого каменя власною рукою поклав, залізом обкував, золотом озолотив. Гляне сонце з-за чернігаських борів — ворота засяють. Над ними Благовіщенська церква стоїть, хрестами милий город благословляє. Ні, нікому не здобути Золотих Воріт!

Золоті Ворота — одна гордість Києва, а друга, ще більша гордість — лицар Михайлик. Ніхто з ним не годен помірятися ні розумом, ні силою, ані

красою. Ніхто так влучно з лука не стріляє, мечом не вдаряє, списом не влучає.

Прийшла раз дика орда печенізька, вогнем і мечем землю українську спустошила, з усіх усюд у Київ облягла. Вийшов Михайлик на вежу, розглянувся довкруги та й каже:

— Он там, за Дніпром, край діброви хан печенізький обідати сідає. Подають йому печеніж на срібній тарілці. Покажу я йому, як у Києві стріляють...

Напружив лука, свиснула стріла, блискавкою табір печенігів перелетіла й устроилась у печеніж, що перед ханом на тарілці лежала. Здрігнувся хан побілів, тарілку набік відсунув.

— По стрілі, — каже, — бачу, що тут є Михайлик. Не здобути мені Києва, хіба що наперед Михайлика в свої руки хитрістю-обіцянками дістати.

І післав послів у Київ.

— Дайте нам Михайлика, а наша орда відступить від вашого города! — кажуть послі.

— А що ж, віддаймо! — відповіли молодші бояри на те. — Краще одного втратити, ніж увесь город запропастити.

— Ні, не віддаймо! — говорять старші віком бояри. — Як загубимо найліпшого лицаря, то хто ж наш город боронитиме? У нас, старих, сили вже мало, а у вас, молодців, завяття, як видно, ще менше...

І стала між боярами суперечка. Та молодих бояр більше, ніж старших, досвідчених. Стали молоді перемагати.

Почув це лицар Михайлик і, хоч тверде, в боях гартоване серце мав, жалю не вдержав, сльози не втримав... Приїхав на боярську раду й каже:

— Нема ворогові кращого помічника, як ваша незгода! Замість на хана одностайно стати й або славно перемогти або по-лицарськи загинути і добрий приклад нащадкам лишити, ви без бою рідного брата на погибель видаєте?

— А ти нас не вчи, ти наймолодший! — кажуть молоді бояри. — Злізай з коня, віддай зброю, бо ми тебе до хана в неволю будемо продавати.

Як так, — крикнув Михайлик — то останній раз у Києві бачити Золоті Ворота! На варті ви слаבודухи, Ярославові слави переємцями бути!

І зостав Золоті Ворота на спис, так от як сніп

святого жита на вила візьмеш, та й поїхав через печенізький табір аж у далекий Царгород.

І дивились на нього вороги з острахом і, мов трава до землі хилились. Далі глянуть — воріт немає. То вони ввірвались у город і побили незгідних бояр. Так через незгоду і держава пропала.

Давно-давно, кажуть, це діялось, а лицар Михайло і досі живе в Царгороді. Та настане колись такий час, що Михайлик повернеться в Київ і поставить Золоті Ворота на своє давнє місце. Це буде тоді, як відродиться з руїн Українська Держава.

А тепер вони стоять на чужій землі, не сяють, не блищать — їх золото від туги померкло. Але, коли Михайло перед ними стане і скаже: „О, Золоті Ворота, стояти вам іще там, де стояли!“ то на них золото так і засяє.

Роман Завадович

Пояснення-словничок: Михайла, лицаря-героя, згадують давні київські биліни, він подібний до богатиря-велетня; твердиня — stronghold; город — давнє українське слово, тепер місто; спустошувати — to devastate; поміряти — to measure one's streng...; напружити лук — to bend the bow; устроити — to thrust in...; здригнутися — to shudder; хитрість — slyness; незгода — discord; нащадок — descendant; переємець — наслідник, що перебирає спадщину; вила — pitch-fork; померкнути — to be dim.

КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ

У княжому теремі в своїй кімнаті сидить княгиня Ольга. При ній наймоподший і найлюбіший її онук — Володимир. Припав до колін бабуні і просить:

— Розкажуй про діда Ігоря, як він покорив уличів, тиверців, і як помстилась ти на деревлянах за його смерть.

Вікна княжого двору затремтіли від ударів в стіни города печенізьких пращ і сокир. Печеніги тоді облягали столицю Київ, бо князь Святослав був з військом далеко, в Болгарії.

— І я, як виросту, — говорив Володимир, — буду таким лицарем, як дідусь Ігор і батько. Не посміють тоді дикі печеніги і ногою ступити на нашу землю! Правда, мій батько Святослав був великий воїн-лицар?

— Справжній лицар, недаром прозвали його Хоробрим. Мій син! — з гордістю промовила княгиня. — Сміливий, легкий, на ходу, як пард. У похід не возить зі собою ні казанів, ні шатер. Ріже конину, воловину або дикого звір'я тоненькими платочками, пече на вогні, і так їсть. Спить на конячій опоні, підмостивши під голову сідло. А як іде з ким воювати, то посилає вперед своїх послів, щоб вони сповістили про це ворогів, кажучи: „Іду на вас!“ Це він робить на те, щоб вороги мали час приготуватись до бою, бо князь Святослав уважає не по-лицарськи несподівано, потайки на когось нападати. В цьому уся його сила лицарська і нею, як знаєш, переміг він хозарів над Волгою, дійшов аж до річки Кубань, у далеку землю Тьмуторокань, побив греків і болгар, і тепер сидить там у них, у Переяславці. Адже й пісні склала наша молодь про нього:

„Ой, пустимось ж на тихий Дунай,
Долів Дунаєм під Цареград“.

— І я, як виросту, теж далеко розгорну нашу державу, — відказує Володимир.

Десь у віддалі, за мурами города, почулися голоси війсьних труб. Володимир сплеснув у долоні.

— Батько повертається! Прожене печенігів! — крикнув та кинувся з кімнати. Та не встиг вийти, бо в дверях появився сотник Демко і сповістив:

— Воевода Претич напав несподівано на ворога, а той думаючи, що вертається князь, налякався і тепер відступає від Києва.

— Слава Богу, — перехристилась Ольга до ікони Богородиці. — А хто дав знати Претичеві про нашу біду!

— Ось смільчак, що на те зважився, — відповів Демко, висуваючи перед себе молодого, стрункого юнака. — Киянин, син дворецького Петка.

— Як це ти зробив? — поцікавився Володимир.

— Звичайно, — став розказувати юнак. — Вмію говорити по-печенізьки, і от перебрався за печеніг та з уздечкою в руках перейшов через ворожє військо, питаючи буцімто за своїм конем. Та добрався аж до Дніпра, а там скочив у воду!

переплив ріку і, діставшись до Претича, розповів йому про облогу Києва.

— Славно списався! — хвалив юнака захоплений Володимир. — Будемо друзями, добре?

І вибігли оба з терему поглянути з валів, як відступає печенізька орда.

Пояснення-словничок: терем — палац; покорити — to subdue; тремтіти — to tremble; праща — воєнна машина (sling); лард — леопард (pard); потайки — secretly; розгорнути тут: збільшити, поширити; дворядний — один із слуг князя; уздачка — bridle; буццятто — as if, as though; like.

Привітався з нею Ігор
І сказав перевезти . . .
Загойдався на хвилях човен.
І поволі став плисти.

І очей не зводить Ігор:
Що за дівчина — краса!
Заговорить: думка — сонце
Очі — сині небеса.

Хто вона, чия і звідки
Князь докладно розпитав,
А на другий день по неї
І сватів своїх послав.

І за князя вийшла заміж
Проста дівчина з села
І до смерти вірним другом
Князю Ігорю була.

* * *

Ніч майбова, українська.
Світло місячне тремтить,
Все заснуло. Тільки Ольга
Над колискою не спить.

Ллється місячне проміння,
Над землею ніч летить.
Все заснуло. Тільки Ольга
Над колискою не спить.

Святослав — князь Святослав Завойовник, син київського князя Ігоря й княгині Ольги. Князував у Києві після смерті Ольги.

Над дитиною схилилась,
Сон рожевий зовучи:
„Спи, мій сину, спи,
[маленький
Треба спати уночі.”

Та яким же неслухняним
Народився мій синок!
Ні сповивачів не любить,
Ні шовкових пелюшок.

Знову рученьки згинає —
Наче стримує коня . . .
Спи, моє мале зернятко,
Спи, пташинонько моя!

Соне, соне, срібнокрилий,
Не жахай страхами ти,
А на віченьки дитячі
Тихим ангелом злети,

Поведи його за руку
На заквітчані степи . . .
Знов прокинись!..

[Святославе,
Заспокійся, тихо спи . . .

Олена ЦЕГЕЛЬСЬКА

КНЯЗІВНА ОЛЮНЯ

Сьогодні Соня вернулася з пластової домівки досить пізно, та така рада, що аж сьє.

— Чого це ти, Соню, така весела? — запитали молодші діти.

— Бо то, знаєте, — каже Соня, — в нашій домівці було дуже гарне свято з гутіркою. Сестричка Оля чудово розказувала нам про дитячі літа славної княгині Ольги.

— О, — закликали враз діти, — то розкажи і нам про неї!

— Добре, лиш перше повечерю.

Після вечері посідали всі у вітальні на софі й розпочалась розповідь.

— Ви певно вже в школі чули про славну княгиню Ольгу, могутню володарку Русі-України,

матір хороброго князя Святослава. Тепер розкажу вам про її дитинство.

Отож, маленькою дівчинкою вона виростала в дворі-теремі своїх батьків. Був то великий дім з багатьма просторими кімнатами. Стояв на високому горбі, оточений земляним валом і частоколом для оборони проти диких орд.

Князівна не дуже любила перебувати цілі дні у кімнатах з нянекою-пестункою. Їй все кортіло побігти до челядної. О, там було так цікаво, особливо вечорами, коли на вечерю сходилась уся князівська челядь. Тут можна було наслухатись цікавих розповідей воїнів та мисливців, навіть погратися з мисливськими собаками. Нелегко було добрій няні відкликати дівчину звідсіля.

— Ні, ні! — опиралась мала князівна. — Не піду! Тут мені добре!

Бувало, Олюня несподівано вихопиться з-під няниної опіки й побіжить на велике подвір'я. Було на що дивитись! Знатні лицарі, свої та чужосторонні, вештались по подвір'ю, а зброя на них блищала золотом і сріблом. Тут і їхні джури, і княжі дружинники в барвистих одягах, при зброї. Були там і стайні з кіньми, а біля них конюхи та мисливці. Гей-га! Сплескує ручками мала князівна — не надивиться, не нарадується.

Одного разу вона побачила коло великої в'їздової брами воїна в блискучім панцері. Стояв він мовчки, непорушно, мов неживий, мов із заліза вилитий. Це дуже зацікавило князівну. Миттю підбігла до нього й зашебетала:

— Дядечку, а чого ви тут стоїте? А не болять у вас нозі? Дядечку, скажіть щось!

А воїн ні не гляне, ні не ворухнеться.

Дівчина аж крізь сльози просить — все даремне. Тоді звернулася до няні:

— Ах, няню, він хворий! Поможім йому!

І не оглянулася няня, як мала князівна побігла в хату і винесла звідтам пиріжок з ягодами.

— Це вам, дядечку, пиріжок з ягодами! Їжте, це вам допоможе! Подужасте!

А воїн нічого не чує, не знає, не відзивається. Тоді маленька князівна в плач!

Надійшов старший над воїнами. Коли довідався, в чому справа, підніс князівну на руках і поміг їй покласти пиріжка в сагайдак дружинника-вартового.

— То, люба князівно, не хворий воїн! Стоїть непорушно, мовчки, бо так треба на варті. Його служба — не розглядатись, не розмовляти, а щільно дивитись, щоб у браму не увійшли якісь чужі, лихі люди.

Глянувши на сонячного годинника на стіні над брамою, старшина сказав:

— Уже час змінити варту!

Приклав сурму до уст і протяжно засурмив. На подвір'ї з'явився гурт воїнів. Мала князівна цікаво приглядалася, як біля брами відбувалася зміна варті.

Іншого разу почула князівна звуки дивної музики.

— Няню, хто це грає?

— То в челядній кімнаті грає дідусь, гусяр.

Олюня, мов стріла, вбігла між челядь і джурів у челядній. Вони розступились і дали їй пройти перед самого дідуса, що грав на гусях. А дідусь підіймає очі, вдаряє по струнах і жалібно співає:

Мала сирітка по світі блукала,
В голоді й холоді мами шукала . . .

Слухала князівна пісню про гірку долю сирітки і жаль їй стало. Сподобався їй старенький гусяр. Добула золотого дукача й кинула дідусеві в шапку. Скінчив дідусь сумну пісню. Слухачі були глибоко зворушені недолею сирітки. Стало тихо, хоч маком сій . . .

Нараз залунав дзвінкий голос малої князівни:

— Дідусю! Як я виросту, то не забуду про малих сиріток. Я всіх їх одягну, нагодую, до серденька пригорну. Буду їм усім мамою!

З подивом глянула челядь на князівну Олюню, а дідусь-гусяр устав з лави і вклонився їй низько, в пояс.

— Благословенні хай будуть слова твої, князівно! Доброта серця і розум промовляють з них.

Хвилинку помовчав гусяр, наче в молитві. Потім глянув на небо й підняв руки над головою дівчинки. Князівна стрепенулась, пригорнулась до няні.

— Не бійсь, Олюню, — шепнула няня, — він буде тобі провіщати.

І дідусь урочистим голосом провіщав князівні Ользі:

— Бачу осяйний вінець над твоєю головою, князівно. Бачу наче дорогоцінну корону із золота та самоцвітів. Ось ти серед знатних боярів і лицарів у найвищій раді, яка кориться твоїм наказам. І полки воївників бачу — пострах твоїх ворогів. Бачу тебе могутньою, але справедливою і доброю володаркою-княгинією над великим, мужнім народом. . . І буде щастя з тобою, у твоїм домі й у твоїм роді, бо благословення небес є над тобою.

Так провіщав молоденькій князівні Ользі старий дідусь-гусяр. І провіщання ці сповнилися, коли княгиня Ольга засіла на київській престолі.

Так закінчила свою розповідь про малу князівну Олюню пластунка Соня.

Про дитячі роки й молодість княгині Ольги не маємо історичних даних, тільки перекази. Інший переказ розказує, що Ольга була донькою селянина, як це описав О. Олесь у вірші „Княгиня Ольга — мати”.

Пояснення-словничок: терем — тут: палац (palace); частокіл — palisade; челядня — кімната в дворах князів і боярів (nobility), призначена для челяді — князів і боярів; воїн — воляк, дружинник; вештатися — ходити сюди й туди; джура — armour-bearer, page; конюха — доглядач коней; панцер — броня, зброя, зроблена з заліза чи сталі (armour); сагайдак — шкіряна піхва (sheath) на лук; сурма — trumpet; гусяр — музика, що грає на гусях, струнному інструменті, подібному до гарфи; дукач — coin; стрепенутися — здригнутися (to startle); коритися — бути комусь служливым; провіщати — to predict, to foretell.

КАЗКА ПРО КИЯНКУ КРАСУНЮ ПОДОЛЯНКУ

Давно, давно, ще за тих часів, коли татари на українські землі наїзди робили, була в київського князя донька Киянка Красуня Подолянка, про яку слава по цілому князівству котилася і навіть у сусідні держави доходила. Казали про неї, що була вона гарна, як ясна зоря в небі, розумом і відвагою могла з кожним мужем помірятися, а лагідністю й добротою то хіба святим поступалася.

Татарський хан, бузувір поганий, мав сорок синів. Усіх їх любив, але найбільше любив найстаршого. Бо був той найстарший ханенко грізний і войовничий. Відколи підріс, ханові правою рукою став. Усе в походи ходив, близькі й далекі землі підбивав, добро всяке й невільників без числа здобував і до батьківського двору привозив. Уже стільки понавозив, що треба було нові комори й засіки будувати.

За таку дбайливість вирішив хан своєму найстаршому синові надзвичайну дружину вибрати. Хотів таку знайти, щоб ніде їй рівної не було. І почав шукати невістки по всіх-усюдах: і поміж доньками своїх вельмож, і поміж доньками сусідніх володарів, і поміж простими дівчатами, навіть і поміж рабнямими. Багато бачив гарних та розумних, але ні одна не видалася йому гідною його сина.

І почав уже хан втрачати надію, як ось мандрівні купці, що побували в київських землях, принесли йому радісну вістку:

— Так і так, — кажуть, — продавали ми різний крам у дворі київського князя і бачили його доньку Киянку Красуню Подолянку. Та така гарна, така гарна, що ми вже скільки земель з'їздили, а такої не бачили! А до того ще й мудра, і відважна, і добра. Сам князь якраз тепер із синами в похід вирушив, і в Києві мало війська лишилося. Без трудно можна буде місто взяти й князівну здобути.

Почувши це, хан довго не думав — зібрав військо й вирушив на Київ. Чи тиждень минув, чи місяць — уже татари під Києвом. Облягли місто з усіх боків — і миша не проскочить.

Посилає хан своїх послів до киян і велить їм таке сказати:

— Прийшли ми не з війною, а з доброю новиною. Не будемо міста здобувати, ані людей бити-грабувати. Хочемо лише вашу князівну Киянку Красуню Подолянку за нашого хороброго

ханенка — сина самого татарського хана висватати. Буде вона в сріблї-золоті походжати і найбільші почесті серед нас, правовірних татар, мати.

Ох, і розгнівалися ж кияни, коли таку мову почули!

— Щоб наша славна князівна та поганому татаринові за жінку стала?! Та ніколи того не буде! — кричать. — Головами тут усі до одного наложимо, а до такої ганьби не допустимо!

Кажуть тоді ханові послї:

— Як хочете . . . Битися, то й битися . . .

Вийшла на ту мову з хоромів сама Киянка Красуня Подолянка і каже до дружинників:

— Не губіть, слуги мої вірні, нашої столиці! Адже самі знаєте, що ані батенька, ані братів моїх удома нема і майже вся дружина з ними пішла. Жменька вас проти татарської сили не встоїть. Ворог же, місто взявши, все пограбує, церкви святї попалить, людей у неволю забере і мене з ними. Краще вже піду я сама з доброї волі. Хай моя одна голова за вас усіх і за місто наше славне буде.

Стали кияни князівну відмовляти, стали мати й сестри голосити — не допомгло. Тверда була у своїй постанові Подолянка.

— Не журіться! — потішас. — Без Божої волі людині і волос із голови не спаде. Як Бог скоче — так і буде! Моліться щиро — може Він і вислухає ваших молитов.

І на тому стало.

Попрощалася Киянка Красуня Подолянка з родиною, слугами і з усім містом та й пішла в татарський табір. А за нею плачі та голосіння постелилися — гірші, як на похороні.

Прийшла Подолянка до хана, стала перед ним, сміливо на нього подивилась і мовила:

— Ось і я, хане! Прийшла з доброї волі, тож і ти слова дотримай: міста не займай і людей моїх не кривдь!

Подивився хан на князівну й засміявся задоволено.

— Бачу, — каже, — що ти й справді розумна та відважна. А щодо вроди, то, мабуть, у Криму такої красуні зроду не було. Якраз такої дружини хотів я для свого сина улюбленого. А за місто і за людей своїх не бійсь — я слова дотримаю!

Завернуло назад татарське військо, ніякої шкоди киянам не заподіявши. А князівну наказав хан цілу дорогу на золотих ношах під шовковим

наметом нести, всяко їй годити і почесті їй, як хановій дружині, віддавати. Коли ж прибули до Бахчисараю, поселили Подолянку в прегарному палаці, зі слонової кости різьбленому і накритому срібним дахом. А в палаці — розкіш невидана: стелю стовпи золоті підпирають, водограї б'ють пахучими водами, скрізь найдорожчі кадила куряться. Мармурові підлоги оксамитними килимами вкриті, у кришталевих дзбанках дивні квіти заморські квітнуть, у водограях рибки золоті плавають. Куди не глянь — усе шовки, та оксамити, та золото, та срібло, та каміння дорогоцінне — так і ряхтять ув очак. Слуг і рабів приставлено до Подолянки без числа. Всі князівні в очі заглядають, всі одне поперед одного намагаються кожне її бажання вгадати, всі перед нею на колінах повзають. Але на кожному вікні палацу грати міцні і густі, — навіть руки не просунеш, і знадвору тисяча татар з важкими та гострими ятаганми на сторожі стоїть. Пильнують, щоб князівна не втекла. Бо хан пригрозив, що всім голови

повідрубує, коли синові нареченої не встерезуть.

А син той, найстарший ханенко, пішов далеко в похід на землі індуські та й забарився.

І так сидить Киянка Красуня Подолянка у своєму розкішному палаці, наче пташка в золотій клітці. Але ні горя, ні радості на втіху ворогам не виявляє. Рибок золотих годує, пісень рідних співає та ревно Богу молиться.

От чи довго вже вона сиділа так, чи ні, аж прибувають до хана послы від київського князя, а за послами ціла валка вантажених возів їде.

Прийняв хан послів, а вони йому й кажуть:

— Так і так, хане татарський, вернувся наш володар з походу, довідався про лихо й оце нас прислав. Привезли ми сто возів пшениці зерно-зерно вибраної, сто возів ярого воску зеленого, сто возів меду липового і тисячу бобрових шкур. Забирай оце все і споживай, а нам віддай нашу славу Киянку Красуню Подолянку! Бо, як не віддаси по-доброму, то рушимо на тебе війною і нашу князівну силою заберемо.

Усміхнувся хан, кликнув слуг і наказує їм:

— Ану, витягніть но там із комор сто возів пшениці зерно-в-зерно вибраної, сто возів ярого воску зеленого, сто возів меду липового і тисячу бобрових шкур!

Як слуги виконали наказ, то хан і каже по-слам:

— Оце добре, що ви мені нагадали, бо я все забуваю. У мене, бачите, того добра нікуди подіти. Пшеницю черва точить, боброві шкури міль побила, мед попліснів, а віск від спеки топиться.

А тоді до слуг:

— Порубайте но шкури боброві, а мед, пшеницю й віск у море викиньте — хай не заваджують!

Висипали ханові слуги пшеницю в море, повикидали мед і віск, а боброві шкури порубали палашами на локшину. Князеві ж послы дивилися на це мовчки і мали великий жаль у серці.

„Стільки добра, стільки праці людської іродів бусурмен знищив! — думали собі. — Певно й справді воно в нього вартости не має.”

А хан каже до них:

— Ось бачите! Не треба мені нічого того, що ви привезли, і Подолянки я вам не віддам! Але, як задумає ваш князь на нас війною йти, то я вашу князівну накажу в мішок зав'язати і також у море вкинути. Як не буде наша, то не буде й ваша . . .

Засмутилися послы, завернули валку возів і поїхали назад.

Але за місяць приїжджають інші послы від київського князя з іншим викупом: привозять ханові десять бочівок червінців і десять возів дорогої зброї. І знову просять:

— Візьми, хане, червінці й зброю, а нам віддай князівну!

— Оце добре, що ви мені пригадали! — відповідає хан. — Бо я зовсім забув!

Кликнув, як і за першим разом, слуг, наказав відчинити скарбницю і збройню, витягнути десять бочівок червінців і десять возів дорогої зброї та й висипати все в море.

— Забагато в мене того всього завелось, — каже. — Зброя іржавіє, а червінці вже в грудки злипаються — треба лопатами пересипати . . .

Вернулися і вдруге київські послі із золотом та зброєю, але без Подолянки. А тут уже й посланці від ханового сина прибувають і вістку приносять, що повертається ханенко із здобиччю незчисленною. Тільки що вози з добром дуже важкі, а бранці, поморені далекою дорогою, скоро йти не можуть, тож і військо з ними мусить по волі просуватися.

Зрадів дуже старий хан, як це почув. Зараз у всі сторони світу гінців розіслав, щоб просили всіх володарів сусідніх і найбільших вельмож на весілля.

Почали гості з'їжджатися, а тут і сам ханів син із здобиччю прибув. Тисячі возів із золотом за ним приїхали, тисячі верблюдів, дорогими тканинами, пахощами та солодощами навантажені, і сто тисяч здобутих у війні бранців прийшли.

Хан сина улюбленого обіймає і хвалиться йому:

— Поки ти, сину, воював і добро всяке здобував, я тут також дарма не сидів. Придбав для тебе наречену. Подивись, чи до вподоби тобі . . .

Та кому б така красуня, як Киянка-Подолянка, не сподобалася! Ханенко, як лише побачив її, то сам не знав, що з ним діється.

— Бачу, — каже до батька, — що ти ще краще від мене справився. Велику здобич я здобув, але вся вона і мизинця цієї дівчини не варта.

А Киянка Красуня Подолянка в думках до Бога молитву зносить:

„Та й страшний же цей ханів син! Гордий та жорстокий та неприємний! Не допусти, Господнюк, щоб він мені за чоловіка став!“

А ханські слуги тим часом золото в засіки зсипають, всяке інше добро по коморах ховають, бранців поміж собою ділять. Ще всієї роботи не скінчили, аж у браму — стук-стук! — втретє послі від київського князя просяться. Пригнали сто табунів коней, бистрих, як вітер, і тисячу татарських бранців, давніше у війні здобутих. І знову просять:

— Візьми, хане, коней, прийми своїх підданих, що в нас у неволі пробували, а нам віддай нашу князівну Киянку Красуню Подолянку. Відколи її нестало, над містом сонце не світить, батьки за нею побиваються, брати й сестри з жури помарніли, всі кияни очі виплакали. Віддай нашу князівну!

Та тверде було бусурменське серце. Камінь зм'як би скоріше, ніж воно. І хан не лише не змилосердився, а ще й посміявся з князевих послів скотів. Покликав князівну, зібрав усіх вельмож,

усіх гостей і при них та при синові всю пригоду з Подолянкою оповів.

— Тепер, — каже, — вони привели мені сто табунів коней і пригнали тисячу наших підданих, що у війні в неволю попали. Дивіться ж, що я на це скажу!

Гукнув на слуг і наказує:

— Ідьте мерщій на пасовисько і відділіть сто табунів коней, а в місті наловіть тисячу людей! Коней порозганяйте у степ, а людям голови повідрубуйте! Забагато маємо коней, а від людей тісно в місті.

Як почули це присутні, то їм від страху аж мороз по спині пробіг. Однак, ніхто не зважився проти ханового наказу слова сказати.

А хан, ніби нічого й не сталося, всміхається і до київських послів такими словами промовляє:

— Видно, ваш князь не знає, що у мене сміттям називається таке, що там у вас велику вагу має. Тримаю я вашу князівну для свого сина, бо другої такої красуні у світі нема. Коли ж уже хочете й справді її назад в обмін дістати, то дайте мені щось таке, чого я ще не мав і не бачив. Та добре запам'ятайте: не хочу ні золота, ні самоцвітів, але хочу такого, що було б гарне, як золото, і самоцвіт, і сама Киянка Красуня Подолянка. Як до семи днів мені таке принесете — віддам вам вашу князівну, а як не принесете — хай ваш князь не гнівається — бути Подолянці за дружину моему синові улюбленому. За тиждень від сьогодні весілля.

Засмутилися послі, голови вниз попускали і думу важку думають: за тиждень вони ж і до Києва не доїдуть. Коли б же й доїхали, то що можуть у викуп привезти, коли в того бусурмена справді лише пташиного молока бракує . . .

А гості сміються з ханової вигадки:

— Оце добре ти, володарю, придумав: хай дадуть тобі таке, чого в тебе нема, чого ти ще не бачив, і таке, що було б краще від самоцвітів і від самої Киянки Красуні Подолянки! . . .

Та тут несподівано озвалася сама Подолянка:

— Хай буде по твоєму слову, хане! Я сама за себе викуп складу. Дам тобі щось таке, чого ти ще не мав і не бачив і що буде краще від золота та самоцвітів, і від мене, грішної.

Здивувалися присутні й сміятися перестали. А хан зацікавився дуже.

— Що ж ти можеш дати?

— Це вже моя річ, — каже Подолянка. — Тільки ж ти приобіцяв мене звільнити за щось таке, чого ти ще не мав і не бачив і що буде краще від золота й самоцвітів. Гості — свідки.

— Гарзд, — погодився хан. — Я слова не ламаю.

А сам думає: „У жінок розум короткий. Що вона там зможе таке дати, щоб я його не бачив?“

Вернулася князівна у свій палац, усіх слуг повиганяла, а сама замкнулася і цілий тиждень не виходила. І ніхто не знав, що вона там робила.

Як же минув тиждень, вийшла Киянка Красуня Подолянка і звеліла повідомити хана, що вже викуп готовий.

Зібралися всі ханові сини, всі царедворці і всі гості, запрошені на весілля. Хан на золотому троні сів і свого найстаршого сина праворуч від себе поставив. Покликали послів від київського князя та й чекають.

Тоді прийшла й Подолянка і перед ханом плетений кошачок, накритий вишиваною хустинкою, поставила. Тоді хусточку зняла і каже:

— Дивись, хане!

Глянув хан і зацікавився. А ханові сини й вельможі й гості, щоб краще бачити чудо-диво, повитягали шиї, мов гуси, і очам своїм не вірять.

— Ну, хане, — питає тоді князівна, — маєш ти таке чи ні? Як не маєш, то, може, бачив коли? Коли ж бачив, то скажи, як воно називається.

Хан побачив, що програв, і з досади навіть слова сказати не зміг. Але ханенку, якому ніяк не хотілося Подолянки втратити, вдав дуже веселого.

— Та це ж яйця! — крикнув навмисне голосно й силувано засміявся.

— Ба ні, ханенку, не яйця! — заперечила князівна. — Звалися яйцями, коли білими були. А тепер стали писанками. Своєї роботи хвалити не годиться, але хай усі присутні самі скажуть, чи мій викуп умові відповідає, чи ні?

Тут усі навіть про безпеку забули й в один голос закричали:

— Відповідає, відповідає! Ці писанки кращі за самоцвіти, і хіба ти одна можеш з ними красою змагатися!

Хан із сином дуже посмуглили, бо писанки й справді були чудові. Списані мудрими взорами, одна гарніша від другої, так і брали за очі. Та не лише за очі — здавалось, аж серце лоскотали.

Померкли перед ними всі дорогоцінні прикраси на багатих одягах присутніх, і навіть величезний смарагд на хановій чалмі блиск утратив, неначе засоромився. Лише одна князівна при своїх писанках ще краща стала.

Тоді озивається хан пошепки до сина:

— Що тепер зробимо, сину? Мусимо відпустити Подолянку!

А ханенко, також пошепки, відповідає:

— Як відпустиш її — життя мені не буде! Глибоко мені ця князівна в душу запала. Вигдай щось! . .

Шкода ханові улюбленого сина. От він і каже до Подолянки:

— Гарні твої писанки — нема що сказати! Але і в нас такі вміють робити. Почекай тиждень — поставлю тобі їх цілий кіш.

— А як не поставиш? — питає Подолянка.

— Як не поставлю, — відповідає хан, — тоді проси мене, чого хочеш.

А сам собі думає: „У мене тисяча найкращих у світі мистців, а кожен з них тисячу штук уміє показати. То, хіба, зуміють і писанки зробити”.

І скликав хан усіх найвидатніших мистців із свого царства, звелів усі яйця до палацу позвонити, всі фарби по крамницях викупити. І посадив мистців до роботи. А мистці наколотили фарб повні бочівки, побрали в руки пера золоті та пензлі шовковії і заходилися яйця розмальовувати. Малювали, малювали, тисячі яєць побили, так що довкола палацу ціле озеро з білків та жовтків постало, а зі шкаралуп виросла височезна купа. А найстарший мистець з дротяним нагаєм поза спинами майстрів ходить і, як хто не справується добре, то такому до ребер тіло розсікає. Котрі ж найкраще розмальовані яйця, велить окремо у великий кіш складати. За тиждень кіш був повний.

От знову зібралися вельможі, гості й слуги. Хан посередині на золотому троні сів і старшого сина праворуч від себе поставив. Тоді наказав покликати і Киянку Красуню Подолянку.

Відкрили кіш, а султан і питає князівни:

— А що, бачиш?

— Бачу, — відповідає князівна. — Великих ти мистців маєш, хане. Мабуть, ніхто краще від них яєць не зуміє розмалювати.

Зрадив хан, а ханенко — ще більше.

— Ну, що ж, — говорить хан, — умову пам'ятаєш?

— Пам'ятаю, — відповідає Подолянка. — Умова була така, що ти поставиш кіш, повний писанок. Але я тут ні однієї писанки не бачу.

— Як кажеш?! — скрикнули батько і син.

— Кажу, — говорить князівна, — що бачу перед собою великий кіш ГАРНО ПОМАЛЬОВАНИХ ЯЄЦЬ, але ПИСАНКИ тут нема ні одної!

Розлютився хан і звелів усіх мистців перед себе покликати. Мав їх жорстокою смертю скарати. Та вони почали проситися:

— Змилося над нами, хане! Є нас тут тисяча, і кожен з нас уміє по тисячі різних штук. Але як писанки писати, ніхто з нас не знає!

Ханенко з горя дорогу одягу на собі подер, а старий хан із сорому перед гістьми та з жалю за сином аж розхворівся. Та Киянка Красуня Подолянка на те не вважає, підступає сміливо до хана і пригадує:

— За першою умовою, хане, ти зобов'язався мене звільнити, а за другою — кожне моє прохання вдоволити. Твої царедворці й гості свідками були.

Та хан так охляв, що лише рукою махнув: мовляв, хай буде!

Отже, князівна й каже:

— А моє прохання таке, щоб ти всіх моїх земляків, які у вас тут у татарській неволі пробувають, звільнив і додому відпустив. Бо у нас незабаром рокове свято — Великдень, а в цей день усі мусять бути щасливими.

Мусів хан і на це погодитись, щоб перед світом у брехуни не пошитися.

Ох, і справді ж радісний був того року Великдень, коли Киянка Красуня Подолянка вернулася в рідний Київ і привела зі собою видимо-невидимо людей, що довгі роки в татарській неволі поневірялися! Кажуть, що тоді сонце цілий тиждень на небі стояло і не заходило. А дзвони так дзвонили, так дзвонили, що на цілий світ було чути.

Хан незабаром помер. А ханенко пішов у далекий похід свою тугу за Подолянкою розвіяти.

Пояснення-словничок: засік — комора на зерно (bin for grain); правовірний — такий, що вірить у правдивого Бога, або визнає правдиву віру у правдивого Бога, або визнає правдиву віру (true believer); бузувір або бусурмен — невірний, безвірний, (faithless, infidel), зневажлива назва турків і татар; хорома — палата, двір (palace); голосіння — плач над померлим (lamentation, wailing at funeral); ряхтіти — виблискувати (to sparkle, to glisten); ятаган — великий, кривий ніж-сікач (curved sword, yataghan); ярий зелений віск — найкоштовніший рід воску; палаш — коротка шабля (broad sword, falchion); локшина — українська назва макарон; червінець — давня золота монета (ducat); чалма — матерія, що її чоловіки у східних країнах обвивають довкола голови у формі шапки (turban); самоцвіт — дорогий камінь (gem); царедворець — вельможа, що живе у царському дворі, царський дорадник (officer of court, courtier); охлясти — знесилитися, втратити силу (to grow weak, to tire).

Валентина ЮРЧЕНКО

ДОЩОВИЙ ЛИЦАР

(Казка — Ілюстрація Жені Невмержицької)

Колись давно-давно в одному селі жив хлопчина, на ім'я Світлик. Батьки його були дуже бідні, а родина велика — восьmero дітей і з них Світлик був найстаршим. Важка праця зранку до вечора знесилювала батька, а заробітку його ледве вистачало, щоб прогодувати родину. Світлик був хлопчиком допитливим, хотів учитися, але в батька на це не було грошей і він сказав сину:

— Не можу я тебе, сину, вчити в школах, — йди краще в світ, поміж люди, та шукай собі щастя-долі. Тільки будь чесним, працьовитим, добрим до покривджених, шануй старших і люби свою рідну землю.

З цими словами батько перехрестив його і пішов Світлик у незнану дорогу шукати собі щастя. Іде та йде, коли бачить біля дороги сидить старенький чоловік з порожнім і поламаним кошиком, підпер голову руками та й журиться.

— Добридень, дідусю! — привітався Світлик. — Чи міг би я вам допомогти?

— Ой, синочку, сталася мені біда велика — ніс я на базар курчата та раптом налетів орел, похапав усіх моїх курчат, потолочив кошик і лишився я ні з чим...

— Не журіться, дідусю, я вам кошик полагоджу, а як будемо йти через ліс, я зловлю зайця і ви його продасте на базарі замість курчат...

Втішився старенький дідусь, послухав Світлика і все так сталося, як він радив, — зловився

гарний заєць і покупець на базарі скоро знайшовся, заплатив за звірину добрі гроші, а з них частину дідусь дав хлопцеві.

— Оце тобі, хлопче, за твій розум і за добре серце. Нехай тобі Бог помагає!

Зрадів Світлик, що має вже зарібок та й пішов розглядати всякі дива на базарі: тут і каруселя, і цирк з ведмедями, і чоловік, що вогонь уміє ковтати. Задивився він на ту дивовижу, але тут побачив нещасного хлопця-каліку, який сидів край дороги і грав на сопілці. На землі коло нього лежала шапка, щоб люди гроші вкидали, але вона була порожня, бо хоч як гарно грав той бідак, люди проходили й нічого йому не давали. Шкода стало Світликові того каліку й подумав він: „Який я щасливий, що Бог мені дав здоров'я, а той бідний — каліка...“ І тоді вийняв він з кишені свій зарібок і віддав нещасному хлопцеві.

— Нехай Бог винагородить тебе стократ, добрий хлопче! — втішився каліка і заграв на сопілці так гарно, що Світлик сів коло нього, заслухався музики й розповів, що йде він шукати собі щасливої долі.

— Хотів би я тобі віддячити за твоє добре серце, — сказав каліка, — але не маю чим. Кажуть люди, що там, за тим чорним лісом стоїть великий палац — іди туди й, може там знайдеш те, чого чукаєш...

Не гаючись довго, пустився Світлик у далеку

дорогу, до того великого палацу, через густий, чорний ліс. Вже насувалася ніч, дорога ставала все вужчою, темні хащі обступали хлопчину, а крики хижих сов наповнювали його душу страхом, — він заліз на дерево й тому, що був докраю втомлений, заснув міцним сном. Проміщик ранішнього сонця збудив його, а відчувши голод, назбирав він собі диких ягід. „Як же знайти дальшу дорогу?“ — журився він, думаючи, що заблукав у хащах. І раптом, як сопілка, задзвенів над його головою чудовий пташиний спів. Світлик побачив веселу синю пташку, що сиділа зовсім близько на гілці. „О, мила пташино! Покажи мені дорогу!“ — лагідно промовив він їй, на диво, пташка, цвірінькаючи, почала перелітати з дерева на дерево, наче запрошувала його йти за нею. Хлопчина, продираючись крізь хащі, поспішав за пташкою і, справді, незабаром опинився на просторій галявині, а вдалині побачив великий гарний дім. „Оце, певне, і є той палац“, — подумав він. Наблизившись до дверей, він довго стукав, але ніхто не відзивався. Нарешті слуга відкрив двері й сказав, що господаря — Біла Пані дозволила його прийняти. Мовчазні слуги дали втомленому Світликові смачно поїсти, постелили пишне ліжко та й... замкнули його на ключ у кімнаті. „Що за лихо? Куди це я попав?“ — думав здивований Світлик. А вночі його збудив якийсь голос, що проказував комусь дивні слова: „Негайно, негайно, принесіть дощу! Принесіть дощу!“

Світлик не міг заснути, роздумуючи над тим, що в палаці діється щось загадкове. Раптом хтось повернув ключ у дверях і до кімнати увійшла гарна пані, вся в білому, сріблестому одязі й промовила:

— Я знаю, хто ти й чого прийшов, хлопче. Я — Дошова княгиня і ти будеш моїм лицарем, але слухай уважно, що я тобі скажу. Зараз ти мусиш сісти на Сріблястого коня, я дам тобі чародійний дощовий глечик і ти будеш з нього розсівати дощ там, де потрібно, щоб люди могли зібрати врожай і не вмерли з голоду. Одягни цей білий одяг, срібний пояс і чекай на подвір'ї...

Вмить одягнувся Світлик у лицарський одяг і перед ним, як з-під землі, з'явився Сріблястий кінь. Біла Пані прив'язала хлопцеві до срібного пояса блискучий дощовий глечик і наказала:

— Не керуй конем, він сам знає дорогу, а коли зупиниться й заірже, ти крапни одну краплину з

глечика йому на гриву. Але твердо пам'ятай — тільки одну-однісіньку краплину, не більше!..

Як тільки Світлик сів верхи на Сріблястого коня, той зірвався з землі, як вихор, і полетів над хмарами, а коли зупинявся й іржав, вершник-лицар Світлик крапав йому одну краплину з глечика на гриву. І тоді під конем розкривалися хмари, гримів грім, блискавка розтинала небо й щедрий дощ поливав землю. Побачив Світлик, що летять вони над його рідним селом і серце йому защемило, — догадався він, що у великій біді опинилися люди й уся його родина через посуху, — забув на мить він осторогу Білої Пані й накрапав на гриву коневі аж десять крапель... Ой, що тоді сталося! Злива дощу так залила село, що бідні люди не знали як рятуватися! Але Світлик не знав, що він наробив такого лиха, бо летів із Сріблястим конем все далі й далі. Аж коли повернулися вони до палацу, Біла Пані-Дошова княгиня гостро насварила його за непослух і сказала йому про велике лихо, яке він цим накоїв.

— Повертайся швидше додому, мусиш рятувати рідну землю, родину і всіх людей! — сказала вона. — Я знаю, що ти маєш добре серце і не хотів зробити зла, а тому дарую тобі оцю торбинку — це тобі моя заплата...

Розкрив Світлик торбинку, а в ній повно розкішних дорогих перлів. Повернувся він додому, й був дуже зажурений, коли побачив затоплене рідне село, з якого люди мусіли рятуватися на вершках довколишніх гір і втратили все своє майно. Продав тоді Світлик коштовні перли з подарованої торбинки й поміг родині та всім селянам відбудувати хати й повернути втрачене майно. Дещо з того скарбу лишилося йому ще й на науку, про яку він давно мріяв.

Дивувалися люди, звідки в хлопця взявся той скарб, бо ніхто не вірив, що він був Дощовим лицарем. Але правда вийшла наверх тоді, коли Світлик дістав пакунок, а в ньому був розкішний, вишитий сріблом одяг, на якому красувався Сріблястий кінь і напис: „Дощовому Лицареві Світликові за добре серце“.

Пояснення-словничок: допитливий — цікавий (curious); попогодити — тут направити (to repair, to mend); ковтати — лигати, ликати (to gulp down, to swallow); дивовижа — spectacle, pageant; хащі — ticket; галявина — clearing in the forest; глечик — pot; накоїти — (лиха) — to cause a trouble.

Світлана КУЗЬМЕНКО

ПРИЛЕТІЛА ВЕСНА—КРАСНА

Прилетіла весна-красна.
Сонце стало щедро ясне
І щодень — усе тепліше.
А вітрець весною дише.

Зацвітає світ весною.
Стигне-літньою порою.
Восени-врожай збирає.
А зимою — спочиває.

НАД ДНІПРОВИМИ ПОРОГАМИ ТИСЯЧА РОКІВ ТОМУ

Подія, про яку хочемо розказати, сталась у 972 році, тобто тисячу років тому. Саме тоді вертався з походу до Києва київський князь Святослав, володар Руси-України. Прибувши до Дніпрових порогів, він наказав своїм воїнам відпочивати, бо вони були не абияк змучені далеким воєнним походом і важкими боями.

І ось, у хвилину, коли Святослав і його військо найменше того сподівались, наскочили на них печеніги. Ніхто не знав, що печеніги крилися у недоступних місцях над Дніпром, очікуючи Святослава з його військом. Розгорілась завзята битва. Військо Святослава не було до того приготоване і не мало часу уставитись у бойову лаву. Битва закінчилась смертю Святослава.

Щоб краще зрозуміти цю подію, треба знати, що тодішнє військо виглядало зовсім інакше, як сьогодні. Воно не мало ні літаків, ні танків, ні гармат, не мало навіть рушниць. Вояки стріляли з луків та боролись мечами, списами й топорами.

Тисячу років тому наша Батьківщина Русь-Україна була великою і славною державою. Її війська ходили в далекі воєнні походи. Їх боялися навіть греки. Грецька держава звалась тоді Візантією і уважалась за наймогутнішу країну тодішнього світу. Однак, бувало й таке, що наші війська заганялись аж під мури грецької столиці, Константинополя.

Святослав мав завзяту бойову вдачу. Його батько Ігор загинув у війні з деревлянами ще тоді, коли Святослав був малим хлопцем. Його виховувала мати, княгиня Ольга. Найкращими забавками для нього були меч, лук та інша тодішня зброя. Коли Святослав підріс, то навчився теж керувати військом-дружиною, яку дуже любив. Тоді перебрав від матері Ольги правління держави.

Мавши найвищу владу в своїх руках, Святослав розпочав великі військові походи. Він хотів побільшити свою державу, зробити її могутньою, а одночасно звільнити від ворогів, що їй загрожували. Насамперед пішов на хозар, що жили між ріками Доном і Волгою, розбив їх військо та багато їх переселив у свою державу, де тоді людей було ще мало. В Україні жили донедавна, може й досі живуть ще караїми, в більшості нащадки тих полонених, що їх привів Святослав з Хозарії. Їх можна було бачити донедавна в Криму та в місцечках Західньої України.

Після розгрому хозар Святослав ходив вій-

ною на волзьких болгар, а опісля на північний Кавказ та на землі теперішніх москалів. Спостереігаючи ці походи воєвничого Святослава, Візантія злякалася, що Святослав нападе також на її землі. Тоді вона поклала собі хитрим способом усунути таку небезпеку.

Візантія мала ще одного близького й небезпечного сусіда. Цим сусідом були болгари, які жили на південь від долини Дунаю. Візантійський цар Никифор Фока, послуговуючись хитрощами, викликав війну між Болгарією і Русь-Україною. Святослав пішов з військом на Болгарію і здобув велику частину того краю. Тоді укріпився над Дунаєм у місті Переяславці. Він хотів приєднати Болгарію до Руси-України.

Греки також хотіли мати Болгарію під своєю владою. Вони боялися, щоб Святослав не став їхнім сусідом. Тоді вони підмовили степову орду, що жила над Волгою і звалась печенігами, щоб напала на Київ, бо, мовляв, там нема кому боронитись. Печеніги послухали греків і пішли на столицю Руси-України. Про це вперше дізнався Святослав, залишив Болгарію, скорим походом вернувся в Україну і прогнав печенігів у степи. Забезпечивши Київ та інші міста в своїй державі, він вернувся до Болгарії, бо війна ще не була закінчена. Тоді греки погодились із болгарами і спільними силами виступили проти Святослава.

Святослав не любив греків і всіма силами хотів їм відплатитися. У кількох битвах завдав він їм важких утрат, і греки подумали, що краще буде з ним замиритися. Святослав погодився на мир і по укладенні договорів повів військо до Києва. Військо було змучене війною і не дуже численне. Про це знали греки і знов підмовили печенігів. Печеніги встали коло Дніпрових порогів. Коли ж Святослав дав наказ військові розташуватись на відпочинок біля порогів, вони несподівано напали на русичів. Святослав згинув у завзятій битві.

Над Дніпровими порогами повинен би стояти величний пам'ятник Святославу, але й порогів уже немає. На Дніпрі побудовано величезну греблю з гідроелектривнею, і вода затопила всі пороги. На тому місці тепер величезне озеро, звуть його також „Кажівським морем”.

Полонення-словничок: хозари і печеніги — степові кочовничі племена, що нападали на українські землі. Князь Ярослав Мудрий розбив печенігів у битві під Києвом і на пам'ять перемоги поставив храм св. Софії.

ЛИЦАР І ЯСНОВОЛОСИЙ ХЛОПЕЦЬ

(За „Світом Дитини“)

Це було на Україні, коли ще наші князі панували й обороняли край від „нападів диких орд“ половців і печенігів.

Одної весни на третій день великодніх свят загналась орда аж під Київ. Печеніги напали на село Слободу. Село спалили, а людей повбивали. Лише кільком хлопцям вдалося втекти в ліс і там сховатися.

Блукали вони по лісах і яругах кілька днів, аж одного ранку почули боеві оклики й брязкіт зброї.

— То певно наш князь і воїни б'ють печенігів — мовив один хлопець. — Втікаймо назад у глиб лісу!

А другий сказав:

— Ні, я хотів би бачити битву! Піду подивлюся.

І відважно пустився туди, де кипів бій. Вже майже на узліссі почув, що хтось біжить попри ліс, а за ним хтось женеться. Глянув, а то за одним українським лицарем женеться сім ворогів. Відбивається лицар мечем та відступає, бо хоч відважний і сильний, але вже дуже поранений. Кров тече з ноги й з обох рук і ціле лице закривавлене. А ворогів велика перевага. Сім на одного!

Зранив ще двох, а одного прошив мечем. Нарешті лицар похитнувся і впав. Меч випав йому з руки. Вороги схопили воїна й потягли в ліс.

Хлопчина тихцем зайшов, підійняв меч із землі й побіг крадькома за ними. Печеніги стали коло грубезного дерева й прив'язали лицаря за руки й ноги до стовбура. Почали викрикувати до нього. А хлопець сховався за сусіднім деревом і слухав.

Лицар, видно, зрозумів їхню мову, але відповів по-українськи:

— Ні, не зраджу вам, де захований мій скарб! Ви напали зрадливо на мою оселю. Я вбив ваших три десятки, а ви вбийте мене! Та не мучте, це не лицарськи. Ідіть у чисте поле, битися там з озброєними й відважними воїнами!

Вороги стали ще більше вигукувати, а далі взялися розкладати вогонь. Один почав запікати свій меч.

„Хочуть його взяти на муки!“ — подумав собі хлопець.

Побачивши таку хвилину, коли всі чотири вороги обступили вогнище, він хильцем підбіг босими ногами й став за грубим пнем. Виждав ще хвилину, а тоді — мах! і перетяв грубі lika, що ними був зв'язаний лицар і вклав йому меч у руку.

Лицареві здалося, що то янгол з неба вчинив йому таку прислугу. Набрался духу і з останніх сил наскочив несподівано на чотирьох напасників, що присілися біля ватри й видумували які муки йому завдати.

За першим розмахом покотилися дві ворожі голови. Третього лицар прошив наскрізь обоюдним мечем, а четвертий дав ногам знати.

Лицар оглянувся, а перед ним стоїть ясноволосий хлопчина! Обняв його й дякував за рятунок.

Довідавшись, що хлопчина втратив недавно батька й матір, сказав:

— Я тисяцький над тисячкою воїнів, а моя оселя недалеко. Беру тебе за свого сина. Й нашому світлому князеві скажу, який з тебе лицарський юнак. Він також похвалить тебе й прийме до своїх воїнів. З такими як ти, ми зітремо ворога на порох!

І справді, потім наші князі розбили печенігів і половців — і слух про ті орди загинув. Бо було тоді на Україні багато таких відважних лицарів, як тисяцький і як ясноволосий хлопець.

Печеніги й половці, це були степові, кочівницькі орди, які в княжих часах нападали на українські землі. Вони палили людські села, грабили, вбивали людей, або брали їх у полон. Великий київський князь Ярослав Мудрий в 1036 році розгромив печенігів у великій битві під Києвом. У пам'ять перемоги здвигнув собор св. Софії. Печеніги подалися за Дунай, а частина з них поселилася в Україні.

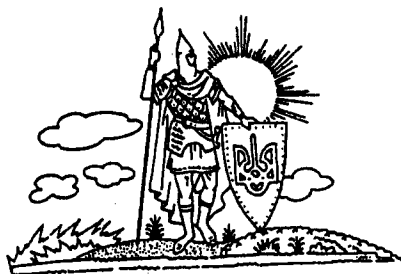
Після печенігів великого лиха зазнала княжа Україна від половців. Князь Володимир Мономах боровся успішно проти них. Згодом розгромили їх татари. Татарська орда під проводом хана Батія збурила Київ у 1240 році. Татари, які в козацьких часах поселилися на Криму, теж спустошили Україну, яку обороняли козаки й запоріжці.

Ці напади степових орд не дали Україні змоги збудувати сильної держави.

Пояснення-словничок: яруга, яр — ravine, gully; вої, воїни, бійці — warriors, soldiers; узлісся — out skirts of forest; женеться від гнати — to pursue; стовбур — trunk, bole; лико — bast, lime bast; меч обоюдної, двосічний, гострий з обох боків (double edged sword); дати ногам знати — втекти; тисяцький — у княжих часах старшина над відділом із тисячі воїнів.

* * *
Журнал для дітей „Світ Дитини“ почав появлятися у Львові в видавництві Михайла Таранька від 1919 року. Редагував його від 1931-1937 рр. письменник, поет і журналіст Юра Шкрумелляк (18-го квітня 1895 р., 20 листопада 1965 року). Він теж редагував від 1931-1939 рр. журнал для дітей „Дзвіночок“.

Тепер відновлено появу „Світу Дитини“ від січня 1990 року.

ДНІПРОВІ ДЗВОНИ

(Легенда)

Бурливо котив хвилі Дніпро-Слаута по нашій Україні. Своєю таємничою мовою він переспівував стару бувальщину, що віками нанизувала на крутих берегах криваві дії княжої Русі-України.

Тільки не всі мали ласку її розуміти, бо Дніпро-Слаута пильно беріг свої таємниці. Своєю мову приглушував на скелястих порогах ревищем розлючених хвиль, що здіймалися грізними валами, розбивалися сріблястими бризками, падали райдугами у плесо й неслися прудко в Чорне море.

Єдині рибалки, що здавен-давна звикли до його пісень, не дали себе залякати. Їм таки вдалося пізнати одну з таємниць, які він приховував від людських очей.

На дні Дніпра, біля Ненаситця, у пекельному ревищі вони бачили два великі дзвони, що лежали глибоко під водою, зарившись у намул.

Це дало причину до різних неймовірних розмов між тамешніми поселенцями, а знайшлися й такі, що пробували їх добути. Однак, усі їхні спроби закінчилися безуспішно.

Дзвони залишилися у пекельному ревищі до сьогодні. А рибалки, пригадавши собі старі перекази, стали поволі доходити до правдивої історії, яка розкривала їм усю таємницю Ненаситця та його загадкових дніпрових дзвонів.

Отож, рибалки оповідали, що острів Ненаситець колись, дуже давно з'єднувався з правим берегом Дніпра й увесь був укритий зеленими осокорами та верболозом. Трохи нижче з південної сторони були видовбані печери, де, мабуть, жили перші поселенці наших земель. Та це було дуже давно, і тих часів уже ніхто не пам'ятає.

Все ж постійними відвідувачами залишилися такі дніпрові рибалки, що часто сюди причалювали, розкладали на березі вогні, просушувалися, варили собі куліш і відпочивали.

Чарівний Ненаситець завжди радував своїх гостей незвичайною красою, і тому він скоро знайшов нових поселенців, що стали жити в його печерах. Рибалки оповідали, що ще за князя Володимира зайшов сюди один монах з Київсько-Печерської лаври, вибрав собі одну з цих печер, закопав при вході дерев'яного хреста і тут у молитві

та пості подвизався на славу Господа. За ним пішли інші, охочі служити Богові, і так Ненаситець став заселюватися святими людьми. Слава про їхні подвиги скоро рознеслася по Подніпров'ю, а ще більше поміж рибалками. Вони ніколи не забували про тих, що відійшли від грішного світу, і постійно постачали їм сушену рибу, борошно та всяку іншу їжу. Так постав на Ненаситці монастир, і довколишні мешканці назвали його „Монастирком“.

Монастирок розцвітав, більшав, залюднювався і врешті діждався власного ігумена, що його призначив київський митрополит. Один із цих ігуменів за часів великого князя Ярослава Мудрого забезпечив Монастирок валами й частоколами від степів, бо часи були неспокійні. Дикі орди блукали степами, і завжди можна було сподіватися від них якогось лиха.

До найбільшого розквіту дійшов Монастирок за ігумена Варлаама. Він не лише зміцнив вали для оборони від непрошених гостей, але й збагатив сам монастир. Київсько-Печерська лавра обдарувала святу обитель чудотворним образом Пре-

святої Єогородиці. Його урочисто внесено до монастиря і приміщено в одній із печер Ненаситця. Другою його цінністю були два великі дзвони, що їх купив отець Варлаам у Корсуні від греків. З наказу ігумена завісили дзвони на високих брусах над самим берегом, щоб їх могли чути всі довколишні поселенці, що мешкали на обох берегах Дніпра.

Слава про ці дзвони скоро рознеслася по всій Україні. Вони мали віщу силу: могли гомоніти весело або сумно, провіщаючи радість або горе, що мали зустріти українську землю. Знаючи цю дивну ворожбу дзвонів Монастирка, поселенці з-над Дніпра пильно до них прислухалися, хрестились і в молитвах звертались у сторону Монастирка, немов вижидали від нього спасіння для себе.

Не занедбували вони також відвідувати святу обитель і тут спільно з ченцями молилися за долю Руси-України. Всі полюбили цю святу обитель, і Монастирок багатів не лише земним добром, а й побожністю та святістю боголюбивої чернечої братії. Дніпро-Славута міг гордитися своїми

дітьми, що знайшли щасливий захист біля нього.

Та не довго довелося чернечій братії радіти у своїй святій обителі. Прийшов 1240-ий рік, коли на українську землю впало несподіване горе. Дзвони Монастирка сумно заридали, а їхній жалібний гомін понісся обома берегами по всій Україні.

Розійшлася страшна вістка, що на Україну ідуть татари-песиголовці, люди з великими головами, жовтими обличчями, косими очима; їдять вони кінське м'ясо і п'ють людську кров. Перелякані втікачі оповідали про них різне страхіття, більш чи менш імовірне. Однак, ніхто не сумнівався, що доведеться українській землі знову платити данину крові.

Княжі коромоли, що притупили чуйність князів перед загальною небезпекою, використали татари, займаючи городи одні за одними без великого спротиву, грабуючи, вигублюючи мужчин, а жінок і дітей забираючи в ясир. Таким способом попав у татарські руки Переяслав, Чернігів, а тоді вся орда з ханом Батисем на чолі вирушила на Київ, руйнуючи все по дорозі.

Стояв тоді залогою у престольному городі воєвода Дмитрій, що з наказу галицького князя мав захищати Київ від татарів. Воєвода зрозумів відповідальний обов'язок і виконав його з честю для української землі. Утікачі оповідали про нього незвичайні речі. Коли татари, розбивши таранами мури, вдерлися до города, то славні кияни не віддали без бою ні одної п'яді землі. Жорсткому ворогові довелося здобувати окремо кожну вулицю, кожну церкву, кожну хату. Ця героїчна оборона здивувала навіть самого хана, тож, коли татари привели перед нього пораненого в бою воєводу Дмитрія, то хан привітав його по-лицарськи й дарував йому життя. Але марна була для воєводи слава від жорстокого ворога. Ридала з горя вся Україна, а з нею і зловіщі дзвони отця Варлаама.

Отець ігумен, почувши, що престольний город Київ попав у татарські руки, з відчаю тричі перехрестився, важко зідхнув і сказав до чернечої братії:

— Тепер уся наша надія на Господа Ісуса Христа і на Пресвяту Богородицю!

А ченці впали на коліна, піднесли руки вгору й від щирого серця заволали:

— Господи, Ісусе Христе і Ти, Пресвята Богородице, визволить нас від неволі агарян! Візьміть нас під свій святій покров і захистіть від сорому українську землю!

Помолившись, отець Варлаам звелів знову вдарити у дзвони, але вони й тепер не змінили свого жалібного гомону. Заридали дзвони так сумно, що вся братія жажнулася.

Тоді отець Варлаам зупинив нещасних дзвонарів, а сам пішов до печери, впав перед іконою Пресвятої Богородиці ницьма і так лежав хрестом три дні й три ночі, не їв, не пив, благаючи: „Пресвятая Богородице, спаси нас!“

(Закінчення буде)

ДНІПРОВІ ДЗВОНИ

(Закінчення)

У Страсний тиждень перед Великодніми святами появилися на правому березі Дніпра перші татарські загони. Вони підійшли до частоколів Монастирка і почали дико вигукувати, немов викликаючи когось до себе. Святий ігумен зараз вийшов, став перед ними з хрестом у руках і промовив грімким голосом:

— Не віддамо ми душ наших на поталу слугам Антихриста! Луки наші влучні, мечі гострі, списи довгі, а серця відважні. Одного господина маємо — Господа Ісуса Христа, і одну владичицю — Пресвяту Богородицю.

І кликнув тоді святий ігумен: — Пресвятая Богородице, спаси нас!

Почалася боротьба, завзята, одчайдушна, жорстока. Ченці випускали гострі стріли з луків, кололи списами і проганяли харалужними мечами татар, що намагались дістатися до Монастирка через частоколи.

Так захищали ченці свою обитель до пізньої ночі, бо жили вони однією надією, щоб ще на волі зустріти Воскресіння Христове, день перемоги Христа над смертю. Коли ж наблизилася північ, ігумен Варлаам скликав усіх ченців до себе і промовив:

— Не нам, браття, людську кров проливати! Не годиться противитись Божій волі, бо наші дзвони вже прорекли горе нашій батьківщині. Готуйтесь, браття, на смерть, ісповідуймо провини свої один перед одним, бо коромолами і братньою кров'ю провинилася земля наша! Брат став на брата, князь на князя, город на город. Тому немає нам рятунку, крім нашої заступниці Пресвятої Богородиці. Покорімося перед Нею і благаймо, щоб Вона не забувала нас і рятувала від неволі татарської, від ганьби агарянської!

Так сказав ігумен Варлаам і замислився. А темна ніч розтягнула свої чорні рядна над їхніми головами й опускала їх усе нижче й нижче. Мабуть, і Дніпро-Славута злякався цих темних кошмарних примар, що насувалися на його стрімкі скелясті береги. Він люто, гнівно шумів, рвав лотоками, бушував гнівними бурунами і розкидував їх хвилями на береги.

Татари, здається, також чогось перелякалися, бо відступили від частоколів, збилися в гурт на пагорку і мовчки придивлялися до таємничої грози, що насувалася з усіх боків. Однак велетенські пожежі, що піднялися червоними клюбами димів, та відчайдушні крики людей свідчили про крива-

ву ніч, яку вчинили татари на нещасній українській землі...

Святий ігумен стояв увесь час нерухомо, звернувши очі на схід. Коли ж перший промінь запалив край неба і звістив скору появу сонця, він усміхнувся, його очі загорілися радістю і він заспівав могутнім голосом:

— Нехай воскресне Бог і розбіжяться вороги Його!

Чернеча братія зразу залилася радісним співом-пісню „Христос воскрес із мертвих...“

Два послухники кинулися до дзвонів, щоб привітати воскреслого Господа, але отець Варлаам зупинив їх:

— Стривайте, браття! Христос Господь не потребує гомону сумних дзвонів, бо це день радості, перемоги неба над пеклом, життя над смертю. Скидайте ці дзвони у Дніпро! Нехай спочивають на його дні до кращого часу, доки не засяє сонце волі в нашій Україні!

Чернеча братія не противилася наказові ігумена. Братчики зараз відчепили дзвони, притягнули їх до берега й зіпнули з дніпрові кручі. Дзвони отця ігумена ще раз зойкнули жалібним стогоном і впали у хвилі, викидаючи вгору воду, що бризнула срібними бризками-краплинами на берег.

Чернеча братія подалася назад, і тої ж хвили-

ни заревіли грізно дніпрові хвилі, закипіли бурями й піднялися на береги Ненаситця. Рибалки ж, що заховалися від татар у комишах, побачили тоді тасмничий, кований мосяжними обручами байдак, що висунувся несподівано з-між хвиль і наближався до берегів Ненаситця. На байдаку стояв при кермі лицар-велетень у блискучій одежі. Зупинившись перед ченцями Монастирка, він поклонився їм і промовив гучним голосом:

— Браття, синами світла назвала нас Пресвята Богородиця. Тож погордіть синами темряви й сідайте на мій байдак! Попливемо золотими світланками, доки не привезу вас знову до радісного й вільного берега вашої щасливої батьківщини.

Тоді рибалки побачили, як ченці перейшли в золотосяйний байдак. А ігумен Варлаам, узявши з печери чудотворну ікону Пресвятої Богородиці, тричі поблагословив нею тасмничого лицаря, і тасмничий байдак понісся вниз за водою.

Як тільки байдак зник рибалкам з очей, дніпрові хвилі покотилися валами, піднялися велетеньським пузирем угору й накрили весь Ненаситець з Монастирком, немов бажаючи заховати його від дикої татарви.

Як довго це тривало, рибалки не пам'ятали. Коли ж води сплили до Дніпра, то з цілого Ненаситця залишилися тільки скелі, що гострими вершками стриміли до неба, немов погрожували

смівцям, щоб не наближались до них. Подбав також Дніпро-Славути про святу обитель монашої братії. Він випустив з ненаситецьких порогів бурхливі хвилі, що рвонули всією силою на Ненаситця й відірвали його від правого берега, на якому стояли перелякані юрби татар.

Тепер Дніпро-Славути обгорнув своїми водами весь Ненаситець, в низу, де лежали дзвони Варлаама, створив таке ревище, що, здавалося, саме пекло тут усадовилося, щоб до цих дзвонів нікого не допустити.

Так Пресвята Богородиця захистила від збещення святу обитель, монастирські дзвони й чернечу братію. Рибалки, побачивши оголений зі своєї краси Ненаситець, зараз мусіли втікати, бо Дніпро-Славути, мабуть, не дуже був радий таким свідкам. Він знову розгнівався і погнався всією силою за ними. На щастя, рибалки в пору доглянули небезпеку й повтікали. Даремно сердилися хвилі, даремно бились об береги й лютували. Рибалки таки повернулися живі та здорові до своїх селищ і про все, що бачили, розповіли людям.

Однак Дніпро-Славути не мав чого боятися за монашу обитель і монастирські дзвони. Печери Ненаситця залишилися раз назавжди незаселеними, а дзвони й досі лежать на дні під бурхливими хвилями. Пекельне ревище, яке створив над ними Дніпро-Славути, зберегло їх незайманими до цього часу. Там вони й чекають здійснення заповітів свого ігумена отця Варлаама.

Подія, що скоїлася з ненаситецьким монас-

тирком, залишилась і досі в людській пам'яті. Старі рибалки, що живуть біля дніпрових порогів, оповідають, що раз на рік, у саму північ перед Воскресінням Христовим кожна праведна людина, коли прикладе вухо до берега Дніпра, може почути гомін отих дзвонів.

В ту хвилину Ненаситець спинає своє ревище, вода заспокоюється, і гомін дніпрових дзвонів лунає обома берегами. Однак, цей гомін по сьогодні сумний, жалібний. Дзвони, мабуть, чекають на отця Варлаама, що має вернутися до Монастирка з своїми ченцями та чудотворною іконою.

Рибалки вірять, що велетень-лицар, якого називають архистратигом Михаїлом, перевезе їх знов до берегів Ненаситця. Тоді ченці видобудуть із пекельного ревища таємничі дзвони й завісять їх у соборі Святої Софії, Премудрости Божої. Щойно тоді вони радісно заграють і їхній гомін піде по всій Україні. Та станеться це тоді, коли українська земля звільниться від ворожого ярма і народ її заживе вільним життям.

Полісення-словничок: господин — пан, господар (порівняймо: господина); владичица — sovereign lady; одчайдушний або відчайдушний — desperate (wild, desperate); харалужий — крицевий, залізний; прорікати — віщувати, провіщати; рядио — blanket made with rough canvas; кошмарний — страшливий (horrible, awful); примара — привид (ghost, phantom); пагорок — невисокий горбок; гроза — буря (storm); круча — урвище, провалля (steep slope, ravine); комш — водяна рослина (cane, reed); байдаж — великий човен (canoe); обруч — hoop; пухир — bubble; юрба — crowd; ярмо — yoke, також неволя.

КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ

Тихо лине рік за роком,
Підрастає Святослав,
Вже він має лук і стріли,
Вже й меч собі придбав.

Приблизить на стайню часом,
На коня — і в степ летить,
Не нашітється воляцтво —
Серце матері тремтить.

У своєму товаристві
Він давно за ватажка,
Хай хтонебудь не поплить
В саму шию будяка, —

Одбере меч і лука
І не візьме на війну:
Хай, мовляв, ще дома вчиться
Боронити сторону.

Ось і парубком стає він,
Кремезний, міцний, як дуб,
Сині очі, чорні брови,
Над чолом лицарський зуб.

А в боях, кривавих січах
Всюди перший Святослав,
Першим він ставав до бою
І останнім бій кінчав.

Був він чесний, справжній лицар
І, коли на бій ішов,
Посилав гінців, щоб ворог
До змагання був готов.

Та недовго забавлявся
Після бою Святослав:
Рано вдосвіта вставав він
І опівночі лягав.

І коли в своїй державі
Він тривалий лад завів,
То до матері звернувся:
— „Мати, син твій відпочив.

Хоче син твій Україні
Щастя й долю принести,
Не розгнівайся на нього
І в новий похід пусти!”

І, зібравши десять тисяч
Найміцніших воєнків,
Святослав Дніпром на південь
На Болгарію поплив.

Далі військо вів степами
Серед спеки, серед злив,
Буг зустрів, Дністер широкий
І обидва переплив.

Довго, довго йшов степами.
Ось уже й Дунай блищить,
І, як писанка, на горах
Переяславець стоїть.

Святослав, як лев, боровся,
І тому він поборов,
З переможними піснями
В Переяславець ввійшов.

Хто готов за край, за волю
Скласти голову свою,
Той бував і є і буде
Переможцем у бою.

Ватажок — провідник (leader); сторона — тут: батьківщина, рідний край (country, motherland); кремезний — міцний (robby, strong); січа — запеклий бій (savage, slaughter); гінець — посилаець (messenger); Переяславець — місто в Болгарії.

КНЯЗЬ, ЩО НЕ ЛЮБИВ КВІТІВ

(Казка)

Був собі раз князь, химерний, прехимерний: не любив квітів. Казали, що ще як малим хлоп'ям був, поклав руку в келех розкішної квітки. А там сиділа бджола і вжалила його в пальчик. Був біль і плач, із того часу княженко не міг дивитись на грядки квітів, що буйно росли навколо батькового двора. А як княгиня-мати ставила не раз букет пахучої конвалії чи бузку в його кімнаті, то він з відразою відвертав голову.

Як батько помер, а химерний княженко став князем, то перше його розпорядження було: виполоти всі квітки навколо його двора і повикидати їх на смітник за містом.

Сумно стало коло княжого двора. Але слуги мовчали, бо такий був наказ молодого князя.

Як довідалася про це фея квіток, що мешкала на високій горі, то дуже образилася.

— Хіба можна за одну-однісіньку бджілку, що шукала меду в квітці, знищити всі квіти в своїм чудовім городі? — сказала фея. — Вередливого князя треба покарати.

Тим часом настала зима. А як прийшла провесна, стопилися сніги і почала рости трава, то в цілім краю не виросла ні одна квітка — ні на городах, ні на лугах, ні в лісах — ніде! Князь спочатку ще більше зрадів: от, тепер буде гарно!

Минув місяць.

І раптом заболіла в князя ліва рука. Десь там, глибоко в кості, з'явився такий біль, така ломота, що князь аж поохкував, аж постогнував. Казав він покликати знахаря, Захара, що був славний на все місто. Знахар подивився на хвору руку і каже:

— На таку ломоту я знаю добре лікарство: вивар з квітки, що зветься ломобий. Вона росла по наших горах. Коли вона цвіте, треба її зрвати, на сонці засушити, зварити і прикладати до хворого місця.

Як почув князь про квітку, якою треба його лікувати, то дуже розгнівався. Казав прогнати знахаря Захара з двора. А тим часом ломота відізвалася теж у правій нозі. Князь казав привести знахаря Макара, що був славний на цілий повіт.

Макар оглянув руку і ногу та й каже:

— На таку ломоту я знаю добре лікарство: прикласти до хворої кости примочку з засушеної квітки, що зветься ломокриш. Вона росла в наших горах.

Ще гірше розгнівався князь, почувши про квітку, і казав прогнати Макара з двора. А тим часом заболіли в князя ще і крижі. Не може князь зігнути, ні розігнути. Кличе він до себе знахаря Назара, що був славний на весь край.

Назар обслідував руку, ногу і крижі та й каже: — На таку ломоту я маю тільки одну раду: прикласти мазь з насіння квітки, що зветься

Князь не дав йому навіть докінчити, як назветься квітка. Розлютився, розкричався так, і Назар чимскоріш утік із палацу, не розуміючи, що князь так розсердився.

Захворів князь, і нема йому ліку. Ломота ще гірше йому дошкуляє. Терпів, терпів, а далі вже не може. Кличе свого дорадника, старенького Радослава, і питає:

— А, може, ти знаєш, де можна знайти квіття-зілля, що лікує кості?

— У нашій країні тепер його нема, — відповів Радослав. — Як сам, князю, знаєш, всі квіти в нас перестали рости. Треба шукати за ними по інших країнах.

— Так ти поїдь на схід сонця, де володар старий князь. Він був приятелем мого батька. Проси, хай скличе своїх знахарів, а вони йому скажуть, де це зілля росте.

Вибрався Радослав у дорогу. Але на сході ні князь, ні знахарі не знали такого зілля. Тоді він поїхав на північ. І там такого зілля не було. Щойно на півдні допитався він до лікаря, що мав у себе засушеного ломобія, і ломокриша та інше зілля, що допомагає на різні недуги. Заплативши за ліки великі гроші, Радослав вернувся до свого князя. Князь, хоч соромився, покликав до себе своїх знахарів, Захара, Макара і Назара, та й каже до них:

— Лікуйте мене!

Вони лікували князя, і за кілька місяців ломота почала уступати. Тоді князь післав купців до чужих країн, щоб закупити насіння всяких квіток. Як настала весна, слуги заорали землю кругом палацу і засіяли квітки.

Як тільки зійшли квітки коло палацу, почали самі сходити квіти по всіх городах, лугах і лісах у цілім краю. На горах знову зазеленів ломобій та інше лікувальне зілля.

Фея вже не гнівалася на князя, а князь позбувся своєї примхи і часто гуляв поміж квітами свого городу.

Пояснення-словничок: примха — whim, caprice; примхливий — вередливий (capricious, whimsical); вивар — extraction; відраза — aversion, disgust; виполоти — вирвати з землі з корінням; знахар — стародавній лікар (witch doctor); ломота — rheumatic pain, arthritic; крижі — sacrum; мазь — ointment; розсердитися — to get angry; сходити - зійти тут: to sprout, to spring.

КОЛО НЕНЬКИ

Як то любо, як то мило,
Хто іще маленький,
Хто побавитись-погратись
Може коло неньки!

Ненька візьме на коліна,
Злегка погойдає,
Гарну казочку розкаже,
Пісню заспіває.

Ненька тихо заговорить,
Ніжно усміхнеться,
А погладить по голівці —
Смуток весь минеться.

Як то гарно, як то мило,
Хто іще маленький!
Та й великому побути
Мило коло неньки.

НАЙКРАЩИЙ ЛІК

Щось дитинці заболіло,
Кривиться бідненька —
Люба мама зажурилась,
Тулить до серденька.

— А-а-а, моя дитинко,
Час тобі вже спати,
Коло тебе цілу нічку
Буде рідна мати.

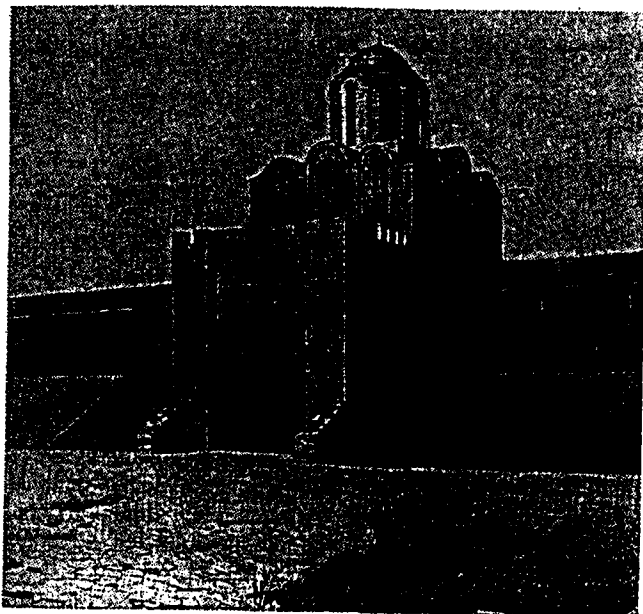
Буде гаряче молитись
Цілу ніч до Бозі,
Щоб потішила ласкава
Матінку в тривозі.

І дасть Бог — здорова встанеш.
Завтра вже раненько,
Бо найкращий лік на болі —
Мамине серденько.

ЗОЛОТІ ВОРОТА

До найцінніших пам'яток давніх часів у Києві належать останки Золотих Воріт. Так називалася брама в оборонних укріпленнях, що колись оточували цю княжу столицю. Золоті Ворота збудував славний володар Русі-України, Ярослав Мудрий, на місці боювища, де він розгромив орду печенігів.

Учені дослідники старовини — історики, археологи та архітектори зробили реконструкцію первісного вигляду Золотих Воріт.

Історія Золотих Воріт така: 1036-го року печеніги прийшли із степів над Дніпром та Доном і облягли Київ. Дивлячись на велике вороже військо, князь Ярослав зажурився. Він знав, що перемогти ворогів не буде легко. Ярослав гаряче помолився до Пресвятої Богородиці й обіцяв збудувати церкву на її честь, якщо доб'ється перемоги.

Почався бій. Велика була сила в печенігів, але князь Ярослав таки їх переміг і прогнав з української землі. Коли війна закінчилася, Ярослав на цьому бойовищі побудував нову частину міста з прегарною церквою Софії-Премудрости Божої та монастирями св. Юрія й св. Ірини. Треба було також будувати нові укріплення з валами й частоколом. В укріпленнях Ярослав наказав вимурувати міцну браму, а над нею — церкву Благовіщення Пресвятої Богородиці. Браму прикрашено позолоченою бляхою, і від того стали її називати люди Золотою Брамою або Золотими Воротами.

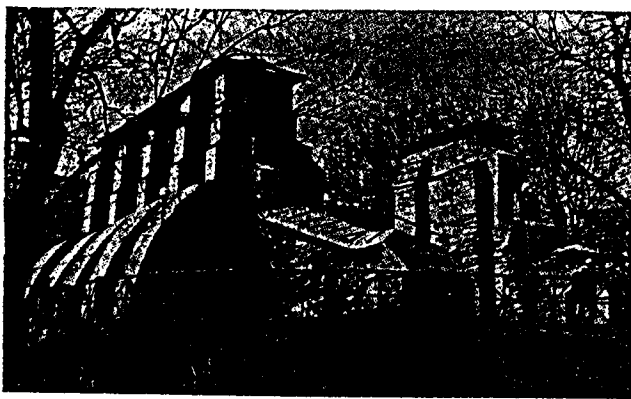
Коли закінчено будову, князь скликав духо-

Залишки Золотих Воріт перед їх відновленням

венство та мешканців міста і урочисто віддав свою державу, військо й нарід під опіку Богоматері.

Під Золотими Воротами не раз відбувались криваві битви. Це спричинило часткове ушкодження брами, хоч її будова була міцна. У 1320 р. її перебудовано і звужено до 5 метрів.

Золоті Ворота, символ Української Державности після відновлення

Через Золоті Ворота в'їхав триюмфально до Києва гетьман Богдан Хмельницький, коли в січні 1649 року вернувся з переможної війни проти Польщі. Золоті Ворота стояли ще в 1750 р., але вже в 1783 р., коли Україна опинилась під московським пануванням, їх рештки засипано землею. Через 50 літ їх відкопано і скріплено підмурівками й залізними прутами. В такому стані брама стоїть до сьогодні, як свідок колишньої слави й могутности.

КНЯЗІВНА РАДІСТЬ

(Казка)

Жили собі в чудовому замку князь і княгиня. Мали вони багато кімнат, коштовних прикрас, а ще більше щирих друзів. Уродилась у княгині донечка, назвали її Радість. Довкола замку був чудовий ліс, а в лісі багато пташок, квітів і звірів. Люди не вбивали там тварин, і тварини любили людей. Навіть звірі приходили в княжий двір, щоб дістати від князівни солодких пряників.

Радість росла й ставала вередливою дитиною, бо всі любили її та потурали всім її примхам. Навіть своїх друзів вона не шанувала, а про звірят то нема чого й казати. Князівна любила тільки себе саму.

Одного разу вона глянула у дзеркальце й побачила у своєму золотому волоссі сонце. Воно немов усміхалось до князівни. Закотіла Радість узяти сонце в руки, але воно, немов золота вода, протікало поміж її пальцями. Так і лишилася вона сама з жалем у маленькому серці.

Трохи пізніше, коли в серці дівчинки втихомирився жаль, вона побачила, як сонце немов поливало своїм промінням землю. Пташки співали йому славу, квіти ставали яскравішими й повертали до нього пишні голівки. Сонце пестило навіть хворого песика Гудка, в якого не було власного кутка — всі гнали його з дворів, бо він не був нікому потрібний.

Запалало сердечко Радости заздрощами: їй стало досадно, що не може вона мати сонця тільки для себе. Не їла й не пила, тільки плакала. Побачив це батько-князь, покликав слуг і наказав спіймати сонце. Однак, скільки не ловили його слуги, все було марно — сонце зникало за лісом, відпливало небесною безоднею поза обрій. Тоді один дуже мудрий птах, що зветься вороном, порадив насипати на землю самоцвітів і ними привабити сонце.

Цілу ніч носили слуги дорогоцінні камені, а на ранок увесь двір аж мінився від різнобарвного сяйва. Аж ось на пухкій хмаринці, мов на човні, припливало сонце. Воно кинуло проміння на самоцвіти, і вони заграли, затремтіли веселкою над цілою країною. Сяйво сонця, мов у дзеркалі, відбивалося чудово, але то не було справжнє життєдайне сонце, лише його образ.

Князь скликав увесь двір і наказав слугам великими плахтами накрити сонце, що немов плавало в різнокольоровому морі. Але, коли почали його накривати, воно попливло далеко-да-

леко, аж за обрій, а на землю послало тихий сивий вечір, що розказував добрим дітям казочки.

Радість ще більш затужила. Вона навіть не зміла свого сумного личка перед тим, як іти до ліжечка спати. Брудною й заплаканою вона заснула на руках своєї мами-княгині.

Уночі, коли місяць заглянув у вікно, він побачив заплакане личко, і йому стало жаль дівчинки. Він послав до неї пухнатий синій сон, привіс цілий оберемок сонячних казок. Сон убрав Радість у срібне місячне проміння, дав їй могутні крила, такі ж самі, як у ворона, і вони полетіли за обрій, над безмежний океан — туди, де купалося сонце.

Ген-ген тремтіла водяна золотинь... Гойдалося сонце на хвилях, немов у колісці, а срібні рибки стрибали вгору з води, щоб хоч на мить побачити сонце. Тоді зрозуміла Радість, що сонце — це життя і що не можна жити тільки для себе, а треба всіх і все любити так, як любить усе й усіх золоте сонце.

Сон приніс Радість додому, обережно поклав її в ліжечко, погладив пухнатою лапкою і відійшов у прозорий ранок — ранок, що дзвенів і співав і немов розливався золотою повінню сонця. Коли Радість прокинулася, її серце було вщерть переповнене любов'ю до всіх і до всього. Вона вже не вередувала, не кликала слуг, щоб ті їй усе робили. Вона сама змілася, зачесала своє чудове волоссячко, вибігла у садок і почала поливати квіти. Квіти були дуже вдячні, вони раділи пахощами, повертали до князівни Радости свої голівки, і сонце, недосяжне золоте сонце само загостило в серце дівчинки.

Полеміна-словничок: Пряник — медяник (honey-cake, gingerbread); вередливий — прихливий, перебірливий (naughty, capricious); примха — caprice, whim; потурати — to tolerate, to indulge; втихомирився — заспокоївся (to become quiet); заздрощі — envy, jealousy; безодня — abyss, deep; досадно — прикро і гнівно (disappointing, vexing); обрій — skyline; привабити — to attract; самоцвіт — дорогоцінний камінь (precious stone, gem); пухкий — м'який; оберемок — скільки, скільки можна огорнути обом руками (armful); вередувати — to be naughty; недосяжний — unattainable.

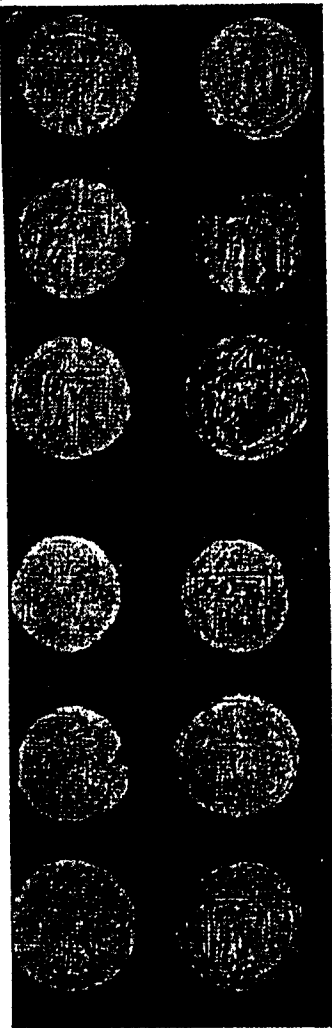
УКРАЇНСЬКІ ГРОШІ КНЯЖИХ ЧАСІВ

Нащо потрібні гроші та звідкіля їх беруть, знає в нас кожний, навіть малі діти.

Сьогодні кожна держава має власні гроші, і вони всюди по-різному називаються: у З'єднаних Штатах Америки і в Канаді — долари, в Німеччині — марки, у Франції — франки, в Польщі — злоті, в Союзі Радянських Союзів — рублі, по-українському карбованці. Вартість цих грошей також не однакова. Наприклад, за одного долара платять у Західній Німеччині 4 марки, в Польщі — понад 100 злотих, а один канадський долар можна купити за 94 американські центи. Вартість грошей залежить від різних умовин, наприклад, від того, чи і які великі борги має держава, який її господарський стан — чи достаток, чи бідність, яке значення вона має в світі (політичний стан). Теперішні гроші або паперові, або монети, зроблені (викарбувані) з дешевих металів — міді, нікелю тощо. Золотих або срібних грошей тепер уже майже нема, їх можна побачити лише в музеях або як хтось зберіг кілька таких монет з давніших часів на пам'ятку.

Не так було в давнину. В ті часи, коли на київському великокняжому престолі сиділи наші князі, паперових грошей узагалі не було. Гроші-монети карбувалися тільки з золота, срібла або міді.

Не всяка держава мала тоді власні гроші. Виробляли їх тільки наймогутніші й найбагатші держави. Ці гроші вживалося також в інших державах, бо вони ніде не втрачали вартості. Їх вар-

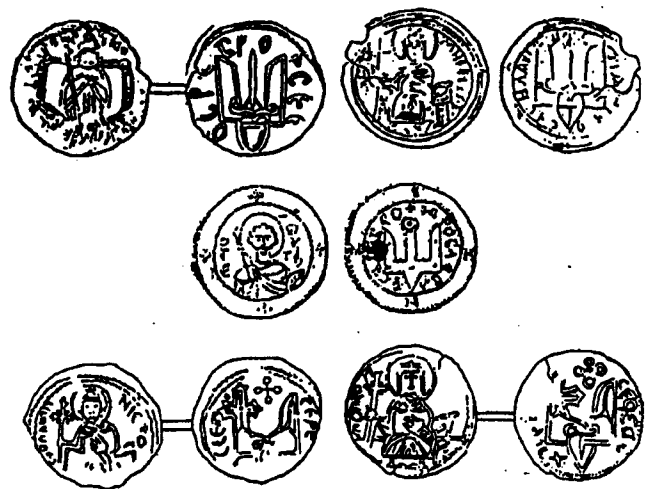
тість залежала від того, скільки в них було золота або срібла.

Так само не всі люди мали гроші й не всі ними користувалися. Дуже багато людей платило товарами за товари — то був так званий товарообмін або обмінна торгівля. Наприклад, селянин мав на продаж збіжжя, а потребував одягу. Він шукав такого чоловіка, що мав на продаж одяг, а потребував збіжжя. Якщо домовилися, то обмінювали своїми товарами. Хтось мав на продаж коня, корову або вівці, а потребував нового воза, тож шукав такого, що міг замінити воза за коня, корову або кілька овець.

В ті давні часи відбувалася обмінна торгівля і з чужими державами. Україна-Русь платила за товари з Візантії, тканини, прикраси, південні овочі тощо найбільше шкурами з куниць, вивірок та інших хутряних звірів. Їх навіть називали хутряними грішми. Крім хутер, платили ще збіжжям, медом і бджоляним воском.

Справжні золоті, срібні та мідяні гроші почали карбувати в староукраїнській державі за князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого та ще двох князів з їх найближчого роду. Ці гроші звалися гривнями. Чи карбували гроші за пізніших князів, годі сказати, бо вони до наших часів не збереглися.

Ці старовинні гроші вживалися не тільки в Україні. Ними користувалися люди також у сусідній Польщі, Німеччині, Швеції та інших країнах. Так само гроші інших держав вживалося на

Гроші князя Володимира Великого, Ярослава Мудрого й Святополка.

землях України-Руси, люди їх також приймали й ними платили.

Коли після страшних татарських нападів Україна занепала й утратила самостійність, українські гроші розійшлися по чужих краях. Може їх там перетопили. Наші люди, що колись їх уживали, помирали, молодші їх не бачили, і так поволі забулося, що в нас були свої гроші.

Аж за новіших часів трохи цих грошей знайдено в землі у різних місцевостях України, а також у Польщі, Німеччині, Естонії та Швеції. Знаходили їх звичайно робітники, що копали фундаменти під будову нових домів. І так, у Ніжені 1852 року знайдено коло 200 монет. Інші знахідки монет були в Києві 1877-го року і ще в кількох місцевостях. Можна здогадуватися, що багаті люди, здебільша кушці, бачачи, що надходить небезпека, налад ворогів або щось подібне, закопували свої цінні речі, передусім гроші, в землю. Потім, мабуть, самі погинули, не сказавши нікому, де це майно заховане. І так ці гроші пролежали в землі кілька століть, поки їх випадково знайдено.

Давні українські гроші — дуже цінна пам'ятка минулого. Їх зберігають у музеях, і там їх можна оглядати. Вони дуже цікаві. На одній стороні є звичайно рисунок, подібний до тризуба, теперішнього державного герба Української Народної Республіки, а на другій — зображення володаря. Є теж написи, наприклад: „Владимир на столі, а се його сребро” або „Ярослав, а се його злато”.

Правда, ці гроші не так гарно викарбувані, як теперішні монети, бо в давні часи не було ще таких справних машин до карбування.

Перед першою всесвітньою війною зразки цих старовинних грошей зберігалися в музеї Київської Духовної Семінарії (33 монети), в музеї Університету ім. святого Володимира в Києві, в Археологічному Товаристві в Одесі та ще в кількох місцях. Частина цих монет забрали москалі до своїх музеїв, кілька зберігаються в музеях Берліну (Німеччина) й Стокгольму (Швеція).

Полістия-словничок: умовини — conditions, circumstances; борг — debt; монета — coin; карбувати монети — to coin money, to mint coins; мідь — рід металу (copper); товарообмін або обмінна торгівля — barter; тканина — textile, fabric, cloth; куня, кунця — martens; перетопити (метал) — to melt down; цінні речі — valuable things, jewel; зображення — image; сребро, злато — старослов'янські назви срібла й золота.

ТАЙНА „ЗОЛОТОГО ТОКУ”

Сонце вже сховалося за гори і тільки останнім промінням золотило ще верхів'я дерев. Унизу в селі вже сутеніло. На полях стелилися довгі, м'які тіні. Надходив вечір. Кругом стало тихо-тихо...

У таку лагідну підвечірню пору малий Данилко любив сідати біля дідуса на призьбі коло хати і слухати його оповідань про стародавні часи, коли в Україні панували князі, ставили золотобанні церкви й пишні палаци. Про них ішла слава ген-ген у далекі краї. А в селі Крилосі, де саме жили дідусь і Данилко, колись давним-давно був княжий город — Галич. Сліди його величі видніли ще в руїнах церков, що наче вгрузли в землю, ховаючи в ній таємницю давноминулих сторіч.

Після дідусевого оповідання Данилкові вночі ніяк не спалося. Він увесь був сповнений бажанням пробитися крізь оці розвалені мури і власними очима побачити заховані там скарби, зброю, а, може, й закутих у панцер лицарів хоробрих, що полягли в обороні рідного городу. Уночі кидався неспокійно по постелі й широко розкритими очима дивився в залите місячним сяйвом вікно. Врешті втомився, заплющив очі і заснув глибоким сном.

І ось привиділось йому, що він, як це не раз улітку бувало, збирає ожини на схилах над Мозолевим потоком. Раптом під навислою кручею, між каменюками, порослими диким хмелем і мохом, побачив залізні двері. Підбіг ближче, хвилинку подумав, і в одну мить став ламати гілки, щоб дістатися до тих дверей, внизу трохи присипаних землею. Пробував відчинити, стукав кулаками, але чув лише далекий глухий відгомін. З усієї сили натискав на двері своїм тілом, але вони стояли непорушно. Та ось знечев'я вони стиха заскрипіли й повільно-повільно відчинились...

Перед Данилком з'явилась дівчина чудової краси. Вона була в білому одягу, зіпнутому у поясі голубою стрічкою, а на голові в неї виблискувало золотом гаптоване чільце.

Дівчина всміхнулась, узяла Данилка за руку, сказала тихо „ходи!” і повела його довгим підземним коридором. На другому його кінці було видно світло. Ідуть вони мовчки поруч, і Данилко чує десь здалека звуки музики. Що ближче до світла, то музику чути виразніше.

— Хто це грає? — дивуючись, запитав хлопчик.

Дівчина приклала палець до уст і пошепки сказала.

— Тихо, хлопчику, тихо! Як нас тут помітять, то буде мені велика кара за те, що зрадила таємницю підземелля, і тебе негайно проженуть звідсілля.

Вийшли на широке подвір'я. Збоку стояв княжий палац, а біля нього — двірська церква.

— Це — „Золотий Тік”, тут у палаці живе князь з родиною, на „току” збираються бояри і князя

старшина на наради, тут теж відбуваються лицарські турніри; — пояснила дівчина.

Нижні вікна палацу були рясно освітлені. Дівчина повела туди Данилка, і він, зіп'явшись навшпиньки, обличчям прилип до вікна.

— Княжна гостить своїх подруг — бачиш, оця в блискучому одягу і в золотій діядемі на голові, — пояснює далі дівчина, і Данилко бачить, як дівчата ступають танцювальним кроком навколо, потім вужиком, далі сходяться парами — а все рівно, плавно, наче не торкаються ногами підлоги, а музики грають, одні на сопілках, другі на гусях, інші на малих барабанчиках. Кілька юнаків біля них співають пісень.

Раптом хтось швидкою ходою пройшов повз них і подався в ліве крило палацу. Там були княжі кімнати. Дівчина смикнула Данилка за руку й перелякано шепнула:

— Утікаймо звідсілля! Щось недобре коїться! Вартовий із вежі поспішив до князя з якоюсь важливою вісткою.

За хвилину музика втихла, рясні світла погасли. Усім стало відомо, що половці, плем'я жорстоке, темною ордою насувають із степів на Україну. В городі озвались сурми на воєнну тривогу... Дівчина жахнулась, утікати вже не було куди — всюди метушилися люди. Вона обняла Данилка за плече, і обоє заховались у затінку за рогом палацу.

Нараз повітря сколихнув гомін церковних дзвонів.

Глянь туди! — сказала дівчина й простягнула руку в сторону церкви. — Перед воєнним походом ідуть усі до церкви Богу помолитись, просити про перемогу і щасливе повернення.

Тут дівчина тричі перехрестилась, і Данилко зробив те саме.

— Бачиш, перший, це князь Ярослав Осмомисл, він володар галицький. Біля нього його син,

Олег і Володимир, за ним ідуть княгиня й молода княжна, а далі бояри і княжа старшина.

На всьому „Золотому Току” вже чути було брязкіт зброї, іржання коней, людські голоси. Десь здалеку, з Підгороддя, доходило жалісне скавуління собак.

— Біжімо тепер вниз, поза вали — та нахились трошки, щоб нас не помітили! — сказала дівчина й потягла Данилка по стрімкому схилі.

Данилко дивився, мов заворожений. Стрункі постаті княжих воїнів повільно з'їздили на конях з

пагорбів. У ранковому сонці сріблом виблискували списи й шоломи, дужими крилами попотіли в повітрі військові прапори... Полями, лугами і хвилями Дністра неслась у прозору далечинь могутня пісня українських лицарів...

Чудовий сон мав малий Данилко. Може й ви, діти, колись побачите картину славного минулого нашого народу, а може діждетесь тієї щасливої хвилини, коли справді переможні українські прапори повітають знов у нашій вільній Батьківщині.

